14

БЕЛЕЖКИ

за участието на българската военна авиация в Първата световна война /1914-1918 година/

Георги Попвасилев Минев
генерал майор о.з.

Б Е Л Е Ж К И

ЗА УЧАСТИЕТО НА БЪЛГАРСКАТА ВОЕННА АВИАЦИЯ В ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА/1914-1918 ГОДИНА/

София,1084 година

1914 ГОДИНА

След завършека на Балканската война/1913 г./нашите аеропланни отделения напуснаха Източна Тракия и се прибраха в летище София/край централната гара/и тук се преустройха в една аеропланна рота,която влезе в състава на Техническата дружина при Инженерните войски.

Аеропланната рота се състоеше от 8 пилоти/7 офицери и 1 ст.подофицер/и 9 ученици пилоти/8 офицери и 1 фелдфебел/.Тоя личен състав /без учениците пилоти/ бе участвувал в Балканската война.

През 1914 г.за наблюдатели в ротата постъпиха 15 души/13 офицери,1 канд.офицер и 1 редник/.Ротата разполагаше и с 106 войници/22 подофицери и 84 ефрейтори и редници/.Именен списък на тоя личен състав е показан в Прил.№ 1.

Механиците в ротата беха 8 души/5 подофицери и 1 военен чиновник,останали от Балк.война и 2 постъпили след тая война/.Имената им са показани в споменатото Прил.№ 1.

Самолетите,с които разполагаше ротата беха следните :

1 двуместен моноплан Блерио с мотор Льо Рон 80 кс

1 едноместен моноплан Блерио с мотор Льо Рон 50 кс

2 двуместни биплани Фарман с мотор Льо Рон 80 кс

2 двуместни биплани Албатрос С-1 с мотор Мерцедес 100 кс

Самолетите Блерио и Фарман беха французки, а Албатросите С-1 - германски/пращани по въздушен път от Германия за съюзницата й Турция и кацнали по заблуда на наша територия/.Едните и другите беха стари и негодни за бойна употреба.На борда си те немаха никакво оръжие,освен джобните пистолети на летците.

На 15 май 1914 г.двама сръбски шовинисти убиха австро-унгарския престолонаследник Фердинанд,дошъл в гр.Сараево,за да присъствува на маневрите на австро-унгарската армия в областта Босна.

Това убийство стана повод за започване на Първата световна война. В защита на империалистическата си чест,на 14 юли 1914 г.Австро-Унгария обяви война на Сърбия.

По това време европейските държави беха разделени на два враждебни лагери : Съглашение и Централен съюз.В Съглашението влизаха Франция,Англия и Русия/не след много и Италия/,а в Централния съюз - Германия,Австро-Унгария и за известно време Италия.Тия два враждебни лагера намериха повод и се намесиха във войната,която отдавна се очакваше в Европа,- нахвърлиха се един върху друг с едно страхотно ожесточение.Германската войска нахлу през неутрална Белгия в Нормандия и "светкавично"разгроми англо-френските войски в тая област - стигнаха чак до р.Марна.Тук обаче те срещнаха силна съпротива,която ги принуди да се оттеглят 100 км.назад.Спреха край реките Ена,Оаза и Мьоза,където започнаха да се окопават.

През същото това фатално време,България зае очаквателно положение - обяви се за неутрална страна.Това допадаше на българския

народ,чиито рани от Балканската война не беха още заздравели.Той се нуждаеше от мирен живот.

През време на тия съдбоносни дни,отговорни фактори в България беха цар Фердинанд и В.Радославов,шефът на либералната партия.Тия два фактори беха решили да вкарат българския народ във войната на страната на Германия,в лагера на Централния съюз,без да вземат под внимание националния интерес на тоя народ и без да се взрат и дълбоко да проучат обстановката,в която се намираха двета воюващи лагери. С други думи те не се помъчиха да проявят предвидливост.Решили беха като слепци да поведат страната към нова гибел.

С това решение в затъпелите им глави,те,под прикритието на обявения неутралитет,започнаха да работят с едно редко усърдие за превръщането на традиционните русофилски чувства на народа в германофилски.

В това време съглашенците на Западния фронт и русите на Източния фронт беха зле изпаднали под нанесените им силни удари от германската войска.Поради това,Съглашението се нуждаеше от нечия помощ и, между другото,то започна да обръща очите си и към България.Подканяше България да се намеси във войната,като обяви война на Турция.Искаше българската войска да нахлуе незабавно в Европейска Турция със цел да си вземе Източна Тракия с Одринско и Лозенградско до линията Енос-Мидия/отнета й от турците през Междусъюзническата война,въпреки клаузите на тогавашния мирен договор с балканските съюзници/и да открие по тоя начин Дарданелите за свободна връзка на англофренските войски с руските войски в Галиция.Освен Източна Тракия,Съглашението обещаваше и териториални отстъпки в Македония.

Фердинанд и Радославов оставаха глухи към тия съблазнителни обещания на Съглашението.И тоя път те не взеха под внимание обстоятелството,че Съглашението разполагаше с океаните,моретата,реките и континентите в целия свет и че - не взеха под внимание,че Съглашението разполагаше с храни,материяли и всичко друго,необходимо за водене на дългогодишна война тогава,когато Тройният съюз бе блокиран в Централна Европа и не разполагаше с подкрепа от никъде и не само това, но и че това,с което разполагаше в момента,е вече на изчерпване.Централният съюз можеше да разчита само на едно - само на силата и бързината на военните действия,които обаче са също така на изчерпване.

1915 година

За тръгването с Германия Фердинанд и Радославов работеха не само сред народа,но и сред войската.Офицерството симпатизираше на германците.по ред,дисциплина и точност.

На 10 септември правителството обяви обще мобилизация на войската,а на 1 октомври обяви война на Сърбия

В това време англофренците прехвърлиха частите си от неуспешдарданелска акция, прехвърлиха ги в Солун, като нарушиха с това неутралитета на Гърция. На 21 октомври 1915 г. те настъпиха в Македония в помощ на сърбите, които, следица боеве, се беха вече оттеглили в Албания. При Криволак и Дойран нашата войска ги разби и по петите им стигна гръцката граница и тук спре по заповед на кайзера/това бе поискал гръцкият крал, негов зет/. Ако нямаше такава заповед, нашите части щеха да прогонят англофренците от Солун и сигурно немаше да има Солунски фронт.

Турците в това време съсредоточваха войската си в Изт. Тракия и искаха да минат през наша територия /Беломорска Тракия/, за да бият гърците. В Гърция се водеше борба между краля и Венизелос/министър-председател. Кралят искаше да поведе Гърция с Германия, а Венизелос - да я поведе със Съглашението. Венизелос бе уволнен и той избега в Солун, където образува свое правителство и своя войска. В Румъния имаше колебание. И тук кралят искаше да поведе Румъния с Германия, но румънската общественост и румънският народ искаха да тръгне със Съглашението/заради Трансилвания, румънска област в пределите на Унгария/.

Ако немаше на света кайзери, царе и крале, работите в Европа щеха да се развиях съвсем другояче.

През време на мобилизацията на българската войска, нашата аеропланна рота формира със целия си почти личен състав и материялна част едно аеропланно отделение /Прил. № 1 Б/. Ротата немаше запасен персонал, с който да попълни аеропланното отделение. Имаше само един допълващ авиационен взвод. След като стана аеропл. отделение, аеропланната рота престана да съществува.

В спомените си командирят на това аеропланно отделение казва, че "последното се е било мобилизирало съгласно щатовете за мобилизирането на нашите Въздушни войски". Веднага трябва да се отбележи, че такива щатове преди сегашната мобилизация едва ли е имало в щаба на войската. В щаба на войската никой не се е занимавал с въпросите за организацията на нашите въздушни войски в мирно и военно време. Следователно, щатни таблици за всички мобилизирани поделения на Въздушните войски не е имало. Имало е "щатове на аеропланните поделения", изработени в щаба на Въздухоплавателната дружина, но чак през 1917 г. Тия щатове едва ли са били реализирани некога в показания им пълен вид.

През мобилизационния период главната грижа на аеропланното отделение бе набирането на летци-наблюдатели. Понеже немаше специално учебно заведение за такива летци, отделението само си създаваше наблюдатели с офицери, искани от армията /Прил. № 1 А/. Но както тия, така и ония, които имаше до сега, не беха годни за бойна работа - немаха нито добра теоретична, нито некаква що-годе практическа подготовка.

Отделението бе в оперативно подчинение на щаба на Действуващата армия/ДА/, респективно на инспектора на инженерните войски при този щаб.

На храна и във всеко друго отношение отделението бе подчинено на Техническата дружина/както бившата аеропланната рота/.

С оглед на близките военни действия, в края на ноември 1915 г. бе избрано ново летище. Старото летище София се оказа тесно за едновременно извършване на учебни и бойни летения. Новото летище бе избрано между с. Гурмазово, конезаводът Божурище и шосето София-Сливница. То бе наречено "Божурище", понеже пролетно време целото околно поле се покриваше със цъфнал божур.

На летище Божурище през следната 1916 г. бе турено начало на нашето Аеропланно училище, съставът на което бе излъчен от аеропланното отделение

На 1 октомври 1915 г., когато България обяви война на Сърбия, нашето аеропланно отделение получи бойна задача : въздушно разузнаване над района Ниш-Лясковец-Куршумлии за установяване местонахождението на противника в тоя район. Задачата бе дадена от инспектора на инженерните войски при щаба на ДА, който бе припрян човек и който бързаше да вкара отделението в действие, без да държи сметка за летателните му възможности.

Отделението излетя с всичките си самолети/виж стр.1/. Обаче, още преди да стигне до обекта си, появи се буря, която го накара да се върне в летището си. Бурята събори на земята най-слабия самолет Блерио 50 кс и го натроши. Пилотът/кап. Пеню Попкръстев/ бе изваден изпод развалините на самолета полужив.

Това беше първият опит за бойна дейност на аеропланното отделение. След него беха направени още два опита, все по заповед на инспектора на инженерните войски. Вторият опит бе извършен със същата задача.. Самолетите беха приготвени за излитане, но плисна дъжд и те се прибраха в хангара. Третият опит бе извършен не много след втория. Задачата му бе: въздушно разузнаване над района на гр. Гевгели. Излетя само един самолет - наблюдателят му обаче не можа да събере никакво сведение за противника, поради ниска мъгла по земята.

През първите два полета самолетите е требвало да пуснат бомби над гр. Пирот.

Следвайки хода на военните действия срещу сърбите, инспекторът даваше заповеди на аеропланното отделение да се измества от летище София на три други летища едно подир друго : Ниш, Кюстендил и Куманово. Тия чести измествания отделението не можеше да извършва, понеже бе тежка техническа част/хангари, работилници, складове и пр./, а не обикновенна пехотна рота, която много лесно и бързо може да се вдигне и да се прати на друго место. Поради това, командирят на отделението, за да изпълни дълга си, пращаше на тия три места само малки команди за търсене удобно место за летище. При Куманово той изпрати дори и един самолет, който при кацването в мъгливо време, смаза колесницата си.

Преди нашата войска да стигне гръцката граница в Македония, наредено бе да се намерят две нови летища - едното в долината на р. Струма и другото в долината на р.Вардар, с оглед на следващите бойни действия.Това беха летищата съответно при с.Белица/Св.Врачко/и при ж.п.гара Удово/на линията Скопие-Солун/.

Щом сърбите и англофренците беха прогонени от Македония, тук пристигнаха 5 германски аеропланни отделения : 3 на летище Удово /от които 2 разузнавателни и 1 ловджийско/, 1 край гр.Ксанти и 1 край гр.Прилеп.Пристигнаха и германски инструктори-пилоти,техници и специалисти. Назначението им бе да обучат нашите летци и да снабдят нашите аеропланни поделения с нови самолети и авиационна материялна част.

На 30 октомври 1915 г.в летище София пристигна първата пратка германски самолети 6 броя ЛФГ/IVC/.От тех веднага беха дадени на аеропланното отделение 2 и на формираното вече Аеропланното училище 2.Останалите 2 беха определени за резерв.

Наредено бе Аеропланното отделение да формира една аеропланна команда, която да се държи готова за изпращане в гр.Ксанти при щаба на 10 пех-дивизия,оставена да охранява беломорския бряг.

След стигането си на гръцката граница,нашата войска зае следните участъци :I А от гр.Дебър до Кожух пл, II А Беласица пл.и двата брега на р.Струма и XI германска армия от Кожух пл.до Дойранското езеро. Срещу нашата войска противникът бе струпал 5 английски ,4 френцузки, 6 сръбски/дошли от о-в Корфу/, 1 италиянска пех. дивизии и 1 руска пехотна бригада.Гръцката армия на Венизелос се готвеше за присъединяване към съглашенската/крал Константин бе обявил неутралитет на Гърция/.Съглашенската войска разполагаше с доста аеропланни поделения,снабдени с модерни бойни самолети.

1916 година

До летото на тая година на Солунския фронт немаше сериозни боеве.Двете враждебни страни се окопаваха и си разменяха артилерийски изстрели,патрулни нападения и въздушни разузнавания.

На 26 февруари 1916 г.нашето аеропланно отделение отиде на фронта - измести се от летище София в летище Белица,където влезе в оперативно подчинение на щаба на II А/респ.на инспектора на инженерните войски при тоя щаб/.

При пристигането в летище Белица,съставът на отделението бе: пилоти - 6 души, от които единият началник на отделението кап.Радул Милков,наблюдатели - 3 души,аеромеханици - 3 души,долни чинове - старият брой,слабо увеличен и самолети - 1 ЛФГ и 1 Албатрос С-1 100 кс. След пристигането на втората партида герм.самолети/6 ЛФГ,13 Ото С-1 и 2 Албатрос С-1 Блау маус,броят на самолетите се увеличи с още 5 ЛФГ.

От летище Белица отделението веднага изпрати Аеропланната команда в Ксанти при щаба на 10 п.дивизия. Съставът ѝ бе : пилоти - 3 души, от които единият началникът на командата кап.Димитър Сакеларов /завършил пилотски курс в фабрика Блерио, Франция, заедно със Симеон Петров и Никифор Богданов/, 3 наблюдатели, 1 аеромеханик, 2 подофицери и 18 ефрейтори и редници и 3 самолети ЛФГ.

По това време бе формирано Аеропланното депо, за началник на което бе назначен пилотът кап.Дим.Сакеларов, вместо 1 аеромеханик с 1 добър счетоводител. За началник на Аеропланната команда в Ксанти остана кап.Никифор Богданов.

На 1 юли 1916 г. бе формирана Въздухоплавателната дружина в състав : щаб, 1 аеропланна група, 1 балонна група, газодобивателно отделение и 1 дирижаблено отделение. Двете групи беха създадени [illegible] по-късно, а доrижабленото отделение неможа да се създаде, [illegible] понеже дирижабъл за него немаше. В дружината влезоха Аеропланното училище и Аеропланното депо, формирано на 26 юли с.г.

На 8 юли 1916 г. нашата войска на Солунския фронт зае Рупелското дефиле, Серес, Драма и Кавала. От тая дата, 8 юли 1916 г., започнаха [illegible] големите боеве на Солунския фронт. С новите си самолети аеропланното отделение тури начало на редовни разузнавателни полети главно над участъка на II А

Германското аеропланно отделение при гр.Ксанти уреди курс за наблюдателите на аеропланната команда. В тоя курс аеропланната атделение изпрати и своите наблюдатели. Курсът завърши към средата на март 1916 г. След като направи неколко летения над 10 п.дивизия, Аеропланната команда замина за летище Удово. Наблюдателите на отделението се върнаха по местата си, с изкл.на наблюдателя пор.Н.Драмсъзов, който замина в състава на Аеропланната команда. И след курса в Ксанти нашите наблюдатели си останаха слаби наблюдатели -те немаха никаква практика.

Следният пример нагледно доказва това : През март 1916 г. пилотът кап.Пр.Таракчиев и наблюдателят пор.Г.Сотиров от аеропланното отделение извършиха разузнавателен полет над Ченгел пл. След завръщането си в Белица, наблюдателят изпрати донесение в щаба на армията, че е открил на един от склоновете на планината палатки за два неприятелски полка. Това донесение изненадало и разтревожило щаба и щабът наредил донесението да се провери. На другия ден проверката извършил кап.Р.Минков с наблюдател пор.Баруир Диранов. Те установиха, че "палатките на Г.Сотиров" са остатъци от разрушено село. Установено било, че пор.Г.Сотиров е късоглед и за невярното му донесение бе откомандирован в частта му.

В летище Удово Аеропланната команда прерастна в 2-о Аероплан-

но отделение. Отделението в Белица стана 1° Аеропланно отделение. 2° Аеропланно отделение влезе в оперативно подчинение на щаба на I А, а 1° аеропланно отделение си остана оперативно подчинено на щаба на II А.

Във всеко друго отношение и двете отделения влезоха в състава на Въздухоплавателната дружина.

След като бе формирано и настанено на новото летище, нашето аеропланно училище продължи обучението на учениците пилоти от 1914 г. В летище София обучението на тия ученицибе ставало по т.н. самостоятелен метод : ученикът е сам в самолета и с него рулира по земята, [illegible] телно време, като се мъчи да прави подхвърквания в началото малки, а след това все ро-големи и по-големи до като успее да се задържи във въздуха продължително време. Инструкторът го наблюдава и му дава нужните указания. Инструктор тук бе Джовани Сабели, италиянец, доброволец в Балканската война, останал после на служба в нашата войска.

След обявяване на войната срещу Сърбия, той замина за Отечеството си.

В летище Божурище обучението на същите тия ученици пилоти наново продължи тоя път по т.н. возен метод : ученикът и инструкто- двамата са в самолет с двойно управление. Инструкторът бе германец. Учебни самолети беха германските ЛФС/старите самолети беха изхвърлени от употреба/.

На 5 май 1916 г-в Аеропланното училище постъпиха нови ученици пилоти - 13 души млади офицери, разпределени жежду двама германски инструктори, а старите такива от 1914 г., завършили курса си в летище Божурище беха разпределени и изпратени на фронта, в двете аеропланни отделения.

От февруари да юни вкл, в различно време, през 1916 г. в Аеропланното училище [illegible] постъпиха за ученици наблюдатели и 10 млади офицери. Едновременно с двата курса/пилотски и наблюдателски/беше организиран и курс за аеротехници с млади подбрани момчета от Морското училище и от граждани с различна техническа практика. За на[illegible]чалник на което бе назначен пилот Симеон Петров. В аеропл. училище започнаха големи строежи на служебни жилищни помещения. Началото започна с една дървена барака за канцелария, една голема брезентна палатка за учениците летци и един брезентен хангар за самолетите. Останалият личен състав бе настанен в съседния конезавод. Вода за пиене се донасяше от Банкя с едно буре на конна колесница. Осветление немаше/по-късно такова се взимаше от електрическата мрежа на конезавода. При тия оскъдни условия учебните летения вървеха непрекъснато, особено през те най-хубавите дни на зимата. Теоретични занятия немаше. Сведения по Историята на въздухоплаването даваше Георги Георгиев, поручик о.з., човек с юридическо образование, фотограф и самоук. Същият даваше сведения и по теорията на летението и по фотографното дело. Сведения по моторно дело даваше аеромеханика Ив.

Платников.Липсваха всекакви удобства и всекакви пособия.Всичко беше импровизирано.

През 1916 г.в летище Божурище започна строежа на Държавната аеропланна работилница и на два железобетонни хангари.За нуждите на училището бе построена малка аеропланна работилница,в която ставаха поправките и на самолетите и моторите на аеропланните отделения. Назначен бе архитект,който завеждаше всички строежи в летището.Взети беха мерки за прокарване на водна и електрическа инсталация,както и за устройване на разни помощни работилнички/железарна,тенекеджийница,дърводелна,бояджийница и др./.

От 23 до 31 август 1916 г.съглашенците се опитаха да пробият нашия фронт,но не успеха.На 31 август с.г.нашата I A настъпи и натика сърбите чак оттатък Островското езеро,а нашата II A накара съглашенското гл.К.да спре атаките си при Дойран.Обаче при островското то езеро се развиха боеве,които принудиха нашата I A да почне да се оттегляха под напора на 4 френски п.дивизии,притекли се на помощ на сръбските 6 п.дивизии/въстановени в о-в Корфу и изпратени в Солун/.Тоя успех на съглашенците накара Румъния да обяви война на Авство-Унгария.С това нашата войска започна операции на два фронта - Солунският и Добруджанският.

На 30 септември 1916 г.французи и сърби заехо Каймакчалан,а на 19 ноември с.г.завзеха Битоля и тук спреха,тъй като беха понесли големи жертви/ок.50000 ранени и убити/.

На Добруджанския фронт нашата III A развиваше,заедно с конната дивизия на ген.Колев,,спешни операции/ завземане на щурм Тутраканска крепост,Силистра,Кубадин и пр./На тия операции нема да се спираме,тъй като тук немаше наша авиация.

До края на 1916 г.нашата войска задържа фронта от Охридското езеро до Орфанския залив.

На Западния и Източния фронт през 1916 г.беха извършени ред офанзиви от двете воюващи странис цел да се спечели войната,без да дадат некакъв резултат.Обаче в края на тая година почна да сувствува отслабване на първоначалната германска мощ.Германското правителство почна да търси начин за спиране на войната.То покани Съглашенската страна за преговори,но Съглашенската страна отказа.Поради това,германското Главно Командване обяви безогледна подводна война като последно средство за спечелване на войната.

Мисълта и желанието за мир назреваше всеки нов ден,особено в Австро-Унгария,която се чувствуваше най-много изморена и изтощена.В края на 1916 г.изгледите за спечелване на войната беха на страната на Съглашението.Нашите политически и военни "пълководци"начело с Фердинанд,Радославов и ген. Н. Жеков по това време беха съвсем ослепели.Чакаха спасение от "всемогъщия кайзер".

На 26 ноември 1916 г.една част от учениците пилоти,приети в началото на май с.г.,издържаха изпитите си и беха изпратени на фронта/другата част бе изпратена в началото на следната 1917 г./.

Изпитът на тия ученици пилоти се състоеше в следното :

а/извършване на 5 осморки със самолет около два пункта на земята,раздалечени на 500 м.един от друг на височина 100 м.,

б/кацване в кръг с радиус 50 м.,отбелезан на земята и

в/правилно излитане и кацване.

Резултатът от изпита се отбелезва от изпитна комисия в протокол,който се представя в щаба на Въздухоплавателната комисия дружина за отдаване на съответна заповед.В тая заповед учениците получаваха званието "пилот-авиатор".За теоретически изпит немаше време - требваше да се бърза,тъй като фронтът жадуваше за летци.
Учениците наблюдатели също държеха изпит : теоретически и практически.За теоретическия изпит те се готвеха по следните учебни предмети: Кратка теория на летенето,,Устройство на аероплана,,Аеропланни бомби,Авиационна пиротехника,Коригиране артилерийската стрелба от аероплан,Разузнаване и ориентировка във въздуха,Устройство на аеропланната картечница,Радиотелеграфно дело,Аерофотографно дело и авиационна метеорология и Устройство на аеродвигателите.Преподаватели беха : кап.С.Петров,пор.Георги Георгиев,герм.Фон Шайнер,герм.подоф.Возницки и аеромеханикът Ив.Симеонов/после аеромеханикът Ив.Платников/.

Със същите учебни предмети беха запознавани и учениците пилоти,само че много н кратко,без да държат какъвто и да е изпит.

Практическите занятия на учениците наблюдатели се стоеха в извършване на неколко дълги летения по въздушно разузнаване с фотоснимки. След като издържат и те изпитите си,със заповед по Въздухоплавателната др,жина ня техсе присвоява званието "наблюдател авиатор".

През време на тия занятия в Аеропланното училище,столицата бе нападната на два пъти от неприятелски самолети.Първото нападение бе извършено през април 1916 г.Неприятелският самолет пусна неколко малки/ръчни/бомби,от които една падна до паметника на Царя Освободител и направил едно трапче в паважа на площада.В това време немаше още специални авиационни бомби.

Второто нападение бе извършено на 30 септември същата 1916 год,пак от един неприятелски самолет.Щом последният се появи над Владайското дефиле,загърмяха и затрещеха противовъздушните орѫдия и картечници.Тоя път ПВО на столицата бе вече по-добра.От наша страна неприятелският самолет бе посрещнат и нападнат от два наши лонджийски самолети/герм.фелдфебел Вагнер и бълг.пор.Марко Първанов/.Неприятелският самолет пусна бомбите си на полето и след това във въздушен бой той бе свален - кацна при с.Курило,като заби носа си в земята и се натроши.Летците - пилот френски подофицер и наблюдател сръбски подпо-

ручик,беха контузени ,пленени и откарани във военна болница на лечение.Самолетите,с които нашите летци свалиха неприятелския самолет,беха два ловджийски едноместници Фокер Е-3/моноплан/Три такива самолети беха наскоро нававени в Божурище от Германия за ПВО на София. Не безинтересене следния случай :неколцина любопитни наши летциотишли да видят пленниците.Заварили французинът да лежи в болницата с превързана глава.Помъчили се да се поразговорят с негодо колкото знаели френски език от гимназията.Обаче французинът мълчал и ги гледал уплашено - имал окаян вид.Види се,очаквал е момента,в който нашите юнаци е требвало да се нахвърлят върху него,зада го разкъсат и изядат без остатък./Известно бе по това време,че сърбите като "редко културен народ",са представяли своите "славянски братя бугараши" като людоеди пред своите приятели-французи.Разумните хора са слушали това техно твърдение с насмешка,но простите и наивни наполеоновски чеда като нашия пленник,са го вервали/.

Самолетът Фокер Е-3 минаваше за един от най-модерните бойни самолети на Западния фронт.Неговите данни беха следните : едноместен моноплан с мотор Гном/въздушно охлаждение/,скорост 140-150 км в час,изкачване на 3000 м височина за 18 минути,престояване във въздуха 2-2 и половина часа,,таван 4000 м.въоръжение 1 картечница с синхронизирана стрелба и 400 изстрела в минута

През 1916 г.борбата във въздуха на Западния фронт започна да взима все по-широки и по-широки размери - нещо,което се дължеше на бързия напредък на авиационната техника и на авиационната индустрия.Тия два фактора,както в едната,така и в другата воюваща страна беха в непрекъснато съревнуване помежду си.Самолетите често се сменяха с на фронта с нови по-съвършенни,по-добре въоръжении по-солидни летящи машини.Оръжейната техника също така вървеше бързо напред- изваждаше за всека нова серия бойни самолети нови картечници и нови оръдия,изваждаше и нови поразмер и ефективнос авиационни бомби.Снабдяваше ПВО със специални противовъздушни картечници противъздушни оръдия,,визьорни съоръжение и пр.Даваше и нови,много по-здрави и по-сигурни аеродвигатели,летищни средства и пр.и пр.

Нашите съюзници обаче,германците,ни пращаха онова,което бе вече отпаднало на Западния фронт,което бе заменено с ново и то в много ограничен брой.Когато техната авиация бе снабдена с Албатрос С.5 и ДФВ С-5,нашата бойна авиация разполагаше с Албатрос С-3, Ролан Д-2,Ото С-3 и ДФВ С-3 .Това положение нашите летци изживяваха с болезнено чувство.При все това бойният им дух не отпадаше. При все това,с тия застарели вече самолети,с тия,наричани от тех "таратайки",те се напъваха не на шега да достигнат германския ас Бьолке/с 40 въздушни победи/или Фонк,френският ас/с 75 въздушни победи/.Неколцина от тех спечелиха по една въздушна победа,а други

загинаха в устрема си за такова нещо...

През 1916 г.нашите аеропланни отделения на фронта извършваха три вида бойни задачи : рекогносцировачни,преградни и корегировачни.

Рекогносцировачните задачи се изпълняваха в дълбокия тил на противника.В същност това беха задачи по далечното въздушно разузнаване,наричано още стратегическо.Целта му бе : следене промените в неприятелските биваци и промените в движението по неприятелл-ските съобщителни линии/шосейни,,ж.пътни,речни,морски и океански/ и др.За тия летения се използваха самолети с голем радиус на действие и специална екипировка.

Преградните задачи се изпълняваха в близкия неприятелски тил и самото бойно поле.В същност това беха задачи по оперативното и тактическо въздушно разузнаване.Целта му бе : следене развитието на сражението и боя,пречене на стрелбата на неприятелската артилерия,пехотни оръдия,минохвъргачки,картечници,танкове и пр.Тия задачи се изпълняваха във време на оживени бойни действия.При появата на наш самолет, неприятелските оръжия замлъкваха,за да не открият местата си.Това облекчаваше действията на нашата пехота - даваше й възможност да отдъхва при атаки и контъратаки.За тия задачи се използваха обикновенните разузнавателни самолети

Корегировачните задачи се изпълняваха в близкия тил на противника и по бойните позиции.Целта им бе : унищожаване на опасни неприятелски батареи огневи гнезда чрез хвърляне на бомби и отровни газове.За тия задачи се използваха самолети за преградно летение.

На трите вида бойни задачи се възлагаха и бомбардирания на селища,ж.п.гари,укрепления и др.подобни съоръжения.

След всеко бойно летение летците съставяха донесение за резултата от изпълнената задача,заедно с копие от направените фотоснимки. Това донесение веднага се изпращаше в в съответния щаб на армия.

Копия от фотоснимките се пращаха в германското 7-мо снимачно отделение при щаба на ген.Шолц.В последното фотоснимките се изследваха най-внимателно със специални оптически уреди.Откритите важни сведения се изпращаха незабавно на заинтересованите места.

Копия от фотоснимките се изпращаха и в места,където никой нищо не можеше да разбере и се трупаха в канцелариите,без да свършват некаква работа.Такива места беха щаба на Въздухоплавателната дружина в София,канцеларията на инспектора на инженерните войски при щаба на ДА,щаба на 11 п.дивизия и др. По фотоснимките,изпращани в 7 снимачно/измервателно/отделение,последното поправяше и попълваше картата,по която се водеха бойните действия на Балканския полуостров.

1917 година

През януари 1917 г.близо до летище Удово пристигна една тежка германска ескадра от 4 аеропланни отделения,снабдени с 24 бом-

бардировачни самолети "Гота",17 бомбардировачни самолети "АЕГ",6 бомбардировачни самолети "ГН",4 разузнавателни самолети Албатрос С-3 и 4 ловджийски самолети Халберщетер - всичко 55 самолети.

Самолетите "Гота","АЕГ" и"ГН" беха биплани с по 2 мотора по 200-220 кс и с екипаж от 3 души/пилот,наблюдател и картечник/и с 2 бордни картечници/предна и задна/.Разузнавателните и ловджийските самолети беха също така биплани с по 1 мотор 200 кс/ловджийският с 1 мотор 160 кс/.Бомбардировачните самолети носели по 300-350 кгр.бомби.

Ескадрата бе настанена на три специални влака,всеки един дълъг 250-300 м.и с два локомотива.Летателното й поле бе до самата ж.п.линия.Ескадрата действуваше на групи от по 10-15 самолети,а понекога и с всичките си самолети наведнъж.

С тая ескадра въздушното господство на Солунския фронт бе на наша страна.Нашите бойни самолети почти безпрепятствено стигаха до Солун,Верия,Негуш,Воден,Острово и Катерини/до Олимп пл./.

Напоследък обаче положението бе почнало да се променя.Противникът непрекъснато засилваше авиацията си в отговор на германската тежка ескадра.Въздушните боеве зачестиха. На 4 март 1917 г.12 неприятелски самолети нападнаха летище Удово - хвърлиха 20 бомби,от които 4 паднаха на летателното поле и 11 около служебния и жилищния район и 5 в черниците/летателното поле бе оградено от черничеви градини/. Последните бомби без да експлодират.На 9 март с.г.два неприятелски самолети дойдоха над летище Удово и хвърлиха две 20-кграмови бомби,от които едната падна в съседното германско аеропланно отделение и рани един войник,а другата падна на 30 м.от землянката на един от нашите летци и й изпочупила прозорците.На 12 март с.г.неприятелската авиация нападна с 15 самолети летище Удово и хвърли 30 бомби.От тия бомби 6 паднаха в нашето летателно поле - едната експлодира на 10 м.от нашите самолетни хангари.Хвърляните бомби при тия нападения беха малки и благодарение на това те не можаха да ни причинят големи и непоправими вреди.

Полетите на германската тежка ескадра беха внушително зрелище.Целото поле се разтърсваше от буботене и тресък.Като орляк жерави ,нанизани в отстъп един зад друг,бомбардировачите се отправяха към обекта и адският им грохот бавно ,постепенно заглъхваше в далечината. Около тех шареха - ту отпред,ту отзад,ту в страни - охранителите им малки и бързи като комари..

На 18 април 1917 г.във 2-о аеропланно отделение пристигнаха две нови лица : подпоручик Никола Николов и оф.кандидат Димитър Пенчев, изпратени от щаба на I А ,за да се подготвят за летци-наблюдатели. Подготовката им започна направо с изпълнението на бойни задачи.В това време /началото на май 1917 г/германската тежка ескадра бе прехвърлена на Западния фронт.От нея в летище Удово останало само ловджийското й крило в състав от 5 Халбертщетер и 3 Ролан.С изчезването на

тая ескадра изчезна постепенно и нашето въздушно господство на Солунския фронт. Нашата бойна дейност ставаше вече доста трудна и опасна. Но както се каза, духът на нашите летци не отпадна и тоя път. Нашите летци намериха нов начин за справяне с положението : почнаха да летят не сутрин, а по пладне - тогава, когато слънцето напичаше въздуха и когато неприятелските самолети намаляваха значително летенията си по фронта.

На 1000 м височина, където въздухът биваше най-раздвижен от слънчевия пек, нашият пилот требваше да води уморителна борба с горещата стихия. Над 1000 м височина въздухът ставаше постепенно по-хладък и по-спокоен.

На двете герм. аеропланни отделения беха дадени участъци за действие - на 30 отделение от Завоя на р. Черна до р. Вардар, а на 34 отделение от р. Вардар до Дойранското езеро. Участъкът на нашето 2-о аеропланно отделение беше от Кожух пл. до р. Вардар. На нашето 1-о аеропланно отделение участъкът беше от Дойранското езеро до долината на р. Струма. Това разпределение на участъците за действие на нашите и германските аеропланни отделения не се спазваха строго.

Задачите на нашите аеропланни отделения беха постоянни : следене за всичко онова, което ставаше в тила на противника и в неприятелското разположение на фронта. Обикновенните /всекидневните/ бойни задачи се възлагаха от командирите на отделенията, а важните като коригиране стрелбата на нашата артилерия по некоя опасна неприятелска батарея, бомбардиране на некой важен неприятелски пункт и пр., се даваше направо от щаба на съответната армия.

При задаването на всички бойни здачи, командирите на отделенията водеха наряд на летците по двойки пилот-наблюдател. На летците-ловджии, които се придаваха на разузнавателните самолети за охрана, наряд също се водеше, макар че тия самолети беха едноместни. На летците, получили бойна задача, командирите определяха и самолета, тъй като самолетите беха малко, а летците много.. Ако разузнавателният или бомбардировачният самолет имаше нужда от охрана, назначаваше му се един или неколко ловджийски самолети. През юли 1917 г. след многократни настойчиви искания, от страна на нашето командване, германците склониха да снабдят нашата авиация с неколко ловджийски самолети. Тия самолети не беха от ония, които действуваха на Западния фронт /Албатрос Д-5 и Албатрос Д-7/, а беха от ония, които беха вече отпаднали от фронта, а именно Фолан Д-2. По три от тия самолети беха дадени на нашите две аеропланни отделения.. За ловджии в 1-о аеропланно отделение беха назначени пилотите пор. Ив. Узунов и подпоручик Влайко Балан, които беха настанени в летище Левуново, за да пресрещат неприятелските самолети и да водят борба с тех. За ловджии в 2-о аеропланно отделение беха назначени пилотите пор. Мавчо Манов и пор. Иван Миланов.

В сравнение с неприятелските ловджийски самолети/Нюпорт, Спад

и Сопвич/,самолетът Ролан Д-2 беше доста изостанал по летателни и бойни качества. Имаше по-малка скорост/ок. 150 км в час/, взимаше по-бавно височина/2000 м за ок. 12-15 мин./ и беше по-неповратлив. На Западния фронт германците имаха нови ловджийски самолети: Албатрос Д-5 и алберт-щетер, които превъзхождаха неприятелските ловджийски самолети. Солунския фронт германците сметаха за второстепенен. Сметаха и нашите летци за второстепенни. Това беше една от главните причини, която ги накара да се съгласят да ни дадат отпаднали ловджийски самолети като Ролан Д-2.

Интересен е следния факт : германците снабдиха с ловджийски самолети Ролан Д-2 и ловджийското крило на техното 30-о аеропл. отделение в летище Удово. Обаче летците на това крило не ги харесаха и в късо време ги изпотрошиха. След това, на тех беха дадени нови, модерни ловджийски самолети.

Такова нещо нашите летци не можеха да сторят, макар че се измъчваха доста от неравната борба с по-съвършенните неприятелски самолети.

По време на всички тия едри и дребни събития, в летище Удово дойде като гост на едно от германските аеропл. отделения Ешвеге, пилот в германското ловджийско крило край гр. Драма. Ешвеге беше "асът" на Солунския фронт - свалил беше повече от 10 неприятелски самолети и доста неприятелски привързани балони на беломорския участък от фронта. На този "ас"/въздушен герой/ се радваха и германските, и нашите летци. За некои от нашите пилоти той беше мечта. Посрещнат бе и изпратен с подобаващо тържество.

В края на август 1917 г. двама наши пилоти поручиците Марко Бончев и Георги Попвасилев, беха командировани в аеропл. училище за инструктори. Това беше във връзка с големия план на нашето командване да създаде голема и силна авиация, която да импонира достойно на неприятелската авиация - да формира най-малко още две аеропланни отделения на нашия фронт.

С такава цел през 1917 г. беха приети последователно, една след друга, три групи от офицери и войници/подофицери, ефрейтори и редници/.

Съставът на тия учебни групи беше следния :

1-а група - пилоти. . . . 21:/офицери. . 7 и войници. .14/
наблюдатели 24:/офицери. .13 и войници. .11/

2-а група : пилоти. . . . . 31/офицери. .28 и войници. . 3/
наблюдатели 14/офицери. .14 и войници. .--/

3-а група : пилоти. . . .41/ офицери 41 и войници. .--/
наблюдатели : : -

Всичко 93 пилоти и 38 наблюдатели /общо 131 летци/. Прил. № 1 Г.)

В третата група наблюдатели нема.

От горната табличка се вижда, че войници за наблюдатели не са набирани, тъй като добития резултат от тех е бил незадоволителен - не са имали необходимата военна подготовка.

От табличката се вижда още и това, че аеропланното училище е трябвало за около една година да подготви 93 пилоти и 38 наблюдатели и с това да осъществи плана на нашето командване.

Изниква и въпроса :ще могат ли четирите инструктори пилоти /двама българи и двама германци/да обучат ученици пилоти на брой 93 души и ученици наблюдатели на брой 38 души,или всичко 125 души ученици летци в срок от една година ? Достатъчни ли ще бъдат разполагаемите учебни самолети/за основно обучение, за трениране на пилотите и за продължителни летения с наблюдателите/?

Задалите се съдбоносни политически и военни събития за България оставиха тия въпроси без отговор.

По това време 1 аеропланно отделение се сдоби с един неприятелски самолет,кацнал принудително при с.Марикостина/сев.от Рупелското дефиле/.Самолетът бе двуместен биплан Армстрънг.Както самолетът,така и пилотът му англичанин беха пленени.

В 2-о Аеропланно отделение бе станал един интересен и много редък случай : аеротехникът ст.подофицер Тошо Панков в хубав,тих и спокоен слънчев ден,влезъл в един от самолетите Ото С-3 и излетял, без да се ебил учил да лети.Направил един пиянски кръг около летището и благополучно кацнал,като повредил само колесницата на самолета.За този произвол и за тази своя нечувана дързост,той получил съответно наказание.След това обаче,бе изпратен в Аеропланното училище да завърши пилотски курс и с това да задоволи съкровенното си желание. Самолетът Ото С-3 бе добър планьор и на това му качество се едължал безицидентния край на това летение.

За обучението на учениците наблюдатели в Аеропланното училище се използваха 3 самолети Албатрос С-3 160 кс.Единият от тех бе поверен на пор.Марко Бончев,другият на пор.Георги Попвасилев и третият на кап.Продан Таракчиев,преведен наскоро от 1-о Аеропланно отделение и назначен за помощник на началника на училището - завеждаше учебната част.Пилотите поручици М.Бонче и Г.Попвасилев беха не само инструктори в училището,но и летци от ПВО на столицата.

Към средата на 1917 г.летище Божурище бързо се доизграждаше като най-голем на времето си български авиационен център.Голямата аеропланна работилница ДАР бе вече готова - обзавеждаше се с машини. Построени беха две жилищни сгради с по два апартамента и кухня - едната за офице и другата з техници и подофицери.Доизграждаха се двата железобетонни хангари.Инсталираше се помещение за електрическата централа.Построен бе и един дървен хангар.Започнат бе строежа на офицерско казино..Построена бе ковачна работилница и помещение за фотографния отдел,както и помещение за радиотелеграфния отдел.Довършена бе и малката аеропланна работилница - снабдена бе с необходимите й машини.Извършени беха и некои благоустройствени работи/водна канализация,алеи с декоративни дръвчета/.Направен бе навес за пожарната команда.Построени беха чешми,помещения за различни складове и пр. и пр.Уредени беха курсове за специални работници/монтьори,мотори-

сти,дърводелци и др./.За тия специални работници се подбираха момчета с различни занаяти измежду войниците,както и такива измежду свободни граждански лица.

Младежите,приемани за ученици пилоти и наблюдатели в нашето Аеропланно училище,не се подлагаха на никакви предварителни изпитания и подбори /медицински,психологични,спортни,или каквито и да е други/.Това бе главната причина мнозина от тех да отпадат след завръшването на съответния курс - да не опират до фронта..Ставаше нужда мнозина от тех да се откомандироват в частите им по здравословни причини.

През 1917 г.Аеропланното училище имаше следните поделения : канцелария със счетоводство,учебна част/курсове,хангари и самолети/, фотографен отдел,радиотелеграфен отдел,малка аеропланна работилница, общи работилници/шивацка,обущарска,коларска,столарска,ковашка,литографна и др./,електрическа централа,специални складове/за аеропл.материяли,уреди и инструменти,за радиотелеграфно и телефонно имущество,за фотографно имущество,за горивни и смазъчни материяли,за оръжие и бойприпаси и др./,неспециални складове/за вещите и дрехите на войниците, за пионерни и зидарски инструменти,за строителни материяли,за консервирани зеленчуци,за аптечни материяли и др./,домакинска част/кухня за работниците и войниците и пленниците-сърби,зеленчукова градина,ливада, овчо стадо,превозни средства,добитък и др./ и строева рота.

Всички тия поделения имаха по един отговорник-завеждащ,а всички завеждащи беха подчинени направо на началника на училището.

Както се вижда,организацията на аеропланното училище бе доста сложна и неясна.В нея липсва сливане на ва сродните служби,липсва принципа : на един началник не повече от 3 - 4 подчинени.Липсва правилно и точно разпределение на труда.

Във всеко поделение имаше по неколко войници ,или 1-2 специалисти за помощници ва заведващия.Пленниците-сърби на брой 100 души, се използваха за обща работа.На летателното поле се чувствуваше нужда от хангари.Понеже немаше достатъчен брой хангари,част от здравите самолети се държеха в склада разглобени.Двата железобетонни хангари, след като беха покрити,облекчиха положението в това отношение.

Летателното поле на летище Божурище беше достатъчно просторно - имаше размери 1000 на 900 м.Понеже в дъждовно време се разкалваше,то се нуждаеше от затревяване и изравняване.Превозните средства на училището беха 1 Мерцедес и 2 Фиат - стари леки автомобилни коли. Единият от Фиатите немаше гуми,а другият имаше дървени бандажи.Имаше и 8 тежки камиони,с които ставаше превоза на строителните материяли. С една от леките автомобилните коли дежуреше санитарният фелдшер на летателното поле когато имаше летения.Училището,за съжаление,немаше лекар.Леко болните се наглеждаха от санитарния фелдшер,а пострадалите във време на службата и тежкоболните се изпращаха в София при доктор Бургуджи-

ев,който ги разпределяше между софийските военни болници.
Градината се обслужваше от 2 волски коли с 4 волове и 10 пленници.С продуктите от нея се подобряваше храната на личния състав на училището и се приготвяха консерви за през зимата.От ливадата се добиваше сено за изхранване на добитъка и наличните неколко ездитни коня.През летото на 1917 г.Аеропланното училище извърши три въздушни обиколки на България с учебна цел за учениците наблюдатели. Това беха и дълги летения със задача по въздушното разузнаване с фотоснимки.Първата обиколка имаше маршрут летище Божурище-гр.Ямбол/ първи етап/,гр.Ямбол -гр.Русе/втори етап/,гр.Русе-гр.Плевен/трети етап/и гр.Плевен-гр.Ботевград-летище Божурище/четвърти етап/.Участници в обиколката беха летците кап.Продан Таракчиев/заведващ учебната част на училището,поручик Георги Попвасилев/инструктор/и пор.Марко Бончев/също инструктор/ - тримата с по един ученик наблюдател.Самолетите беха трите Албатроси С-3 160 кс.Във всеки краен етапен пункт беха изпратени своевременно горивни и смазачни материяли за зареждане на самолетите.

Обиколката започна на 21 август 1917 г. сутринта.Самолетите требваше да летят в жеравен строй на височина 2000 м.Вместо в такъв строй,те се проточиха един подир друг при доста големи междини,тъй като немаха еднаква скорост.Най-бърз беше самолета на Таракчиев,след него идваше самолета на Бончев и най-отзад креташе самолета на Попвасилев.След около 2 часа трите самолета се явиха над ж.п.гара Ямбол,при която се намираше огромния цепелинов хангар.Пръв кацна Таракчиев- кацна на поляната до хангара.При търкалянето самолетът хлътна в една трапчина и заби носа си в земята - перката се счупи.Подир него кацна Бончев.При търкалянето левото колело мина през некаква канавка - самолетът наведе на лево долното си крило ,потътрази го по земята и неколко от ребрата му се счупиха.Последен кацна Попвасилев,но неговото кацане излезе сполучливо.

Екипажът на цепелина,начело с командиря му,хауптман Коройбер, посрещна нашите летци много радушно.Веднага нашите шестима летци беха настанени на квартира и храна в цепелиновия лагер.Повреденото крило на Бончевия самолет бе поправено от цепелиновите техници и новата перка,след пристигането й от Божурище,бе поставена на Таракчевия самолет.

С приведените в изправност самолети,нашите летци извършиха неколоко полети с екипажа на цепелина до Бургас и до Сливен по негово /на екипажа/настойчиво желание.Летя и самият командир на цепелина. От тия летения германците останаха много доволни и в знак на благодарност направиха следното чудо /за нашите летци това беше истинско чудо/: изкараха цепелина от хангара,качиха нашите летци в него и ги разходиха до Бургас и обратно.Това летение беше за нашите летци нещо редко,знаменито и незабравимо - нещо,което не с всекиго можеше да се

случи. Това беха добри германци, добри хора.

На четвъртия ден от престоя си в цепелиновия лагер, на 25 август с.г. нашите летци се простиха с тия цепелинови жреци, отнасяйки в душите си наскъп спомен за тех. След войната с голямо прискърбие се узна, че при един далечен боен полет, Ямболският цепелин е бил запален и и изгорел заедно със целия си екипаж.

Вторият етап от въздушната обиколка мина благополучно. Самолетите кацнаха в едно равно стърнище край гр. Русе. Беха добре посрещнати от русенци. При самолетите се събра много народ - граждани, военни и учаща се младеж. Преспаха в хотел и на другия ден, 26 август, прелетяха третия етап на обиколката и кацнаха край гр. Плевен тъй, както беха кацнали край цепелиновия лагер. Таракчиев и Бончев счупиха самолетите си - мястото на кацването беше неравно и неудобно. Само Попвасилев успе да кацне и тоя път благополучно. При самолетите и тук се насъбра много народ. Некои любопитни граждани питаха дали "кацването на летците е винаги такова", на което летците отговаряха смутено и малко объркано, че кацването зависи от местността...

На 27 август сутринта рано по третия етап на обиколката излетя само Попвасилев. Таракчиев и Бончев се завърнаха в Божурище с влак. Изпратена команда пристигна в Плевен и прибра самолетите.

Попвасилев кацна в Ботевград на хубавата поляна край "Бубарницата", посрещнат сърдечно от съгражданите му, а от родителите и близките му с трогателна радост. Същия ден той потегли за летище Божурище, като употреби доста време, за да вземе нужната височина с "таратайката" си - требваше да прескочи Стара пл., а самолетът му не можеше да вземе височина, по-голяма от 2000 м. В летище Божурище той пристигна и кацна благополучно.

Така завърши първата въздушна обиколка на България.

Самолетите на Таракчиев и Бончев беха докарани в Божурище и веднага беха поправени. С тех се извършихе и другите две въздушни обиколки на България - едната до бойното летище Белица и другата до гр. Лом. В тия две обиколки Марко Бончев не взе участие - недоволен бе от самолета, загдето последният бе изложил така дръзко и неочаквано пилотския му авторитет /М. Бончев кандидатстваше не на шега за български ас като Пвегеи с устрем бързаше да стане такъв - нещо, което му правеше чест/.

Тези две обиколки не беха забележителни с нищо. Забележителни беха само с това, че минаха благополучно, без никакъв инцидент и още с това, на връщане от Белица Таракчиев успе със самолета си да вземе голема височина и да прескочи Пририн пл, а Попвасилев с "таратайката" си не успе да стори това. Обиколката до Лом пък бе забележителна с това, че двата самолета се завърнаха в Божурище с по няколко едри ломски любеници на борда.

Последните две въздушни обиколки беха извършени през септември 1917 год.,все със същата цел за учениците наблюдатели.

За учениците наблюдатели в аеропланното училище беха специално пригодени двата отдела : фотографният и радиотелеграфният.

Фотографният отдел. През юли 1917 г.той бе настанен в помещение, построено специално за него. Това помещение имаше 2 стаи тъмни,снабдени с жълта и червена светлина. Имаше още корита,неколко полици за самостоятелна работа,инсталация за течаща вода и канал за оттичане на нечистата вода. Двете тъмни стаи беха свързани с една зала,в която ставаха репродукциите и разните други фотографни работи. В светлата зала имаше един фотограмметрически апарат. В друга зала бе поместен склада за фотографически материяли.

В помещението на отдела имаше и един проекционен апарат за онагледяване на некои лекции.

Нужно бе да се набави и един голем проекционен апарат 30 на 40 см,на един голем фотограмметрически апарат,на един автоматически копиратор,на пещ за сушене на копията и на още ред други уреди и приспособления. В отдела имаше и една малка тъмна стая за любители фотографи. Отоплението на стаите ставаше с обикновенни печки,а би требвало да бъде електрическо.

Училището требваше да има и една фотолаборатория с всички необходими уреди и материяли.

Заведващият отдела беше създал свой метод за обучение на учениците наблюдатели по фотографното дело. Грубата работа в отдела се извършваше от два войника.

Отделът не разполагаше със специалисти фотографи за снимане некои важни моменти от живота на училището,като строежи,самолетни катастрофи,празненства и др.

Съхраняването на фотографните материяли не беше добро. Липсата на сухо помещение за тия материяли,се отразяваше зле върху процента на сполучливите снимки.

За системното обучение на учениците наблюдатели голема пречка бе и липсата на специални самолети. Наличните такива,като Албатрос С-3,отпаднал от фронта,не можеха да взимат голема височина. Снимките от 3000 м височина беха редкост,а фронтът искаше вече снимки от много по-голема височина/4-5000 м/. Назреваше време за снабдяване училището с аерокинематографни апарати,които на Западния фронт беха почнали да изместват всички видове аерокамери.

С аерокинематографни апарати учениците наблюдатели требваше да умеят да работят преди да идат на фронта.

През 1917 г.курсът за ученици наблюдатели бе разделен на две части - едната за артилеристи наблюдатели и другата за обикновенни наблюдатели. Двете части се различаваха по обема на материяла. Срокът

за обучението на първите бе по-къс,а на вторите - по-дълъг.

От всичко казано до тук за нашия фотографен отдел,се вижда при какви неудобства и липси е ставало обучението на нашите ученици наблюдатели,които идваха в училището,при това,без никакъв подбор,както се каза вече.

Радиотелеграфният отдел.-Той се помещаваше в специална барака от две стаи - в едната се намираше един голема радиоприемателта станция за големи вълни,а в другата бе поместен магазина за радиотелеграфни прибори и материяли.

На големата радиостанция беха издигнати две мачти,високи 12 м.и на разделечение една от другата 200 м..Между двете мачти имаше обтегнати три медни жици.

Големата приемателна радиостанция можеше да приема радиотеграми само от близки големи радиопредавателни станции.Липсваше Й кондензатор за големи вълни.

Отделът разполагаше още и със следната материялна част : 2 полски радиотелеграфни апарати за малки вълни и 7 бордни предавателни радиоапарати също за малки вълни - 6 беха поставени на 6 самолети ЛВГ(дфв) и 1 на самолет Албатрос С-3.

Отделът се завеждаше от един радиотелеграфист,специализиран в Германия

Занятията с учениците наблюдатели се водеха от двама германски подофицери : Возницки и Банош - първият по теорията на радиотелеграфията и вторият по радиотелеграфната практика/беше добър слухар/.Банош познаваше много добре манипулацията с радиотелеграфния ключ,познаваше също много добре устройството на радиоапарата и работата с него.С постъпването си в училището,ученик-наблюдателят подпор.Петко Чирпанлиев/радиотелеграфен специалист/бе назначен за преподавател на местото на Возницки.

В отделът се чувствуваше голема нужда от модерна радиотелеграфна материялна част и от преподаватели радиоспециалисти-българи.

С учениците наблюдатели бе направено само едно упражнение по коригиране артилерийската стрелба от самолет.То бе извършено с артилерийската школа в Сливница.Резултатът от това упражнение не бе много добър.

Това,което се каза за фотографния отдел в заключение се отнася и за радиотелеграфния отдел.Подготовката на учениците наблюдатели и по радиотелеграфното дело бе доста слаба.Истински опит и знания по радиотелеграфната практика те добиваха на фронта.Училището за тех бе место,в което учениците наблюдатели се учеха,така да се каже,да сричат думите и да броят до двадесет.Фронтът им служеше за висша практическа школа.Какво представляваше малката аеропланна работилница на

училището? - Тя изпълняваше задачите си много добре.Работниците в нея се беха наловчили в занаята си.В дърводелското отделение те поправяха крилете и дървените части на повредените самолети.В моторното отделение те поправяха повредените аеродвигатели,след което ги изпращаха в изпитателната станция.В машинното отделение поправяха повредените тела на самолетите.В монтажното отделение постаняха крилете,дошли от дърводелското отделение и мотора,дошъл от изпитателната станция,на самолета,-поставяха ги върху телото на последния,дошло от машинното отделение.

Всеко едно от тия отделения се завеждаше от свръхсрочен подофицер.В дърводелското отделение имаше 6 войника дърводелци.В моторното отделение имаше 12 войника мотористи.В машинното отделение имаше 10 войника стругари и шлосери и в монтажното отделение имаше 6 войника монтьори.

Началник на малката аеропланна работилница беше механика Христо Лечев.Работилницата можеше,при тоя си състав,да поправя 2 самоле-месечно.

За поддържане изправността на самолетите беха уредени и следните по-малки работилници :

Коваческа с отделение за за оксиженно запояване,за тенекеджийски работи,за плетене на кабели и за изковаване на железни части.Завеждаше се от един подофицер.

Картечна работилница за поправка на бордните картечници.Завеждаше се от един ефрейтор.

Шивашка работилница за изкърпване на плата на крилете,телото и опашката на самолета.Завеждаше се от един подофицер.

За домакинските нужди на училището беха уредени 2 общи дърводелници - едната за врати и другата за прозорци,1 коларска работилница и 1 литографна.

За обслужването на здравите самолети/зареждане с бензин и масло,почистване,изкарване от хангара и вкарване в хангара и др.подобни работи/се грижеше аеромеханикът Иван Платников.През време на летенията на летателното поле имаше регистратор на летенията,който беше и диспечер на движението - следеше движението и с флаг даваше разрешение на самолетите за излитане или спиране от летение.На един от хангарите се развеваше ветропоказателя,който показваше посоката на кацането на самолетите,завръщащи се от летение.

В електрическата централа на летището имаше 2 дийзелови мотори по 25 кс.Всеки един от тех се движеще от 220 волта при 20 киловата и 87 ампера.Електрическата енергия се използваше и за осветление, и за движение.Електреческата мрежа в цялото летище бе поставена от специалист електроинженер/кап.Велчев/.

Специалното имущество на училището бе поставено и съхранявано в следните магазини :

Магазин за самолетни материяли,перки,уреди и инструменти.За-

веждаше се от 1 подофицер и 2 войника.

Магазин за бордно оръжие/картечници,прибори и инструменти за тех завеждан от завеждащия картечната работилница/1 ефрейтор/.

Магазин за радиотелеграфни и телефонни апарати,прибори и инструменти за тех,завеждан от 1 редник.

Магазин за разно имущество/фунии за наливане бензин и масло, бидони за наливане вода в радиаторите на моторите,замшеви кожи,електрически крушки,електрически материяли и др./,завеждан от 1 редник.

Магазин за фотографни апарати и фотографни материяли,завеждан от 1 ефрейтор-помощник на завеждащия фотографния отдел

Магазин за старо самолетно имущество/счупени аеропланни части, бракувани аеропланни материяли/,завеждан от 1 редник.

Магазин за горивни и смзъчни материяли,завеждан от 1 подофицер.

Неспециалното имущество на училището бе поместено и съхранявано в следните складове :

Склад за вещите и дрехите на войниците,завеждан от 1 редник.

Склад за пионерски и зидарски инструменти,завеждан от 1 редник.

Склад за строителни материяли/дъски,греди,цимент,пирони,вар, бои,лакове,безир,цинк,железария,каменни въглища,дърва за горене и др/, завеждан от 1 ефрейтор и 1 редник-помощник.

Склад за консервирани зеленчуци,завеждан от 1 редник.

Склад за аптечни материяли,завеждан от санитарния фелдшер.

Всички магазини и складове беха подчинени на аеромеханика Ив. Платников,който разполагаше с техническа канцелария за контролиране, регистриране и отчитане дейноста им./проверяване наличността им,следене за привършващиге се материяли в тех,закупване на нови материяли и пр/.Записването и изписването на материялите ставаше по строго опреден начин.

Идването на материялите ставаше от 4 места : аеропланното депо, реквизиционната комисия,главният инженерен склад и пазаря.Пошлите материяли се записваха на приход в специална тетрадка/книга/с отбелезване от къде и на каквоосноване са дошли,за кой номер поръчка са дошли и на кой магазин или склад се зачисляват срещу подпис на заведващия магазина или склада.

Отпускането на материялите ставаше с требване до съответния магазин или склад/с изкл.на материялите в складовете за вещите и дрехите на войниците,за аптечните материяли и за консервираните зеленчуци/.Требвания можеха да отправят само началникът на училището,за общите работи,архитектът за строежите,аеромеханикът Ив.Платников за обслужването на самолетите механикът Христо Лечев за поправките на самолетите в малката аеропланна работилница и пор.Георги Георгиев за случайни-те работи при отсъствие на некое от тия 5 отговорни лица.Всека нова работа,още преди да се почне,началникът на учили-

щето издаваше заповед,която се записваше в специална книга - книга за поръчките,в която поръчките се номерират.

За всека поръчка завеждащият малката аеропланна работилница изчислява какви и колко материяли ще му са необходими и праща требване до съответните магазини и складове за отпускането им.Всеко требване се записва в кочан с двойни листове,подписани от предавателя и получателя на материялите.Единя лист остава у предавателя,а другия,заедно с кочана остава у получателя.

Поправениянт самолет,мотор и пр.се предаваше на заведващия обслужването на самолетите/Ив.Платников/.

Техническата канцелария водеше партидна книга на разходваните материяли за всека поръчка.

В края ня всеки месец разходваните материяли за всека поръчка се събираха и спадаха от материялите,числящи се на всеки магазин/склад/ проверяваше се дали остатъкът е верен и чак тогава се вписваха в съответната страница в партидната книга по вид,количество,дата на разходването и името на разходвача.Така се постъпваше до тогава,до когато поръчката бъдеше изпълнена.

Понеже уредите и инструментите не са разходни материяли,те се отпускаха не с кочани,а със специални разписки,подписани от получателя им.Тия разписки оставаха в магазина/склада/.

След като провери щателно съдържанието на всеки магазин/склад/, техническата канцелария представяше на началника на училището писмо с молба полученото от разни места имущество да се зачисли на приход,а употребеното такова да се изпише в разход.

Училището разполагаше още и със следното имущество :

Три телефонни линии - едната до Софийската централна телефонна станция,другата до телеграфната дружина и третата до германската инструкторска команда/ГИК/в София.

Трите линии беха събрани в специална стая - телефонна централа,в която имаше един номератор с 10 разклонения : 4 за телефонни постове в района на летището,1 за телефонен пост в Конезавода и 5 за телефонни постове на германците.

Дървеният хангар от 1914 г./за 4 самолета/,сглобяемият хангар Бесоно/за 2 самолета/и походният платнен/бризентен/хангар/ за 1 самолет/,не можеха да поберат всичките учебни самолети на училището и поради това, част от тия самолети се държеха,както се каза,в разглобен вид в склада.

Малката аеропланна работилница и двата железобетонни хангара /покрити през май 1917 г./,облекчиха до некъде горното неудобство. Това позволи разглобяемият хангар Бесоно и походният бризентен хангар да бъдат прибрани в склада като [redacted] стари и вече негодни за употреба.

Летателното поле на летище Божурище беше достатъчно по размери /900 на 1000 м./,за да задоволява напълно нуждите на училището.Пролетно и есенно време обаче то се разкалваше от дъждовете и ставаше неизпозуваемо.Нужно беше да се изравни и затреви.

За превозните средства на училището се каза в какво положение се намираха.Освен наличните три леки автомобили, вече много стари,коли,имаше и още две други такива коли,които беха здрави,но принадлежеха на 1-о аеропланно отделение,оставени тук на съхранение.Едната от тех дежуреще във времена летения,заедно със санитарния фелдшер..Имаше и 8 тежки камиони.

С болните се каза вече как се постъпваше.Каза се още и това,че училището имаше голема нужда от свой санитарен лекар.

Прехранването на целия личен състав на училището/офицери,подофицери,войници,работници,техници,пленници и др./ ставаше с продукти,получавани от Конезавод Божурище.Храната се подобряваше от зеленчуковата градина/14 дка поливни и 30 дка неполивни/.Имаше и 30 дка засевани със царевица..Част от добития зеленчук се влагаше в казана,друга част се консервираше и трета част се изсушаваше със специални машини.Със царевицата се изхранваха,между другото,и неколко прасета. Зеленчуковата градина се обработваше от 6 градинари специалисти и 10 пленници работници.Средно на храна в училището дневно се числеха ок. 750 души,заедно с пленниците сърби.

Овците на училището беха ок.25-30 брави,използвани също за подобряването на храната в офицерската и войнишката кухни.

Училището чувствуваше голема нужда от учебни пособия и преподаватели.Чувствуваше нужда и от метеорологическа служба за прогноза на времето.

Такова беше положението на училището през 1917 год.

Докато нашето аеропланно училище се благоустрояваше и докато се напъваше да подготвя за фронта летци и техници ,достатъчни не само по брой,но и по квалификация,двете воюващи страни в Европа продължаваха да се борят отчаяно за спечелване на победата.Германците,турците,българите и особено австроунгарците беха вече доста изморени и изтощени.Опитът на германците за прекратяване на войната излезе несполучлив - съглашенската страна грубо отказа да влиза в каквито и да е преговори с германците.Изгледите за скорошно спиране на войната през 1917 г.беха окончателно изчезнали.Поради това,германците, респ.германското Главно командване начело с кайзера ,обяви безогледната подводна война,като последно средство за спечелване на войната,въпреки съпротивата на германското правителство и въпреки желанието му да се работи за мир.Свободата на търговията на неутралните държави начело със САЩ бе дълбоко засегната от безогледната подводна война.САЩ протестираха срещу последната и на края обявиха вой-

на на Германия/3 февруари 1917 г./.Положението в Европа - политическо и военно,се заплете още повече - много търговски кораби на САЩ и на неутралните страни отидоха на дъното на морето,заедно с хората и товарите им.

Точно по това време в Русия избухна Февруарската революция за изненада на света.Това беше събитие от световно значение.Император Николай II не можа да се справи с това събитие и абдикира в полза на брата си Михаила.За Германия тая революция бе добре дошла.Германия веднага отвори границите си за руските емигранти в Чужбина и мнозина от тия емигранти/в това число и Ленин/се завърнаха в Родината си. С пристигането си в Петроград,Ленин застана начело на руското комунистическо движение/на болшевиките/.

Новото правителство заяви,че ще продължи войната - нещо,с което болшевиките не се съгласиха и от своя страна заявиха,че войната трябва веднага да се спре и да се започнат преговори за примирие и мир.

Налага се за руската революция,за това събитие от световно значение,да се кажат няколко думи повече.

В Петроград се появи силно работническо движение,начело на което застана адвокатът Керенски.В Думата/руското Народно събрание/ в това време имаше голяма група селски детутати,които се интересуваха само от един въпрос:даване на руския селянин земя за собствено обработване - нещо,за което тоя селянин жадуваше и години наред се бореше,без някой от властниците през царския режим,па и самия цар да му обръщаше внимание.

В изоставеният и отчаян руски народ се беха наслойли от дълго време недъзи,които през войната дадоха лоши резултати.Тия недъзи беха :покварената администрация,пиянството и невежеството на селянина.Невежеството подхранваше в руския селянин суеверието.Подхранваше го до такава степен,че всяка околия почти имаше свой светец - чудотворец и гадател.В самия дворец се бе загнездил един чудноват селянин в калугерско расо,който бе хипнотизирал придворните жени и мъже със своето ясновидство,чудотворство и гадаемост. Тоя хитър и безнравствен субект бе добил такова силно влияние над царя и царицата,каквото нямаше нито един министър и нито един политически мъж в Русия.

Руската държава,при тия недъзи,се разлагаше непрекъснато докато на края държавният организъм потъна в страхотна анархия,а след това и в кървава разправия.От всичко това се създаде настроение в руската общественост за събаряне на старата изхабена власт и заменянето ѝ с нова,способна да съживи и обнови Русия,да събуди нейната заспала енергия.

В Петроград царската власт бе съборена от организирани работници и разбунтувани войници

За да спре настъпилата от това безредица, Думата избра Изпълнителен комитет от 12 депутати, който да замести царската власт. Тоя комитет веднага образува правителство начело с княз Лвов. П. Милюков /бивш професор в Софийския университет/ стана министър на външните работи. Министър стана и Керенски. Правителството обаче немаше авторитет и и не можа да спре безредицата.

Работниците на Керенски и разбунтуваните войници си избраха свои комитети, които не признаха изпълнителния кометет на Думата, не признаха и правителството на княз Лвов. Големи тълпи от тех нахлу в Таврическия дворец и разгониха Думата. Последната, неподкрепена от никого, изчезна и престана да съществува. Посланниците на Франция и Англия, които симпатизираха на правителството, попитаха последното каква е цалта му при създаденото положение. Милюков им отговори, че Русия остава верна на съюзниците си и че целта на правителството е победа над Германия и завземането на Цариград с протоците.

Двата комитета - работническият и войнишкият, не признаха обявената цел на правителството и се събраха, за да обсъдят въпроса за войната : да се продължи ли тя, или да се спре, както и въпроса за бъдащата форма на управление на Русия.

С намерение да угоди на народа, правителството освободи всички затворници в страната и отвори границите на Русия за всички емигранти в чужбина, за да вземат участие в преустройството на държавата.

За Германия руската революция бе добре дошла - и тя бе отворила, както и каза, границите си за руските емигранти.

Между завърналите се емигранти бе и Ленин. Щом пристигна в Петроград, Ленин застана начело на руското комунистическо движение в града.

Правителството наново заяви, че войната ще продължи до свикването на учредително събрание, което да реши въпросите за войната и за бъдащето устройство на страната. Това искаха да узнаят комитетите на работниците и войниците и народа. И тая декларация на правителството революционните комитети не одобриха. За да ги усмири, правителството съобщи, че се отказва от присвояване на чужди земи и от всекакви обезщетения, ако учредителното събрание реши спиране на войната.

Франция и Англия разбраха, че Русия се готви за отделен мир с Германия и изпратиха агитатори, които да убедят руския народ, че ако Русия сключи отделен мир с Германия, западните демокрации ще загинат защото освободените германски войски от Източния фронт, ще нахлуят в Европа и ще смажат Франция и Англия - германският милитаризъм ще ще задуши всека свобода на народите. Агитаторите настояваха Русия да продължи войната още и за това, защото с пристигането на американските войски в Европа, победата на Съглашение е напълно осегурена.

За да помогне на руското правителство в усилията му да продължи войната, съглашенското гл. Командване заповеда на войските си

да настъпят в Арас и по долината на р.Ена в Шампан.

Двата революционни комитети - работническия и войнишкият, не се поддадоха на съглашенските агитации и продължиха пътя си към мира. Всичко това ставаше в Петроград и то се разнасяше бързо и на фронта. Дисциплината във войската на фронта отпадаше

Войниците почнаха да напускат частите си и да се запътват към Петроград и домовете си. Държавните органи престанаха да работят. Ж.п служба се разстрой. Настъпи глад. Идеята за държава като нещо цело, изчезна. Отделни народи като Финландия, Курландия, Украина, Кавказ и Крим, започнаха да се откъсват от Русия и да се обявяват за автономни държави. Военният министър Гучков отиде на фронта, за да убеди войниците за настъпление, заедно със съглашенците в Арас и Шампан, но не успе и си подаде оставката.. Подаде си оставката и Милюков. Кабинетът на княз Лвов се преустрой. Керенски стана министър на войната с надежда да успее да убеди войниците за ново настъпление. Войниците обаче, образуваха съвети, в които обсъждаха въпроса за мира и въпроса за подделбата на земята. Преустроеното правителство продължи досегашната си политика за продължение на войната. И то не се реши да раздаде земята на деляните/ако бе сторило това, имаше вероятност революцията да заглъхне/. То предложи на воюващите да се започнат преговори за мир без анексии и контрибуции. При все това, по искане на съглашението, то заповеда на главнокомандващия ген. Брусилов да настъпи. Ген. Брусилов възложи тая работа на ген. Корнилов. През юни 1917 г. огромна пехотна и конна маса се нахвърли върху австроунгарците и ги изтика чак до гр. Лвов. С германска помощ обаче руското настъпление бе спрено. Австро-германците обаче минаха в ново настъпление . Руските отстъпиха до Буковина. Отчаяни от тоя неуспех, цели руски полкове заминаха за домовете си.

Княз Лвов се убеди, че неможе да се справи с положението и си подаде оставката. За министър-председател работническият революционен комитет постави водача си Керенски. За неуспешното настъпление, Керенски уволни ген. Брусилов и назначи за главнокомандващ ген. Корнилов. Последният разбра, че с войската/доколкото бе останала на фронта/не може нищо да се направи докато в Петроград управлява Керенски със своя работнически революционен комитет, подмамен от буржуазните и аристократически групи, които мразеха Керенски, той настъпи с войската срещу Петроград, за да сваля Керенски от власт.

Стана кърваво сблъскване между двете войски - на Керенски и на ген. Корнилов. Ген. Корнилов бе надвит. Последният избега в Южна Русия, за да набира доброволческа армия против революцията.

Керенски надви и Ленин и го арестува.

Станал по тоя начин господар на положението в Петроград, Керенски събра делегати от всички партии и с тех образува предварителен па-

рламент,който замести не само своя работнически революционен комитет,но и войнишкия такъв,за да не пречат на политиката му. И тоя парламент отправи покана към воюващите за започване преговори за общ мир. В това време болшевиките на Ленин завзеха общинския съвет на Петроград,а разтурените революционни комитети образуваха нови такива. Новите революционни комитети на работниците и войниците се обявиха против Керенски,загдето той продължавал войната и не раздавал земята на селяните.

Болшевиките разтуриха предварителния парламент на Керенски и поканиха самият Керенски да подаде оставката на кабинета. Керенски отказа. Между Ленин и Керенски започна кървава борба,а които два казашки полка на Керенски минаха на страната на Ленин. Войнишкият революционен комитет при градския общински съвет разтури кабинета на Керенски и Керенски избега в Южна Русия.

Ленин бе освободен от затвора и застана начело на новото войнишко революционно правителство. Ленин веднага направи това,което Милюков и Керенски искаха да направят не по революционен път, а по парламентарен ред,- издаде декрет,че земята се дава на селяните,а фабриките на работниците. Старите стопани на земята и фабриките беха разгонени. Дворците и чифлиците беха разграбени и разрушени. Добитъкът и земеделският инвентар бе поделен между селяните. Всеки,който се съпротивляваше на секвестирането,се обявяваше за "контрареволюционер". Много граждани,професори,писатели,учени и др. забегнаха в Чужбина.

В това време доброволческите армии на ген. Корнилов и тая, събрана от Керенски,настъпиха дружно срещу Ленин/двамата врагове се беха наново споразумели/. Към тех се присъединил и казашкият атаман Каледин. Ленин,подпомогнат от частите в Кронщадт и балтийската флота ги разби. Ген. Корнилов бе убит в боевете,а Керенски избега вън от Русия. Каледин своевременно се оттегли на Дон и там образува свое "царство". Ленин бе подпомогнат и от селяните,които се боеха от Корнилов - при победа на Корнилов,последният щел да им отнеме земята.

След нови кръвопролитни боеве и опустошения,болшевиките станаха господари на Петроград и Москва. Създадена бе нова военна сила - червената гвардия. Създадено бе и ново правителство,наречено "Върховен комисарият".

Всички тия събития,започнати от февруари 1917 г.завършиха към месец октомври с.г. Февруарската революция живя около осем месеца,преди да умре.

На октомври 1917 г. Троцки,като комисар на външните работи,подаде радиотелеграма до всички държави и народи в Европа да спрат войната и да почнат преговори за траен демократически

мир.Във Франция социалистите,които беха привърженици на мира,посрещната радиотелеграмата добре,но буржуазните партии начело с парламента я посрещнаха зле,тъй като искаха войната да продължи до победа.В духа на същата радиотелеграма,Ленин заповеда на главнокомандващия да спре военните действия и веднага да влезе в преговори с противника за мир.Главнокомандващият Духонин отказа да изпълни тая заповед,поради което той бе уволнен и на местото му бе назначен болшевикът Криленко.Духонин обаче отказа да предаде армията на Криленко,тъй като това щело да бъде "изневера"към съюзниците!

Войската,колкото малко и да бе останала на фронта,подкрепи Криленко и Духонин се оттегли от заемания пост. По тоя начин,целата руска войска падна в ръцете на болшевиките.

Докато в Русия ставаше февруарската революция,нашето 1 аеропланно отделение продължаваше да се доустройва.В начабото на 1916 г. то работеше със старите самолети/Блерио и Фарман 80 кс.Блерио 50 кс,който бе възстановен в работилницата след катастрофата с Попкръстев,и Албатрос 100 кс/.Тия самолети беха стари и негодни за бойна работа,както се каза вече.След намесата ни във войната,1 октомври 1915 г./,те беха заместени от германските ЛФГ 150 кс Главното внимание на отделението бе насочена върху набирането и подготвянето на наблюдатели.Това беше една от причините за слабата,незадоволяваща бойна дейност на отделението през 1916 г.

През 1917 г.отделението разполагаше средно с 4-6 пилоти и 3-4 наблюдатели/по-късно,след откриването на аеропланното училище, с 6-10 наблюдатели/,1 аеромеханик и около 120 подофицери и редници.Броят на пилотите и наблюдателите беше променлив,непостоянен. Помежду им немаше съразмерност - ту едните беха повече,ту другите.С наблюдатели то се снабдяваше от две места :аеропланното училище и щаба на действуващата армия/докато отделението беше единно/ През 1915 г.щабът на ДА му бе изпратил,напр.6 души млади офицери за да бъдат обучени за наблюдатели. - тогава,когато отделението не разполагаше с преподаватели,учебни пособия и дори с достатъчно самолети.

1917 г.завари отделението със следните пилоти : кап.Пеню Попкръстев,пор.Ивана Узунов,пор.Тачо Димитров,пор.Андрей Рачев, подпор.Влайко Балан и подпор.Йордан Попов.Пилот беше и кап.Радул Милков,но той стана командир на аеропланната група във Въздухоплавателната дружина,като остави за командир на отделението кап. Пеню Попкръстев.Наблюдатели беха : пор-Славчо Пънтев,пор.Господин Димитров-Даскала,преведени от 2-о аеропланното отделение, [illegible] подпо .Иван Тошков,подпор.Константин Попатанасов,подпор.Стойчо Гаджанаво,подпор.Васил Кулев,подпор.Андрей Шишков,подпор.Никола Василев,подпор.Петко Чирпанлиев и офиц.кандидат Иван

Йорданов Иванов./от тех Стойчо Гаджанов скоро бе откомандирован в частта му по здравословни причини/.

Броят на подофицерите и редниците беше съвсем недостатъчен. От средно наличните 120 души,като се извади броят на ония,които работехав хангарите,работилниците и складовете,за охраната на летището оставаха много малко хора/понекога само ок.20 души/.В отделението имаше и 45 души пленници за обща работа.

През 1917 г.с пилотите и наблюдателите беха проведени 8 беседи за аеродвигателите,аерапланните бомби и визьорите им,неприятелските бордни картечници/стрелба с наши патрони/,устройство на моторите Мерцедес 160 кс и Бенц 220 кс,поддържане,обслужване и спазване на самолетите и др.С подофицерите и редниците се водеха строеви занятия 2 пъти седмично.Тия беседи и занятия беха от голема полза за личния състав на отделението.При това,те внасяха известно разнообразие в живота на летището.

През 1917 г.отделението разполагаше със следните бойни самолети : Албатрос С-3 - 4,Армстрънг - 1,,ВЕ - 1 и ЛФВ - 2.- и шесте разузнавателни.Армстрънг и ВЕ беха пленени английски самолети.Имаше и 2 ловджийски самолети Ролан Д-2 и Нюпорт - 1.

За трениране на летището се използваха разузнавателните 4 албатроси и 2 Ото С-3

Отделението требваше да има 8 бойни самолети/2 за резерв и 6 за бойна работа/разузнаване,бомбардиране и коригиране на артирийската стрелба/,, имаше само поменатите такива,без да се сметат плененените неприятелски самолети.Съразмерност немаше и между пилотите и самолетите - когато имаше достатъчно летци пилоти,немаше достатъчно самолети и обратно когато имаше достътъчно самолети,немаше достатъчно пилоти.През годината самолетите Албатрос С-3,и Ото С-3 беха изхвърлени от бойна употреба и както самолетите ЛФГ те беха изпратени в аеропланното депо като неизползваеми за фронтова работа.За фронтова работа обаче се изполваха и пленените неприятелски самолети.Ловджийските самолети Ролан Д-2 беха получени през юни 1917 г.

Малките поправки на самолетите ставаха в летището в подвижната аеропланна работилница,инсталирана на камион.В помощ на тая работилница беха шивачницата и дърводелницата на отделението.За големите поправки,самолетите се изпращаха в малката аеропланна работилница на аеропланното училище в летище Божурище.За малките поправки отделението разполагаше със специален склад за материяли и инструменти.Попълването на тоя склад ставаше от аеропланното депо.Последното изпращаше исканите материяли и инструменти с ведомост в 2 екземпляра- единият за отделението и другият за депото/в кочана/.

Преди да се предадат на специялния склад,получените материяли и нструменти се вписваха в Разходната книга на отделението.

Необходимите за малката поправка на самолетите материяли и

инструменти,заведващият подвижната аеропланна работилница получаваше от Специялния склад срещу кочанна разписка.

Всека вечер разходваните материяли и инструменти се записваха в приходоразходната книга на отделението.

Специялният склад се помещаваше в един бризентен хангар,изложен на атмосферни влияния и на събаряне при буря,но през 1917 г.той бе прибран в подходящо помещение.

Отделението имаше следните отдели :

Фотографен отдел в специално помещение,в което имаше 1 проекционен апарат и 1 апарат за сушене на стъклата/негативите/и копията на снимките,както и други фотографни съоръжения.Помещението имаше 4 стаи - една за фотоателие на учениците наблюдатели и на самите наблюдатели при завръщането им от бойно разузнаване.

Осветлението в отдела беше електрическо - нещо,което позволяваше фотографните работи да се извършват и нощем/ на другия ден рано сутринта готовите фотоснимки требваше да бъдат изпратени на съответните места/.

Към старите фотоапарати беха прибавени сега и нови такива,а именно 2 ИКА 13 на 18 с Г 25 см,които беха по-удобни за работа във въздуха,1 ПАИБ 13 на 18 см с Г 30 см,който беше обемист и работата с него беше много трудна - въздушната струя често разместваше снимките и 1 ИКА 13 на 18 см и Г 50 см,който се прикрепваше неподвижно въ седалището на наблюдателя,с който се работеше доста добре,но при едно летение изпадна и се загуби жълтото му стъкло.

С проекционният апарат се изправяха наклонените снимки и се увеличаваха ония от тех,,които имаха важно значение.С той апарат започна изработването на карта на участъка на отделението.

В отдела работеха 2-3 войника,които съвсем не беха достатъчни.Поради това,отделът подготви други 5 войника за фотографи,от които един беше изпратен в Германия да се специализира..

Копия от фотоснимките отделението изпращаше в щаба на ДА/докато беше единно и оперативно подчинено на той щаб/,в щаба на II армия,в щаба на Въздухоплавателната дружина в София,в германското аеропланно отделение в Драма,на германското аеропланно депо в Скопие,на пехотните дивизии в участъка на II армия и на картографския институт в София.Едно копие оставаше в архивата на отделението.Това беше излишен разход на скъпи фотоматерияли,тъй като на доста от местата,на които се изпращаха копия от снимиките,последните не беха нужни и беха неразбираеми.

Отделът се завеждаше от един наблюдател-афицер.

Радиотелеграфен отдел,който разполагаше с 5 полски предавателни станции и 1 приемателна радиотелеграфна станция за големи вълни.Разполагаше и с 2 усилватели на вълните и 1 динамо Бош.

Радиотелеграфните материали беха поставени в специален автомобил,а предавателните апарати и генераторите беха поместени в специален магазин.

Предавателните станции беха разположени както следва :една в летището Белица за обучение и изпробване на апаратите,втора в гр.Св.Врач/днес гр.Сандански/за пробно коригиране на артилерийската стрелба//поставена на 3 юни 1917 г.и на другия ден прибрана/,,трета в с.Спатово,четвърта на вр.Собиак/наблюдателният пункт/за коригиране на артилерийската стрелба,петата бе в резерв.

С учениците наблюдатели беха извършени 6 учебни коригирания на артилерийската стрелба,а със старите наблюдатели - 5 такива.

Бойни коригирания на артилерийската стрелба беха извършени само две с една тежка батарея.Тия две стрелби дадоха много добър резултат.

За начина на коригирането на артилерийската стрелба със самолет,бе изнесена специална беседа с офицерите артилеристи от 7-а п.дивизия.

В радиотелеграфния отдел на отделението работеха 1 офицер, той и завеждащ отдела,и 1 фелдфебел механик.Обучени беха 3 войника за слухари,изпратени за такива в Св.Врач,в германската тежка радиотелеграфна станция.Обучени беха и 5 войника за слухари.в отделението.

Отделението немаше метеорологическа станция за предсказване на времето.Такава станция беше много необходима.

Отделението имаше 4 телефонни поста,Един от тех бе за свръзка с щаба на армията в Св.Врач,втори бе за услужване при коригиране на артилерийската стрелба в с.Спатово,трети за свръзка с караулното помещение и четвърти за връзка с новото летателно поле.

Платнените хангари,в които се подслоняваха самолетите,беха много стари .При силен вятър те се късаха и излагаха самолетите на повреждане.Ето защо,с материали,отпуснати от щаба на армията и Въздухоплавателната дружина,както и с материали,доказани от Огражден пл.,беха построени дървени хангари както следва : 2 в с.Левуново /един за два ловджийски самолети Ролан Д-2 и другият за плененият ловджийски самолет Нюпорт/,и 1 в летище Белица за два сглобени и два разглобени разузнавателни самолети.В проект бе построяването на още 1 дървен хангар в летището за други два разузнавателни самолети.

Летателното поле на отделението в летище Белица беше малко и неудобно за излитанията и кацванията на самолетите.Размерите му беха 200 на 400 м.В южния му край имаше брег 15 м висок и 250 м дълъг.Той брег смущаваше пилотите главно при кацване. Освен това,полето бе изложено на южни и северни ветрове.В посоките на тия ветрове не можеше да се излита и кацва.Кацването на новите самолети ДФВ нала-

гаше търсенето на друго,по-голямо летателно поле.Такова бе намерено между р.Струма и ж.п.линия Г.Джумая-Петрич.То беше дълго 750 м и широко 265 м.В него именно бе построен дървеният хангар,споменат по-горе.В старото летателно поле останаха под платнени хангари само пленените неприятелски самолети Армстрънг,ВЕ и Нюпорт.

С един плуг и два вола пленниците изравниха новото летателно поле в течение на 2 месеци/от 6 август до 7 октомври 1917 г./.В северозападния му край бе построен дървеният хангар и в него беха подслонени двата самолети ДФВ след пристигането им.

Покрай реката имаше върбова гора,в която се скриваха самолетите през ясните лунни нощи,когато имаше опасност от неприятелско въздушно нападение.

На новото летателно поле можеше да се излита и казва и нощно време.Почвата му беше песъчлива и не се разкалваше при дъжд.Върбовата гора и околните оризища даваха летно време силни изпарения, които затрудняваха излитанията и кацванията.Последните се затрудняваха с това,че теренът беше наклонен от север на юг.При пороен дъжд част от полето се наводняваше,но за късо време - водата бързо се отцеждаше.Това не спъваше летенията.

Летателното поле край с.Левуново бе избрано през юни 1917 г. То бе предназначено за очакваните два ловджийски самолети Ролан Д-2 160 кс..Намираше се на 15 км от с.Белица и на 2 км северно от самото с.Левуново.От бойните линии на армията то се намираше на 25 км отзад - растояние,достатъчно за взимане височина от самолетите направо без заобикалки.Това летателно поле бе избрано с оглед на бързо пресрещане на неприятелските самолети,явяващи се по фронта и в тила на разположението на II армия.Размерите му беха 800 м дължина и 500 м широчина.Имаше слаб наклон на юг..Почвата му беше чернозем - при дъжда разкалваше се и правеше излитанията невъзможни.Освен това,по полето имаше много камъни.В течение на един месец обаче 20 пленници разчистиха камъните и изравниха терена.Близостта на полето край с. Левуново до ж.п.линия Г.Джумая-Петрич,улесняваше твърде много снабдяването на самолетите със запасни части,бензин,масло и др.необходими неща,изпращани от летище Белица..Улесняваше също така и снабдяването на летците с хранителни и бойни припаси.

Докато нямаше летище край с.Левуново,т.е.до края на юни 1917 г.,неприятелските самолети свободно се явяваха в нашия тил.След това явяването им стана редко.Нашите ловджии/пор.Узунов и подпор.Балан/ настанени в летище Левуново,упорито ги разгонваха.С такава цел те излитаха понекога по 2-3 пъти през деня.Още при настаняването с тук, те свалиха английския самолет ВЕ,пилотът на който бе командир на една английска ескадрила.Англичаните се опитаха да унищожат летище Левуново,да премахнат тая пречка по пътя им за нашия тил,но не успяха.В

началото на август 1917 г.те насочиха 12 самолети,натоварени с бомби за летище Левуново,но нашите ловджии ги пресрещнаха и принудиха да се върнат обратно,без да могат да употребят бомбите си.Чак след 4 месеци/към края на октомври/англичаните наново започнаха да се явяват в нашия тил тоя път обаче не с единични самолети,а с групи от самолети,като стигаха не по-далеч от Рупелското дефиле и с. Ветрен.Това накара нашите ловджии да патрулират на фронта,а не да чакат появата на неприятелските самолети в нашия тил.Тоя начин на пресрещане противника,се оказа по-ефикасен,по-резултатен и по-навременен,макар че беше по-уморителен и по-неикономичен.

Дейността на нашите ловджии в Левуново се спъваше от техническата и летателна изостаналост на нашите Ролан Д-2 - самолети,които беха изоставени от употреба на Западния фронт.На Солунския фронт Германците беха снабдили своите аеропланни отделения с нови ловджийски самолети Албатрос Д-5,достойни противници на английските Сопвич и френските Нюпорт и Спад.

Дейността на нашите ловджии в Левуново се спъваше още и от недобрата телефонна връзка с фронта.Чести беха случаите да се съобщава за появата на неприятелски самолети тогава,когато те вече се връщаха към своите бойни линии.

Летище Белица се осветляваше от електрически ток,добиван от едно динамо 115 волта 6.5 киловата 56 ампера и един бензинов мотор 6-12 кс закътан в едно малко помещение.

Добре организирана охрана на летището немаше,както в Белица,така и в Левуново.Хангарите и складовете се пазеха от караула, а останалите жилищни и служебни помещения - от патрул,който ги обхождаше само нощем.Окопи и картечници на позиция за земна и противовъздушна отбрана - от такива оръжия и помен немаше.При неприятелски въздушни нападения,личният състав се криеше в един блиндиран окоп.

Складовете с бойни припаси и с горивни и смазъчни материяли се намираха в страни от хангарите и жилищния район.

Понеже войната не свърши в предвидения от Фердинанд/в манифеста му за войната/срок,без изглед за скорошно свършване,яви се нужда от постройки.Землянките,бризентните хангари и палатките станаха несигурни убежища за хората,самолетите и материялите.За постройки обаче немаше необходимите материяли.За дървен материял бе изпратена в Огражден пл.специална команда.В течение на един месец тая команда насече ок.100 куб.м.буков материял,докаран в летището с камионите на отделението.С тоя материял и с кирпичени тухли,направени от войници и пленници,беха изградени следните постройки : 4 жилища за офицерите,3 жилища за подофицерите,11 подобрени землянки за войниците и 2 такива землянки за пленниците,1

жилище за механиците и по една сграда за канциларията,офицерският стол,фотографния отдел,електрическата централа,шивачницата,дърводелната и специалния склад.Направени беха и две землянки - едната за бомбите и другата за светящите патрони.

С всичко това битовите условия в летище Белица беха доста подобрени.Автомобилният парк на отделението се състоеше от 6 камиони Бенц,1 лека кола,1 радиотелеграфна кола и една подвижна аеропланна работилница/железарната/.След усилената работа по превоза на дървения материял от Огражден пл.,камионите се нуждаеха от ремонт.За ремонта им обаче липсваха запасни части и гуми.

Обозните средства на отделението беха 2 ездитни коня,4 каруци с по 2 впрегатни коня и 2 кола.Конските каруци беха станали вече негодни за употреба

Прехраната на хората беше добре уредена.Хлеб,месо,колониял и др.се получаваха от най-близкия армейски продоволствен склад.За подобряване на храната,отделението обработваше 18 дка зеленчукова градина.Зеленчукът се използваше не само пресен,но и изсушен и консервиран за зимата.За напояването на градината бе прокопана вада, дълга 10 км..За прехраната на добитъка се използваше пасбището около летището и зърнен фураж от армейския разходен продоволствен склад.Освен това,отделението бе запазило ок.60 дка ливади,от които добиваше достатъчно сено за добитъка си.

Облекло,обуща,снаряжение и др.такива интендантски средства, отделението получаваше от Въздухоплавателната дружина в София..Дърва за кухнята и за огрев,се докарваха от Огражден пл.

Санитарното състояние на отделението не беше добро.Личният състав страдаше,особено летно време,от малария,която идваше от околните оризища и блата..За ограничаването на тая болест,беха взети известни мерки.Щабът на армията изпрати в летището един германски професор-специалист по противомаларичните мероприятия.Освен от малария,личният състав страдаше и от нервни и сърдечни заболявания., произлизащи от естеството на авиационната служба.Това бе една от причините,загдето голема част от летците - кой за кратко,кой за дълго време,излизаше от строя,а некаи дори напускаха службата.Отделението немаше свой лекар.За здравето на хората се грижеше един санитарен фелдшер/подофицер/.Леко болните се лекуваха в приемния покой на отделението,а тежко болните и ранените се изпращаха в найблизките армейски и дивизионни болници и в болниците в София.

През време на летенията,на летателното поле дежуреше санитарният фелдшер с леката кола при диспечера-регистратор на летенията.

Освен с подвижна аеропланна работилница,отделението разпо-

лагаше още и с 3 обикновенни работилници : шивачница,обущарница и дърводелница.Тия три работилници взимаха участие,между другото,и в в малките поправки на самолетите,икърпване на крилете,запушване на пробойните по самолетите след въздушен бой,поправка на счупено ребро и др./.Първоначално те беха разположени в тесни,тъмни и студени землянки,но впоследствие те беха поместени в дървените хангари.

В шивачницата и обущарницата работеха по 1-2 войника.Само в дърводелницата работеха 5 войника.Хората и инструментите в тия работилници беха недостатъчни.Понекога маларията спираше в тех работата.При нужда хората им биваха увеличавани двойно и тройно.Запасното облекло/обикновенното и специалното/и материялите за изкърпването му,се съхраняваха в един общ склад,а материялите за строеж/дъски,греди,пирони и др./се съхраняваха в друг общ склад.И двата тия склада се попълваха от Въздухоплавателната дружина.

Всички,споменати до тук поделения се завеждаха от свой отговорник..Всички отговорници беха подчинени на командиря на отделението Това показва,че организацията на отделението бе сложна,трудна и неясна.Принципът : на един началник не повече от 3-4 подчинени,не беше спазен.Ако бе спазен тоя принцип,отделението щеше да има стегната и точна организация като тая,показана в приложената тук скица/прил.№2/.Трудът и отговорностите щеха да бъдат правилно разпределени.

Бойната дейност на отделението се състоеше в извършване на летения по въздушното разузнаване,бомбардиране,коригиране на артилерийската стрелба и противовъздушна охрана..От тия летения главно бе въздушното разузнаване.

Задачите се възлагаха на отделението от щаба на армията,но само в много важните случаи.В обикновенните случаи те се възлагаха от командиря на отделението със цел непрекъснато да се следи дейността на противника по фронта и в тила му,като за всичко забелезано се донася незабавно

През 1917 г.отделението извърши всичко 384 летения,от които 188 беха разузнавателни с донесения,5 разузнавателни без донесения,62 отбранителни и 129 учебни.

На месец се падат по 32 летения : 16 разузнавателни,5 отбранителни и 11 учебни..На ден се пада по едно летение.В периодите на оживени действия,на ден се извършваха и повече от едно летение. В периодите на затишие,и маларични заболевания,имаше дни,в които не се извършваше нито едно летение.Разузнавателните летения на пилотите беха с 19 повече от тия на наблюдателите.Това се дължеше на обстотелството,че в некои особенни случаи,и пилотите на ловджийските самолети представяха донесения.

Отбранителните летения се извършваха в дни на активни непри-

ятелски действия с артилерията.В тия летения участвуваха и летците разузнавачи,и летците ловджии.При появата им,неприятелската артилерия обикновенно спираше стрелбата си,за да не открие местонахождението си.

Учебните летения се извършваха с наблюдателите,които се обучаваха като такива в отделението,а също така и с новодошлите от аеропланното училище пилоти,за да оседнат в бойните самолети.

Освен поменатите летения,извършвани беха и други летения,като прелитанията между летище Белица и летище Божурище,при които са откарвани стари и докарвани нови самолети за отделението.Докарвани беха запасни части и други потребни неща.

При изпълнението на бойните си задачи,летците на отделението имаха въздушни боеве както следва :

На 5 януари 1917 г.германецът фелдф.Ото Ерих с наблюдател пор.Скутунов над селата Тополово и Елшан - по крилете на самолета една пробойна,

На 19 януари с.г.кап.П.Попкръстев с наблюдател пор Котев, кап.Пр.Таракчиев с наблюдател пор.Вакъвчиев,подпор.Вл.Балан с наблюдател пор.Скутунов,групово над с.Долап чифлик- по крилете на самолета на Таракчиев само една пробойна,

На 3 април с.г.кап.Пр.Таракчиев с наблюдател пор.Б.Диранов над моста Орляк на р.Струма- самолетът незасегнат,

На 29 април с.г.пор.А.Рачев с наблюдател пор.Б.Диранов над с.Чавдарлар- самолетът незасегнат,

На 7 юли с.г.подпор.Вл.Балан сам над с.Баракли Джумая - самолетът незасегнат,

На 8 юли с.г.пор.Ив.Узунов и подпор.Вл.Балан,всеки със своя ловджийски самолет над гр.Петрич,свален един английски ловджийски самолет BE - самолетите им незасегнати,

На 14 юли с.г.пор.Ив.Узунов с наблюдател пор.Вакъвчиев, ~~над гр.Демирхисар~~ над Марно поле - самолетът незасегнат,

На 20 юли с.г.пор.Узунов с наблюдател пор.Вакъвчиев,над гр.Демирхисар - самолетът незасегнат,

На 20 юли с.г.подпор.Балан сам,над гр.Демирхисар - радиаторът пробит,принудително кацване край тоя град,

На 8 август с.г.пор.Узунов с наблюдател пор.Вакъвчиев, над Марно поле - самолетът незасегнат,

На 9 септември с.г.подпор.Балан сам,над с.Ладиле - самолетът незасегнат.

Всичко 11 въздушни боеве само през девет месеци на 1917 година.

През 1917 г.отделението загуби 4 самолети : 3 разузнавателни и 1 ловджийски.

[illegible].Разузнавателните беха счупени от подпор.Димитър Г.Радионов на 10 юли 1917 г.,от пор.Тачо Димитров на 18 август с.г.и на 10 октомври с.г.И трите самолети беха Албатрос С-3 160 кс.С първия загина пилотът Радионов,а наблюдателят му бе тежко контузен,но оздраве.След вторият и третият самолети,пор.Тачо Димитров бе откомандирован в частта му като недобър пилот.Четвъртият самолет бе ловджийски Ролан Д-2 и бе счупен от пор.Ив.Узунов,комуто бе даден друг самолет Ролан Д-2.

През 1917 г.отделението плени 5 неприятелски самолети : един английски Армстрънг с мотор Ралф Голд 90 кс двуместен с 2 картечници на борда,един английски едноместник ВЕ/сваленият от Узунов и Балан на 8 юли 1917 г./,един французки Нюпор с мотор Льо Рон 90 кс,едноместен,кацнал по заблуждение край гр.Серес на 2 юни 1917 г.и два французки Нюпор с мотор Льо Рон 120 кс,едноместници кацнали също по заблуждение край гр.Драма на 27 декември 1917 г.Самолетът Армстрънг кацнал и той по заблуждение край с.Латрово на 20 февруари с.г.,отделението използваше като разузнавателен наред с другите си разузнавателни самолети.Със неприятелските самолети беха пленени и летците им - 3 англичани и 2 французи.

Бойната дейност на отделението през 1917 г.,в сравнение с бойната му дейност през миналите две години/1915 и 1916/,бе значително по-добра.Това бе дейност вече на истинска бойна авиационна част.Летците му/пилоти и наблюдатели/добиха практически опит и техническа сръчност при изпълнението на бойните задачи.В това отношение те настигнаха германските летци,а по храброст ги и надминаха. На щаба на армията те доставяха ценни сведения за разположението и намеренията на противника.Само едно им липсваше : добри бойни самолети/равни по качества на самолетите,употребявани на Западния фронт от двете воюващи страни/,добри фото и радиоапарати,добри бордни оръжия,бойни припаси и др.Добри не само по качества,но и по брой. [illegible]

Дейността на 2-о аеропланно отделение.Аеропланната команда в Ксанти,както се каза вече,замина за летище Удово и пристигна в него през месец май 1916 г.Тук тя прерастна в 2-о аеропланно отделение.От тоя месец - месец май 1916 г.,новото аеропланно отделение започна своята бойна дейност.на Солунския фронт.

Времето от пристигането в Удово до към средата на 1917 г. /около една година/отделението прекара в настаняване,устройство и попълване с личен състав и материялна част.През тоя период бойната му дейност не бе голема.

На 1 август 1917 г.отделението имаше вече следния състав :

Пилоти : кап.Никифор Богданов,той и командир на отделението

поручиците Манчо Манов, Иван Миланов, Марко Първанов, Георги Попвасилев, Никола Божков, Марко Бончев, подпоручиците Константин Узунски и Иван Маринов и ст.подофицер Тошо Цанков - всичко 10 души.

Наблюдатели : поручиците Славчо Пънтев, Никола Драмсъзов, Господин Димитров- Даскала, Георги Дамянов Марков, Даракчиев, Чолаков, ,подпоручиците Васил Бандев, Димитър Петров Дрънков, Никола Николов, Христо Ченков, Стефан Иванов, офиц.канд.Киров и ст.подофицер Димитър Пенчев - всичко 13 души.

Аеромеханици : един/Иван Симеонов/.

Подофицери и редници : на брой по-малък от броя на подофицерите и редниците на 1-о аеропланно отделение:липсва сведение за точния им брой/.

От наблюдателите Пънтев, Госп.Димитров-Даскала и хр.Ченков беха преведени в 1-о аеропланно отделение, а наблюдателите Даракчиев и Чолаков беха откомандировани в частта им по искане на артилерийското им началство. Броят на подофицерите и редниците и тук ще е недостатъчен - едвам стигаше за караулната служба. В отделението имаше и 60 пленници за обща работа.

Както в 1-о, така и във 2-о аеропланно отделение броят на пилотите и наблюдателите не бе постоянен - ту едните беха повече, ту другите

През годината и тук беха проведени неколко беседи с летците офицери на теми като усъвършенствуването на аерофотографното дело, обслужването, поддържането и пазенето на самолетите, сглобяването и разглобяването на моторите Мерцедес 160 кс и Бенц 220 кс и др. С подофицерите и редниците се водеха строеви и словесни занятия по един път седмично. Подготвяше се и персонал за обслужване на радиотелеграфните станции, ръководени практически от наблюдателят Н.Драмсъзов. Имаше и курс за наблюдатели с офицерите, дошли от разни войскови части. Обучаван бе в пилотаж и ст.подофицерът Тошо Цанков, излетял през март 1917 г.сам със самолет ОТО С-3. Целта на беседите и другите занятия бе като тая на беседите в 1-о аеропланно отделение. През 1917 г.отделението разполагаше със следните самолети : 2 ЛФГ, 3-5 албатрос С-3, 2 ДФВ С-3, ,1-2 Ролан Д-2 и 1-2 Ото С-3 - всичко 9-10. И това отделение требваше да има 8 разузнавателни самолети, от които 6 в действие и 2 в резерв. Не след много, самолетите Албатрос и [illegible] беха предадени на аеропланното депо [illegible] самолетите ЛФГ. Отделението остана да работи само с два разузнавателни/ДФВ/и два ловджийски/Ролан Д-2/самолети. Както между пилотите и наблюдателите, така и между пилотите и самолетите немаше съразмерност - ту едните беха повече, ту други-

[illegible]

те. За малките поправки на самолетите, отделението разполагаше също с една подвижна аеропланна работилница, инсталирана в камион. Материялите и инструментите за тия поправки се съхраняваха в специален склад. Попълването и използването на тия материяли и инструменти ставаше по начина, указан за 1-о аеропланно отделение.. Специялният склад се помещаваше в платнен хангар.

За големите поправки, самолетите се изпращаха в малката аеропланна работилница на аеропланното училище чрез аеропланното депо.

Фотографният отдел се помещаваше в малка и влажна землянка, в която беха изложени на повреда всичките фотоматериялии. Поради това, количеството на тия материяли беше ограничено.

Набавянето на фотоматериялите от аеропланното сепо ставаше с големи закъснения и отделението взимаше такива на заем от съседните германски аеропланни отделения. При тия условия изработването на фотоснимките/проявяване, сушене и пр./ставаше трудно.

Чак в края на 1917 г. бе отпуснат материял, с който бе построено добро помещение за фотографния отдел. В това помещение имаше няколко стаи, разпределени според вида на работата. Изработването на снимките започна да става успешно и бързо. Фотоматериялите беха спасени от развала. Осветлението в това помещение беше еликтрическо - нещо, което позволяваше фотографните работи да се извършват и нощем.

Отделът разполагаше със следните фотоапарати : 2 ИКА 9 па 12 см с Г 25 см, 1 Гьорц 9 на 12 см с Г 25 см, 2 ИКА 13 на 18 см с Г 25 см и 1 ЕРНЕМАН 13 на 18 см с Г 30 см. За снимки от самолет беха удобни само последните три фотоапарати, но единият от тех беше повреден на 2 април 1917 г. и бе изпратен на поправка в аеропланното депо. Не след много бе повреден и Ернемана, който също така бе изпратен на поправка. След известно време се получи един Цайс 13 на 18 см и с Г 50 см, който се прикрепваше неподвижно в самолета. С него се работеше много по-добре. Благодарение на по-голямата му фокусна дълбочина, изображенията беха в по-едър масщаб. Изображенията с фотоапарати с фокусно растояние по-малко, са дребни. В тех се губят всички подробности. Снимките с такива фотоапарати не оправдават положения за тех труд и страние.

Фотографната техника у германците по това време беше отишла много напред. Оказа се, че и фотоапаратите с Г 50 см не могат да дават необходимите подробности на терена от височината, на която летеха новите самолети/4500- 6000 м/. Наложи се употребата на фотоапарати с Г 70 см и дори с Г 120 см. С такива фотоапарати обаче нашата военна авиация нема щастието да работи през настоящата война..

Проекционният апарат се използваше по начина на използване на същият апарат в 1-о аеропланно отделение, за изправяне на наклонените снимки, за привеждане на тия снимки в един и същ масщаб и за уве-

личаването на снимките,имащи важно значение.

В отдела работеха само двама войника,единият от които беше фотограф по професия,а другият му беше помощник.Тия двама войника съвсем не беха достатъчни.Нужни беха най-малко още трима.

През годината беха направени следните снимки : на нашите позиции_за поправяне и попълване на картата и за проверяване на маскировката/,на неприятелските позиции/за правене на нова карта,за откриване на нови батареи,нови бивацки и др.в непрятелското рзположение - всичко 285.на неприятелския тил/ за попълване на картата допълване на разузнаването и др/ - всичко 536.

Общо беха направени 7369 копия,87 серии с по-малко от 10 снимки и 18 серии с повече от 10 снимки.

Копия от фотоснимките се изпращаха в щаба на ДА,в щаба на I А,в щаба на ген.Шолц,в щаба на Въздухоплавателната дружина,на 34-о герм.аеропл.отделение ,на герм.аеропланно депо в Скопие,на пехотните дивизии в участъка на I А,на фотографния институт в София.Едно копие оставаше в архивата на отделението.

Често беха искани копия на снимки от доста отдавнашни летения - нещо,което показваше,че това беха снимки от важно значение.

От снимките,изпращани в щаба на ген.Шолц,картографното отделение на тоя щаб поправи и попълни следните участъци от неприятелския тил: Круша пл.между Бутково,Кукуш и Дойран,пространството между Вардар и Мъгленско,пространството между г.Енидже Вардари Екшису,околността на Солун и самия гр.Солун.

Радиотелеграфният_отдел_разполагаше,както 1-о аеропл.отделение,с 5 полски предавателни станции,1 предавателна станция за големи вълни,2 усилватели на вълните и 1 динамо Бош..Радиотелеграфните материяли се съхраняваха в специален магазин

Приемателните станции беха разположени както следва: при с.Калъчково - постоянна р.т.станция,на връх Калатепе - за обслужване артилерията на 9-а п.дивизия,при с.Хума- за обслужване артилерията на 5-а п.дивизия.Останалите две станции се държеха в резерв.

Извършени беха следните коригирания на артилерийската стрелба от самолет :

9 пробни коригирания през юли и август 1917 г.в летището с учениците наблюдатели със снимки над летището и 2 пробни коригирания при 5-а п.дивизия с действителна стрелба.

10 бойни коригирания с 3/2 гаубична батарея,4 с 2/1 гаубична батария,4 с 1/9 гаубична батарея и 1 по бивака южно от вр. Каварналиев и по южния скат на тоя връх 1 коригиране.

За начина на коригирането беха изнесени 8 беседи с пробни

коригирания пред офицерите,следващи специални курсове при щабовете на 9-а и 5-а п.дивизии и 2 беседи с пробни коригирания пред офицерите от щаба на 9-а п.дивизия в с.Серменли.

В отдела работеха един офицер наблюдател и един младши подофицер завеждащ радиотелеграфната станция.Обучени беха 16 войника за слухари/ по 5 души за всека фронтова р.т.станция,3 за постоянната р.т. станция и 3 за летището/.

В отделението имаше 4 телефонни поста - един в с.Хума,един на вр.Калатепе и два за вътрешни нужди

Метеорологическа станция немаше и в летище Удово.

В началото на годината отделението имаше 10 платнени хангари, всеки по за един самолет.От тех 5 беха станали негодни/накъсани беха от ветровете и бурите/.Останалите 5 беха полугодни и се използваха за други нужди.Поради това,през есента бе построен дървен хангар за 3 самолети/за двата ДФВ и единият Ролан Д-2/.В платнен хангар остана само един самолет./Албатрос С-3 160 кс/.

Летателното поле беше много по-удобно от това на 1-о аеропланно отделение - беше обширна поляна,открита от всички страни.То бе общо на трите аеропланни отделения / нашето,30 и 34-о герм.отделения.

Осветлението на летище Удово беше като това на 1-о аеропланно отделение - в летище Белица /динамо и бензинов мотор/.

Охраната на летището беше като тази на летище Белица - съвсем недостатъчна и несигурна.И тук хангарите и складовете се пазеха от постове,а служебният и жилищният райони - от патрул нощем.

Складовете за бойни припаси и за горивосмазъчни материяли беха настанени в платнени хангари в страни от хангарите и и жилищата.

С дървен материял,кирпичени тухли и кермиди от разрушеното с. Калъчково,беха направени от войниците и пленниците следните постройки : 7 офицерски къщички,1 помещение за осветлителния агрегат,1 помещение за приемен покой,1 помещение за р.т.отдел,1 помещение за подофицерите,1 помещение за бойните припаси/на местото на прибраия платнен хангар/,1 жилище за войниците,1 жилище за пленниците,1 помещение за канцеларията на отделението,фотографния отдел,оръжието спалната на канциларския персонал,1 помещение за войнишката кухня и артелна и др.С всичко това и тук битовите условия на личния състав беха значително подобрени.Направени беха и два блиндирани окопа за укриване на личния състав при неприятелски въздушни нападения

Автомобилният парк на отделението беше като тоя на 1-о аеропланно отделение.Камионите беха напълно изправни,само че,по липса на гуми,некои от тех беха с железни бандажи.Леката кола беше със стари гуми,които често се пукаха.С нея санитарният фелдшер дежуреше на летателното поле при летения..Обозните средства беха 4 двуконни каруци и 8 впрегатни и 1 ездови коня.

Прехраната и тук, както в 1-о аеропл. отделение, беше добре уредена. Хранителни продукти се получаваха от 5-и п. полк. За подобряване на храната отделението разполагаше с голема зеленчукова градина. Изхранването на добитъка ставаше със сеното, добивано от околните ливади и пасбища..

Интендантски средства/облекло обувки, снаряжение и пр./се получаваха от Въздухоплавателната дружина в София.

Санитарното състояние на отделението беше като това на 1-о аеропланно отделение..И тук върлуваше маларията. Заболеванията от тая болест достигаха през летните горещини до 80% от целия личен състав. Лекар и това отделение немаше. Санитарните нужди се задоволяваха само от един санитарен фелдшер, който лекуваше лекоболните. Тежкоболните и ранените се изпращаха в близките армейски и дивизионни болници.

Наред с подвижната аеропланна работилница, отделението имаше и три обикновинни работилници : шивачница, обущарница и дърводелница използвани и за специалните, и за общите нужди на отделението. Тези работилници беха разположени в два от платнените хангари, които беха неудобни за работа, особено зимно време.

Запасното облекло - обикновенно и специално, се съхраняваше във вещеви склад, а строителните материяли - в общ склад. Двата тези склада се попълваха от въздухопл. дружина в София.

Ясна, точно определена организация и тук немаше. Всеко поделение и всека служба имаше завеждащ. Всички завеждащи беха подчинени направо на командиря на отделението. Би могло и тук, както в 1-о аеропл. отделение да се спази принципа на един началник не повече от 3-4 преко подчинени при организация на отделението, показана в приложената скица. Прил № 2

Бойната дейност на отделението през 1917 г. беше както тая на 1-о аеропланно отделение. През годината беха извършени всичко 403 летения, от които 187 разузнавателни с донесения и 17 разузнавателни без донесения, 59 за отбрана и 140 с учебна цел. За месец се падат по 33 летения/17 разузнавателни, 5 за отбрана и 11 учебни/, на ден по 1 летение. Извършени беха и 9 прелитания между летище Удово и летище Божурище.

Всичко друго, казано за 1-о аеропл. отделение се отнася и за 2-о аеропланно отделение.

При изпълнението на бойните задачи, летците на отделението имаха въздушни боеве както следва :

На 16 февруари 1917 г. пор. Ив. Миланов с наблюдател пор. Н. Драмсъзов над Дойранското езеро с 3 пробойни по телото на самолета,

На 5 април с.г. пор. Георги Попвасилев с наблюдател пор. Н. Драмсъзов над Дойранското езеро с радиатора на самолета пробит.

~~[illegible]~~

На 7 юли с.г.Фелдфебел Вагнер/временно пребиваващ в Удово/сам над гр.Дойран с 8 пробойни по самолета, а той ранен.

На 30 юли с.г.пор.Манчо Манов сам над Маядаг самолетът незасегнат.

На 2 април с.г.пор.Н.Божков с наблюдател пор.Димитър Петров над с.Тушин/Мъгленско/самолет свален,летците убити.

На 31 юли с.г.пор.М.Манов сам над Маядаг,самолетът незасегнат

На 9 юле с.г.Пор.М.Манов сам над с.Карасинан,самолетът незасегнат.

На 30 август.Пор.М.Манов с наблюдател Д.Пенчев над с.Сневча, по самолета 12 пробойни,резервуарът и карбюраторът ударени.принудително кацнал при с.Чернище/наша територия.

На 10 октомври с.г.Пор.М.Първанов с наблюдател пор.Н.Драмсъзов над Солун,по самолета 7 пробойни,наблюдателят леко ранен.

На 12 ноември с.г.Пор.М.Манов сам над гр.Дойран,самолетът незасегнат.

На 20 ноември с.г.Пор.М.Манов сам над Маядаг,самолетът незасегнат.

На 24 ноември с.г.Пор.М.Манов сам над с.Мачуково,самолетът незасегнат.

Всичко 12 въздушни боеве.

Летенията стигаха в дълбочина до Солун,Верия,Вертекоп,Воден, Екшису,Острово,Енидже Вардар,Суботско и Фущани..Продължителността им беше 3,а понекога и 4 часа,а височината 3500-4500 м.

Във въздушните боеве летците беха нападани не само от единични неприятелски самолети,но и от цели групи.В това отношение заслужава отбелезване летенето на Първанов и Драмсъзов на 10 октомври. Над Солун ги нападат 5 френски ловджийски самолети Спад,от които 3 на височина по-голема от 5000 м.Над Лангаза ги нападат други 2 ловджийски Спад и 1 английски ловджийски самолет ВЕ.В боя единият ВЕ е принуден да кацне в своя територия.Над Сухо ги причакват други 4 френски Спад,с които завързват бой над Рахна и Нигрита.Най-сетне поради свършване на бензина,те са принудени да кацнат край Драма. от където се завръщат в летището си на следния ден.

От общият брой на летенията/403/през годината,по-интересни са следните :

На 25 февруари 1917 г.Пор.Манов с наблюдател пор.Сл.Пънтев на височина 3100 м,атакувани от 1 английски ВЕ везуспешно.

На 2 април с.г.поднор.Конст.Узунски с наблюдател пор.Драмсъзов,атакувани от 1 английски ВЕ също безуспешно.

На 19 май с.г.пор.Г.Попвасилев с наблюдател пор.Пънтев,, поднор.Д.Радионов/временно дошъл в Удово/с наблюдател пор.Хр.Ченпнков,групово разузнаване на вис.3600 м,атакувани от 1 ВЕ безуспешно.

На 20 май с.г.Пор.Марко Бончев с наблюдател пор.Г.Димитров

и пор.Ив.Миланов с наблюдател ст.подоф.Д Пенчев групово разузнаване
на вис.3000 м

На 29 май с.г.Пор.М.Манов с наблюдател пор.Пънтев,подпор.Узун-
ски с наблюдател пор.Г.Дамянов и пор.Г.Попвасилев с наблюдател пор.
Драмсъзов,групово летение за разузнаване и хвърляне на бомби на вис.
3200м.

На 30 май с.г.пор.Ив.Миланов с наблюдател ст.подоф.Д.Пенчев,
пор.М.Бончев с наблюдател подпор.В.Бандев и подпор.Ив.Маринов с наб-
людател пор.Г.Димитров групово разузнаване с хвърляне на бомби на
вис.2500 м.

На 2 юни с.г.Пор.Г.Попвасилев с наблюдател подпор.Н.Николов и
подпор.Ив.Маринов с наблюдател пор.Пънтев групово разузнаване на ви-
сочина 3000 м.

На 3 юни с.г.Пор.М.Манов с наблюдател пор.Г.Димитров и пор.М.
Бончев с наблюдател подпор.В.Бандев хвърляне 12.5 кгр бомби над неп-
приятелското разположение от вис.3000 м.

На 23 юни с.г.Пор.Г.Попвасилев с наблюдател пор.Драмсъзов,под-
пор.Узунски с наблюдател пор.Г.Димитров,пор.Бончев с наблюдател под-
пор.В.Бандев и подпор.Ив.Маринов с наблюдател ст.подоф.Д.Пенчев хвър-
ляне бомби по неприятеля на Доватепе от вис.3000 м.

На 5 юли с.г. Пор.Г.Попвасилев с наблюдател пор.Драмсъзов въз-
душно разузнаване на вис.2000 м , атакувани безуспешно от 1 английс-
ки ловджийски самолет ВЕ.

На 7 юли с.г.Пор.Бончев с наблюдател пор.Драмсъзов извършване
не коригиране на артилерийска стрелба от 2200 м вис.,охранявани от
фелдф.Вагнер с Ролан Д-2 и от един герм.ловдж.самолет Халбертщетер,
атакувани от един англ.ловджийски самолет ВЕ,Вагнер ранен

На 11 юли с.г.Узунски с наблюдател Д.Пенчев коригиране артиле
рийската стрелба от вис.1500 м.

На 13 юли с.г.Бончев с наблюдател Драмсъзов въздушно разузна-
ване на вис.3100 м.под охраната на Миланов с Ролан Д-2.

На 27 юли с.г.Попвасилев с наблюдател Д.Пенчев въздушно раз-
узнаване на вис.3200 м.,атакувани безуспешно от един английски ВЕ.

На 2 август с.г.Узунски с наблюдател Д.Пенчев коригиране ар-
тилерийската стрелба от вис.2999 м.

На 29 август с.г.Миланов с наблюдател Николов на вис.4000 м
въздушно разузнаване,атакувани безуспешно от един английски ловджи-
ски самолет ВЕ

Летците на 2-о аеропланно отделение имаха следните пролетени
часове през 1917 г. Виж Прил. № 3.

От данните за пролетените часове на летците от 2-о аеропл.отделение през 1917 г.,можем да заключим:

че височината на бойните летения се е увеличавала непрекъснато.От 2500 м в началото,става 3000 м по средата и в края на годината стига до 4000 и повече м.Това се дължеше на напредъка авиационната техника и на увеличената точност на стрелбата на п.в.артилерия - точност,която гонеше самолетите все по-нагоре и по-нагоре.

че противникът непрекъснато засилваше своята авиация не само по качество,но и по количество..Докато в началото въздушните боеве беха по-редки,в края на годината те зачестиха твърде много,особено след като герм.тежка ескадра бе изтеглена от нашия фронт и изпратена на Западния.Неприятелските самолети достигаха височина 5000 м.

че докато в началото на годината бойните летения се извършваха от единични самолети,към средата и в края на тая година те се извършваха вече от група самолети,особено когато се налагаше да се бомбардират некои важни обекти.

че през зимата,бойните летения намаляваха поради лошите атмосферни условия/облаци,мъгли,виелици и студове/.Летно време това ставаше в още по-голем размер,поради масовото заболяване от малария. Най-чести беха летенията през пролетта и есента.

че летателното напрежение на летците не беше еднаква.На пилота М.Първанов се падаха средно 5 бойни летения на месец,на пилота Г.Попвасилев се падаха 7 часа бойни летения на месец,на наблюдателя Н.Драмсъзов се падаха средно 4 часа бойни летения на месец и пр.Това се дължеше на физическите възможности на летците,на командировките вън от летищата,на маларията и на домашните отпуски.

На края требва да се каже и това,че бойните летения на 2-о аеропланно отделение през 1917 г.,в сравнение с тия през 1916 и особено през 1915 г,беха много повече.Така например,разузнавателните летения с и без донесения през 1916 г.беха 97,а през 1917 г.беха 204.

Липсват данни,за да може да се направи подобна статистика и бойните летения на летците от 1-о аеропланно отделение.При все обаче,може да се каже,че бойните летения на летците от 1-о аеропл.отделение не беха по-малко от тия на летците на 2-о аеропланно отделение.В състава на Въздухоплавателната дружина,формирана,както се каза,на 1 юли 1916 г.,влезоха следните аеропланни поделения : аеропланната група/1-о и 2-о аеропланни отделения/,аеропланното депо с аеропланния допълващ взвод,аеропланното училище и Държавната аеропланна работилница/ДАР/.

За началник на аеропланната група бе назначен майор Радул Милков,по чието искане и настояване,първоначално на него беха подчинени и другите аеропланни поделения на дружината/на дружината останаха подчинени само балонните поделения : балонната група от

1-о и 2-о балонни отделения,газодобивателната станция и дирижабленото отделение/.Това беше неправилно,тъй като Въздухопл.дружина бе създадена,за да бъде тил/ снабдителен орган/на бойните аеропланни части.Не след много тая неправилност беше изправена.

Като командир на аеропланната група,Р.Милков, заедно с к-ря на Въздухопл.друж. изработи на щатове за военно-авиационните поделения на Въздухоплавателната дружина,1917 година.На кратко тия щатове имаха следното съдържание :

Щаб на дружината: командир,пом.командир,адютант,сан.лекарординарци на офицерите,шофьори,писари и пр.- всичко 33 души,Щабът разполагаше с 8 ездитни коне/за офицерите и ординарците им:,4 впрегатни коне,2 конски каруци и 1 лек автомобил.

Аеропланна група: командир,адютант,ординарци,писари и шофьори - всичко 8 души.Групата разполагаше с 1 лек автомобил.

Аеропланно отделение: командир,командир на ескадрилата,8 пилоти,8 наблюдатели,сан.лекар,аеромеханик,фотографи,радиотелеграфисти,магазинери,монтьори,специалисти,шофьори,картечари,писари,колоездач,строеви подофицери и войници и др.- 226 души.Отделението разполагаше с 6 действуващи и 2 резервни самолети,9 впрегатни и1 ездитен коня,5 конски каруци,фотографна кола,кухненска кола,2 леки автомобили,6 камиони е 1 автомобилна работилница.

Аеропланно училище: Началник,пом.началник,2 инструктори,2 преподаватели,10 пилоти,10 наблюдатели,сан.лекар,главен аеромеханик,фотографи,радиотелеграфисти,специалисти,занаятчии,метеоролози,магазинери,10 ученици пилоти,10 ученици наблюдатели,ординарци,готвачи,конници,подофицери и войници и пр.- всичко 190 души.На разположение 12 впрегатни коня,6 каруци,3 леки автомобили,1 омнибус и 1 автомобилна работилница.

Аеропланно депо с допълващ аеропланен взвод : началник,пом.началник,2 пилоти,2 наблюдатели,1 механик,оръжеен майстор,механици,занаятчии,специалисти,фотографи,радиотелеграфисти,шофьори,картечари,монтьори,шофьори,готвачи,телефонисти,,писари,ординарци,подофицери и войници и др.- всичко 106 души.На разположение 2 впрегатни коня,1 каруца,1 лек автомобил,6 камиони и 1 автомобилна работилница.

Държавна аеропланна работилница :ДАР/ : нема щат/вероятно е направен пропуск/.

Тия щатове са изработени,без да се познават добре задачите на поделенията.Нахвърляни са набързо и то с широка ръка.В тях има излишни служащи.Броят на некои служащи пък е недостатъчен.За времето си те беха трудно реализуеми.Те не произлизаха от изготвени преди войната мирновременна и военновременна организация на въздушните войски.

През 1917 г.на солунския фронт станаха тежки земни и въздуш-

ни боеве.През март,април и май 1917 г.съглашенската войска настъпи срещу Битоля,,към р.Вардар и р.Черна,към връх Яребична и към Дойран. След частични успехи тук и там,обаче,тя бе навсекъде отбита.На 29 май с.г.атаките й спреха - войната възе позиционен характер.

Генерал Сарай,главнокомандващият съглашенската войска,оправда неуспехите си с това,че тилът му не бил сигурен - зад него стояла враждебната войска на крал Константина.Поради това,Саглашенското Гл.Командване му изпрати на помощ голема войска начело с адмирал Жонар.Адмирал Жонар пристигна в Солун в качеството си Върховен комисар на солунската войска.В Солун той предложи на крал Константин да абдикира,ако не иска на сила да бъде изгонен..Крал Константин обаче не абдикира.Той остави на престола сина си Александър и с жена си напусна Гърция на 3 юни с.г.

Венизелос използва случая. - дойде в Солун с правителството си и пое управлението на страната..Той веднага обяви мобилизация на гръцката войска,а на 30 юни с.г.съобщи на Централния съюз,че скъсва с него дипломатическите отношения на Гърция.На 2 юли все с.г.гръцкият посланик в София напусна България.

Целата гръцка войска/100000 души/се присъедини към саглашенската.По тоя начин равновесието на Солунския фронт бе нарушено.За въстановяването му германците беха задължени договорно да изпратят тук 12 дивизии,тия дивизии обаче,те не можаха да изпратят и българската войска остана да се бори сама с войската на французи,англичани,сърби,гърци,италианци,югославци/една дивизия от избегали части от австроунгарската армия/и руси/една пех.бригада/.

На Западния фронт германците се бореха пред крепостта Вердюн.Съглашенците пък предприеха две офанзиви в същото време за пробив на германските позиции/войната и тук бе позиционна/.Едната офанзива бе при Перон,в която англичаните за пръв път употребиха танкове,и другата в Арас,Сен Кантен и Шмен де дам.И двете офанзиви излезоха безуспешни.След тех Съглашението поиска помощ от Япония,която бе минала във войната на съглашенска страна.Микадо отказа.През пролетта на същата 1917 г.във войната се намесиха и САСЩ и с това войната стана световна.Причината за тая намеса бе,наред с свободата на водоплаването,и индустриалните интереси на държавата..Индустриалните заведения в Европа беха престанали почти да работят и за американската индустрия се откри широк и скъп пазар,без конкуренти.След намесата на САСЩ,във войната на съглашенска страна се намесиха още 28 държави от всички континенти на света./ в това число и Китай/.Пренасянето на американската войска в Европа ставаше бавно.В Европа тя можеше да пристигне чак през летото на 1918 г.

Интересно е да се отбележи тук"геройството на италиянската

войска"/Италия бе напуснала членството си в Централния съюз и бе минала на съглашенска страна във войната,понеже имала свои области в пределите на Австроунгария,които последната отказвала да ги върне:.

През май 1917 г.италианската войска настъпи в долината на р-Изонцо и в две сражения -едното през май и другото през август и септември с.г.успе да плени 70000 австроунгарски войници/еднакви по храброст с италианските/.Цела Италия възликува..Обаче не за дълго.Една силна германоавстрийска армия притисна италианците така зле,че последните се разбегаха панически чак до Венеция,като оставиха на бойното поле 200000 пленници с 4-5000 оръдия.На р.Пиаве германоавстрийската армия спре настъплението си,тъй като срещна тук съглашенска армия.

Въпреки военното надмощие на германците и въпреки февруарскта революция в Русия,войната продължаваше,без изглед на скорошен край.. Австро-Унгария първа зарочна явно да надава вик за мир.Тя бе най-уморената и най-изтощената воюваща страна.Правителствата на двете централни страни/Германия и Австро-Унгария/беха вече съгласни войските им да опразнят окупираните от тех земи.Обаче французите искаха германците да опразнят и областите Елзас и Лотарингия,завзети от Германия след франко-пруската война в 1871 год.

Като узнаха,че германия и Австро-Унгария са готови териториялно да въстановят Сърбия и Румъни,Фердинанд и Радославов се стреснаха и горчиво заплакаха - обединението на българския народ пропадаше... Те виждаха това не на съне,а на яве.Виждаха това и продължаваха усърдно да работят за втората национална катастрофа.Лошо е когато имаш разум и чувство,а не можеш с тех правилно да си служиш.Не направиха нищо за спасението на загиваща България,Румъния и Сърция не само спасиха,но и териториално увеличиха страните си.

В Германия целата общественост и всичките правителствени среди се убедиха,че е нужен мир на всека цена.Централният съюз не можеше да издържи още една зимна война,която щеше да се наложи с идващата вече американска войска.Само военните в Германия искаха войната да продължава.

Във Франция животът ставаше все по-труден,Надигаше се и тук вълна за мир.Но дойде един министър-председател един 80-годишен старец ,който тури ред и спокойствие в страната - дойде Клемансо,човек буен и краен патриот,човек с глава на горила,готов да изяде враговете на Франция,заедно с парцалите им,човек безогледно смел и жесток, човек отмъстителен,непредвидлив и слеп към бъдните.

В Англия господствуваше Лойд Джордж,човек ,подобен на Клемансо,заядлив с потайна злоба в душата като добре охранен и гледан булдог.

В Турция немаше нищо особено - почти нищо за отбелезване.Тя бе верна германска слугиня.

За България 1917 г.ще остане паметна в многовековната ѝ история.Икономическият ѝ живот през тази паметна година бе съвсем западнал,поради неспирното изсмукване на жизнените ѝ сокове от нейните съюзници.Тя бе заприличала на изсъхнал суджук.

Германците,уважавани в началото за техните добри качества в дисциплината,точността и чистотата,сега беха паднали в очите на целия български народ,вкл.и в очите на техните приятели.С оръжие в ръка те обираха храните,добитъка и ценните материяли в страната и ги пращаха за задоволяване нуждите на техната войска и техния народ..Вагони с брашно,предназначени за нашата войска,се завземаха от тех и се изпращаха на техни адреси.Организираха"погребални шествия" с ковчези,пълни не с мъртви трупове,а със храни и разни материяли за Германия.Вършеха такива своеволия и безобразия дори със закани към България.Генерал Лудендорф заплашваше България да ней праща оръжие и бойни припаси, ако тя забрани износа на храни и материяли за Германия.Ген.Лудендорф беше главният интендант на германската войска.

По тоя начин, в земеделска България българския народ и българската войска гладуваха и мизеруваха!

В некои места хлебът се приготвяше от малко брашно,трици и фураж за добитъка.Хлебът беше черен и в него се срещаха зърна от мухлясала царевица и ечемик..Това беше хлеб с много лош дъх. - хлеб,който при това се отпускаше с купони по 250 грама на човек! Захар,масло,сирене,ориз,мас и всички други продукти от първа необходимост ,се продаваха от спекуланти тайно на неимоверно високи цени.По градовете и селата имаше случаи мъже,жени и деца да умират от глад и лоша храна!С подобен хлеб се хранеха и войниците на фронта тогава,когато германският войник ядеше бел хлеб и консервирани ястия.

Когато американците почнаха да пристигат в Европа,Германия покани България да обяви война на САСШ - нещо,което Фердинанд и Радославов дори не посмеха да сторят,тъй като и те беха почнали да недоволствуват от германците,загдето беха съгласни окупираните области да се опразнят и загдето техните етапни части в Добруджа, Моравско и Босилеградско обираха местното население с ругатни и германски псувни.

Българският народ помрази"умните"си водачи.Опозицията се помъчи да свали правителството на Радославов по парламентарен ред, но не успе.В това време вътрешното положение и в самата Германия започна да се влошава.

На Източния фронт болшевишкото правителство правеше всичко възможно за спиране на войната.На 26 ноември 1917 г.то покани Съглашението да започнат преговори за общ мир и съобщи на всички неутрални страни,че спира военните действия.На поканата Съглашение-

то не се отзова.Централният съюз обаче се отзова и на 22 декември 1917 г.преговорите с него за мир започнаха в руската крепост Брест Литовск.Германските и австроунгарските делегати беха решили да сключат мир с Русия,без да питат делегатите на България и Турция - мир на всека цена без анексии и контрибуции.Българските делегати останаха с пръст в устата,но се съгласиха с тех с надеждата,че "обединението на българския народ"нема да пропадне.

Аеропланно депо.То бе формирано на 28 юли 1916 г.като едно от поделенията на Въздухоплавателната дружина.Назначението му бе да доставя специална материялна част на всички аеропланни поделения на фронта и в тила на войската.

Личният състав на депото бе взет от допълващия авиационен взвод,Настанено бе в летище София.Първият му състав бе : 1 офицер летец,1 аеромеханик и 51 строеви подофицери и редници - всичко 60 души. в това число и 7 подофицери специалисти.През септември с.г.депото обучи 192 младежи от 41 набор.След разпращането на тия млади войници в поделенията на дружината,известна част от тех остана и в депото.С тая част личният състав на последното се увеличи.

С подбрани лица от своя състав,депото си подгатви 4 дърводелци,4 монтьори,14 шофьори,1 картечар и 14 магазинери.

Канцеларията на депото имаше два отдела - единият се занимаваше с административните и домакинските въпроси,а другият уреждаше снабдяването със специална част/самолети,мотори,бордни уреди,бойни припаси и др./,експедицията и отчетността.

Организационният състав на депото обхващаше 10 магазини : по един за самолети,за самолетни части,за авиационни материяли,за общи материяли,за авиационни мотори и моторни части,,за автомобили и автомобилни части,за фотоматерияли,за радиотелеграфни части и измерителни уреди,за горивни и смазъчни материяли и за бракувани самолети и самолетни части.Имаше и 2 работилници : дърводелна и моторна за малки поправки на самолетите/понесени повреди при пътуването им/.

Всеко едно от тия поделения имаше заведващ.Всички заведващи беха подчинени на началника на депото.И тук немаше правилно разпределение на труда.Принципът за броя на подчинените на един началник не бе спазен.

До края на 1916 г.в депото постъпиха 18 разузнавателни самолети Албатрос С-3 160 кс и 6 учебни самолети Албатрос С-1 100 и 120 кс.С тия самолети от Германия постъпиха и два комплекта материялна част за двете аеропланни отделения на фронта,както и 2 коли с електрическа осветлителна инсталация,2 коли с р.т.станции и 1 коли с фотографни уреди.и фотографна уредба.

С по 1 комплект специална материялна част и 6 самолети

Албатрос С-3 160 кс беха снабдени двете отделения на фронта. Учебните самолети беха предадени на аеропланното училище.. От двете отделения на фронта беха върнати в депото 7 самолети Ото С-3 160 кс ка-негодни за бойна работа.

От Германия беха получени 27 камиони, 10 леки автомобили и 3 аеропланни работилници. От тия превозни средства на двете аеропланни отделения беха изпратени 12 камиони и 2 леки автомобила, а на аеропл-у-ще - 6 камиони и 2 леки автомобила.

На два пъти от окупирана Румъния беха докарани като трофей следните самолети :2 Фарман, 2 Нюпорт, 1 АГ, 3 Блерио, 2 Бреге, 1 английски А-W и още 1 руски Нюпорт. Всичко това беше негодно за работа и бе захвърлено в склада за бракувано имущество. Само 1 Нюпорт влезе в работа и то след основен ремонт.

В депото самолетите се изпробваха в летение, преди да се разпращат в аеропланните поделения. За фронта се изпращаха чрез прелитане. Дребните повреди при експедицията им от Германия, се поправяха в двете работилници на депото.

Храната за личния състав на депото се приготвяше от войнишката кухня в летище София. Хлебът и продуктите се получаваха от Въздухоплавателната дружина.

Войниците беха настанени в 2 дървени бараки, а материялната част в 2 големи дъсчени хангари. Две работилници на депото/дърводелната и моторната/беха настанени в 2 малки сгради. При моторната бе настанена и оръжейната работилница, създадена през 1916 г.

В края на 1916 г. бе построена още една дървена барака за бракуваното имущество и аеропланните бомби и 6 платнени хангари Бесоно за автомобилите и негодните трофейни самолети, повредените самолетни части и др, подобни неща.

През май 1917 г. в депото беха обучени нови младежи от 42 набор на брой 175 души. От тех по избор депото си подготви още 2 дърводелци, 2 мотористи, 1 картечар и 1 оръжейник.

През първата половина на 1917 г. в депото беха получени 6 нови разузнавателни самолети ДФВ С-3 200 кс, които веднага беха изпратени на фронтовите аеропл. отделения, заедно с резервните самолети Албатрос С-3 160 кс за попълване на повредените им такива самолети.

От фронтовите отделения беха върнати в депото още 2 Ото С-3 и 2 Албатрос С-3, повредени при кацване. В 1-о аеропланно отделение бе изпратен и поправения трофеен румъски Нюпорт.

От Германия се получиха и 6 нови ловджийски самолети Ролан Д-2 160 кс. И тия самолети беха веднага изпратени в аеропл. поделения - по 2 на 1-о, 2 на 2-о аеропл. отделение и 2 на аеропланното училище за ПВО на столицата.

През средата на летище София бе прокарана ж.п.линия,поради което идващите от Германия авиационни материяли се стоварваха в летище Божурище и от тук се изпращаха на фронта.

От камионите още 6 беха дадени на аеропланното училище за обслужване строежите в летище Божурище..5-те леки автомобили немаха гуми и затова стоеха в склада неизползвани.

При набавянето на материяли от пазаря,депото срещаше големи трудности..За материяли,които липсваха на софийския пазар,требваше да се пращах хора из целата страна,за да ги търсят и закупват.

Обучените млади войници и тоя път беха разпратени в поделенията на Въздухоплавателната дружина.

Към края на 1917 г.депото изпрати от състава си 4 подофицери, офицерският кандидат и 21 стари войници в летище Божурище за попълване личния състав на новоформираната Държавна аеропланна работилница /ДАР/.На 21 декември 1917 г.началникът на депото,майор Д.Сакеларов,бе изпратен за пом.командир на командиря на Въздухопл.дружина.На местото му бе назначен наблюдателят от 2-о аеропл.отделение кап.Н.Драмсъзов. Техническият подпоручик Илия Младенов бе изпратен за аеромеханик на 1-о аеропл.отделение,а техн.подпоручик Д.Ангелов от 1-о аеропл.отделение бе назначен за аеромеханик на депото.

От Германия се получиха 6 нови ловджийски самолети Ролан Д-3, които смениха старите Ролан Д-2 на отделенията на фронта/станали вече негодни за бойна употреба/.

1-о аеропланно отделение изпрати за поправка двата си самолети ДФВ,които веднага беха поправени в ДАР и върнати на отделението. Същото отделение изпрати за поправка в ДАР и 6 Албатроси С-3 160 кс и 2 Ролан Д-2.След поправката,тия самолети беха предадени на аеропл. училище .Самолетите ДФВ беха пострадали при неприятелска въздушна бомбардировка на летището Белица.

За учебни цели депото предаде на аеропланното у-ще и 2 от самолетите С-3 160 кс.От същите самолети в депото останаха като резерв само 7 броя./ негодни за бойна работа/.

Германците престанаха да изпращат авиационни материяли за поддържането на бойните и учебните самолети и работата на депото стана още по-тежка/каквото случайно се намереше на пазаря беше недоброкачествено/.От леките автомобили един бе даден на военния министър/за него гуми беха намерени/.

В Германия беха поръчани нови ДФВ С-5 220 кс и нови Ролан Д-3 160 кс.за дейността на нашите аеропланни отделия през 1918 г.

<u>Аеропланната група</u> от състава на Въздухопл.дружина бе създадена на 1 февруари 1917 г..За нейн командир бе назначен майор Р.Милков командиря на 1-о аеропл.отделение.За командир на последното остана

майор Пеню Попкръстев. Групата се състоеше само от двете наши фронтови отделения. Канцелария нямаше. Канцеларията му беше подвижна - ту при едното, ту при другото отделение. Личният й състав се състоеше от трима души - един офицер и двама войника /по един от двете отделения/.

Командирът на аеропланната група се занимаваше със строевите и техническите въпроси на двете отделения. Пряко подчинен беше на командиря на Въздухоплавателната дружина, на когото докладваше за положението на нашата авиация и положението на авиацията в Германия и в съглашенските държави.

Всеки два месеца той се явяваше на доклад и при началник-щабовете на I-а и II-а отделни армии, на които оперативно беха подчинени двете аеропланни отделения.

Създаването на аеропланната група, както ще видим, беше нещо излишно, тъй като двете аеропланни отделения, като авиационни разузнавателни части, беха самостоятелни - не се нуждаеха от обединено командване. От обединено командване се нуждаеха ловджийските и бомбардировачните аеропланни отделения, които действуваха масово - авиационни части, каквито ние немахме. В нашия случай командирите на аеропланните отделения беха подценени. Всеки един от тех можеше и требваше да се явява на доклад пред началник-щаба на своята армия, комуто оперативно бе пряко подчинен и комуто бе нещо като съветник по бойната употреба на разузнавателната авиация.

Снабдяването на аеропланните отделения с личен състав и материална част/специална и неспециална/ставаше от Въздухоплавателната дружина, която бе подчинена на Министерството на войната/респ. на началника на инженерните войски при това министерство/.

Командирът на аеропланната група можеше да бъде не командир на такава излишна група, а да речем инспектор на авиацията в щаба на Въздухоплавателната дружина, особено като се вземе пред вид и обстоятелството, командирът на тая дружина бе балонист и се нуждаеше от един такъв помощник.

Държавната аеропланна работилница /ДАР/ не бе показана в щатовете на аеропланните поделения. Нейната работа се извършваше от Малката аеропланна работилница на аеропланното училище до края на 1917 година.

През 1917 г. по голите чукари на македонските планини се лееше скъпа българска кръв. В Румъния нашите и съюзните части се спреха на р. Серет и тук се окопаваха за дълга отбрана. В края на 1917 г. преговорите за мир в Брест Литовск продължаваха. Руската и италианската войска, както и австроунгарската войска беха се разложили от умора и изтощение - станали беха вече негодни за решителни бойни действия. Чакаха с нетърпение примирието и мира. Болшевишката и италиянската

[illegible]а войска беха изведени от строя - нещо,което събуждаше надеждата у германското Гл.К за крайната победа.Преговорите в Брест Литовск не дадоха резултат.Съглашенското ГлК,което не участвуваше в тия преговори,бе решило да не влиза с никого в преговори за мир докато не смаже окончателно Германия.

1918 год.

Аеропланното училище требваше да подготви през 1918 г. 93 пилоти и 38 наблюдатели/трите групи,приети през миналата 1917 г./.За нашите условия това бе една огромна работа,с която не всеки човек можеше да се справи.

Личният състав на училището беше миналогодишния с тая разлика, че 12 души от него беха изпратени на специализация в Германия.Това беха техници и специалисти като аеромеханика Ив.Платников,монтьорите ст.подоф.Таню Динев,ст.подоф.Генчо Казаков,редник-дърводелец Петър Стоянов,редник-оксиженис Пено Рашев,редник-радиотелеграфист Георги Ангелов и др.(виж списъка ...) С тех беха изпратени и 12 души такива техници и специалисти от фронтовите аеропл.отделения. Прил.№1 Д.

Инструктори пилоти беха двама германски подофицери и двама български офицери.Преподавателите в двата курса /пилотския и наблюдателския_ беха тия от миналата година.

Към личния състав на училището требва да се прибавят и учениците летци,постъпили като такива през миналата година на три групи :
I-а група - 21 души/от които 7 офицери и 14 подофицери и редници/за пилоти и 24 души/от които 13 офицери и 11 подофицери и редници/за наблюдатели,- вичко 45 души.
II-а група - 31 души/от които 28 офицери и 3 подофицери и редници/ за пилоти и 14 /само офицери/за наблюдатели - всичко 45 души.
III-а група - 41 души/само офицери:за пилоти-всичко 41 души.

Общо 131 души,от които 93 пилоти и 38 наблюдатели.

Самолетите,с които разполагаше училището беха : за основно обучение 2-4,за трениране 3-5,ловджийски 3-4.За основно обучение се използваха ЛФГ и Албатрос С-1 100 и 120 кс,за трениране/на пилотите и наблюдателите/се използваха Албатрос С-3 160 кс.и за ПВО на столицата се използваха Ролан Д-3.В броя на тия самолети не влизаха самолетите,разглобени по липса на хангари и негодните вече за никакво летение.Както се вижда от горните сведения,броят на използваните самолети не бе постоянен - менеше се често,поради честите повреди.

Занятията с учениците летци от I -ата група започнаха в началото на 1918 г.На един инструктор се паднаха 5 ученици пилоти за обучение.С учениците наблюдатели инструкторите летеха всекога след свършване на летенията с учениците летци-пилоти.

Резултатът от учебните летения не беше добър.От I-ата група

ученици пилоти и само 5 души/3 офицери и 2 подофицери/завършиха успешно курса и беха изпратени на фронта. От останалите 15 душе, 6 беха откомандировани в частите им, 2 беха оставени за доучване и 7 не завършиха курса по нейзвестни причини/за тех не се казва нищо в годишния отчет на началника на училището/.

Един от откомандированите в частта им бе и подпоручик Артур Рилски/арменче или грузинче на име Акакий Акакиевич, дошло в България кой знае как и защо/, завършил нашето Военно училище с рилския випуск и приел ново име, направи опит да дезертира. Постъпи в нашето аеропланно училище и стана пилот. Поради системни своеволия и поради недисциплинираност, требваше да бъде откомандирован. Преди да напусне училището, излете с един учебен самолет и се запъти право към Солун, но по заблуда се озова при гр. Скопие и кацна край гара Феризович принудително, поради свършване на бензина. Тук бе заловен от нашите власти и бе арестуван. Какво стана с него по-нататък, не се знае.

От войниците пилоти успешно завърши пилотския курс и ефрейтор Дончо Зарбев, който бе изпратен на служба в 2-о аеропл. отделение.

От учениците наблюдатели завършиха наблюдателския курс 9 офицери и 2 редници, които беха изпратени на фронта, 3 души беха откомандировани по здравословни причини, 1 офицер бе оставен на доучване. За останалите 9 души редници се знае само това, че до фронта не опреха/нема данни в годишния отчет на нач. на у-щето/

Опитът с учениците наблюдатели и пилоти подофицери и редници, показа, че не е удачен, поради липса на достатъчна обща и военна култура. Те не оправдават силите и средствата, разходвани за обучението им. Поради това, броят им в II-та група бе намален, а в III-та група бе съвсем премахнат.

През април 1918 г. започна обучението на II-та група ученици летци. Броят на тия ученици бе : 28 офицери/22 плюс още 6/за пилоти и 13 офицери за наблюдатели. Техни инструктори, тоя път беха пак двама българи/пор. К. Узунски и подпор. Вл. Балан/и двама германци.. За обучението на наблюдателите идваха преподаватели, от София/германската авиационна команда/.

От учениците пилоти завършиха успешно курса 16 души, Останалите 12 души останаха да го довършват със следната група. Завършиха курса и тримата подофицери.

От учениците наблюдатели завършиха сурса 4 офицери/подпоручиците Ив. Ляковски, Борис Чучуричков и Ив. Донешки. Четвъртият бе пор. Ив. Желев, дообучен от I-та група/.. Първите трима беха изпратени в 2-о аеропл. отделение, а четвъртият - в 1-о аеропл. отделение., 6 души завършиха курса, без да бъдат изпратени на фронта, 2 души беха откомандировани по здравословни причини, 1 бе оставен за доучване и 1

бе в домашен отпуск/ранен при аеропл.Катастрофа/.

През август 1918 г.започна обучението на III-та група все със същите инструктори и същите преподаватели.Броят им бе 41 офицери,от които 26 души за пилоти и 15 за наблюдатели./подофицери и редници не беха приети/.Към тех беха прибавени 18 ученици пилоти и 2 ученици наблюдатели за доучване.

По това време на специализация в Германия беха изпратени 12 пилоти и 6 наблюдатели

На 10 октомври 1918 г.,поради настъпилите събития на Добро поле,беха демобилизирани 10 души от учениците летци.

Занятията в аеропланното училище станаха нередовни

Мнозина още,по разни причини,напуснаха училището.В началото на ноември с.г.в последното беха останали всичко 21 офицери и 2 кандидат офицери..През същия месец от тех 11 офицери и 1 канд.офицер беха изпратени в София на помощ на комисията по преброяването на населението.В края на 1918 г.в училището останаха около десетина пилоти и нито един наблюдател.

В училището беха станали следните промени в личния състав: на 7 август с.г.майорите Попкръстев и Сим.Петров беха разменили местата си - първият стана началник на училището,а вторият - командир на 1-о аеропл.отделение.

През април новите инструктори,пор.Узунски и подпор.Балан, беха заменили инструкторите пор.Г.Попвасилев и пор.Марко Бончев - по свое желание първият се бе завърнал в 2-о аеропл.отделение, а вторият - в 1-о аеропл.отделение

На 4 септември с.г.инструкторът пор.Узунски бе изпратен в Германия за приемане на нова поръчка самолети.На мястото му бе изпратен пор.Ив.Узунов от 1-о аеропл.отделение.

В края на септември и началото на октомври с.г.германските инструктори,техници и специалисти напуснаха летище Божурище.

От личния нелетателен състав на училището беха отделени през април с.г.229 души за Държавната аеропланна работилница/ДАР/, която,между другото,бе поела и строежите в летище Божурище.

В края на декември 1918 г.в училището имаше : 5 самолети за основно обучение/от тех 2 разглобени/,9 тренировачни/разузнавателни/от тех 6 разглобени/ и 4 ловджийски/от тех 2 разглобени/.

Самолетите за основно обучение беха ЛФГ и Албатрос С-1 100 и 120 кс.тренировачните бех Албатрос С-3 160 кс,а ловджийските беха Ролан Д-3 160 кс.

През 1918 г.в училището беха извършени 120 големи летения/прелитания и др./за 167 часа и малки летения 6594 за 789 ч.Общият брой на летенията/големи и малки/бе 6714 за 95/7 ч.При средна ско-

рост на летение 120 км/ч.пролетеното растояние възлизаше общо на ок 114757 км/на 3 обиколки на земното кълбо по екватора/.

През първата половина на 1918 г.инструкторите и преподавателите беха,както се каза,миналогодишните.През втората половина на годината те се промениха.Дойдоха нови германски инструктори/оф.канд.Хозаковски и фелдфебел Видеман/на местото на миналогодишните.Нашите инструктори си останаха същите/Узунски и Балан/.Преподаватели в двата курсове станаха : майор Пр.Таракчиев - по устройство и реглаж на самолета,по Ориентировка и разузнаване във въздуха и по гориво-смазъчни материяли,пор.Васил Бандев - по въоръжение и снаряжение на самолета,по авиационна пиротехника,по бомбохвърляне и по коригиране артилерийската стрелба,пор.Г.Георгиев - по теория на летението, по история на въздухоплаването и по аерофотография,кап.Н.Драмсъзов - по радиотелеграфия,пор.Вл.Балан - по длъжности на пилота,фелдфебел Ив.Платников - по моторно дело,герм.подофицер - по авиационна метеорология.В края на септември теоретическите занятия с учениците летци беха престанали.Пор.Г.Георгиев бе уволнен в запас на войската Германските преподаватели си заминаха за Германия.

През втората половина на годината всичко бе почнало да се обърква.По това време летище Божурище се нуждаеше от почистване,изравняване и затревяване на летателното поле,от постилане с пясък /сгурия/ или бетониране на две полоси в него - едната за излитане и другата за кацане на самолетите,от снабдяване с вода и пр.Нуждаеше се още и от ограждане на служебния и жилищния двор.

В прехраната и санитарната служба немаше никаква промена.Немаше промена ив всички останали поделения и служби в училището.

След септемврийските събития на фронта и във вътрешността на страната,както и след нахлуването на съглашенската войска в България,нашето аеропланно училище престана да съществува.

На 27 декември 1917 г.,след сключване на примирието между Централния съюз и Болшевишка Русия,преговорите в Брест Литовск беха прекъснати,но на 4 януари 1918 г.те беха подновени.Със свои делегати в Брест Литовск се явиха Троцки,фон Кюлман,граф Чернин,Талаат паша и Радославов,за да сключат общия мир.

Тоя път се заведоха спорове по въпроса за самоопределието на народите.Троцки настояваше всички народи да определят съдбата си чрез свободно гласуване.Германците възразяваха,че в окупираните Полша,Литва,Курландия,Естландия и Естония такова гласуване е ненужно,тъй като тия народи са се били вече самоопределили.В същност германците не беха прави - при окупирането на тия области те беха поставили в тех буржуазни правителства..

Едновременно с споровете по самоопределението на народите,

Троцки произнасяше по безжичния телеграф дълги теоретически речи, за да ги чуе целия свет. Целият свет требвало да разбере, че в Брест Литовск става дума не за една проста спогодба, а става дума за едно състезание между две различни идеологии - болшевишката и германската. По това време Украина се бе обявила в Киев за самостоятелна държава със социал-демократическо правителство. Последното изпрати в Брест литовск свои делегати, които Троцки призна за редовни. Но скоро след това в Брест Литовск пристигна друга украинска делегация, изпратена от украинското болшевишко правителство в гр. Харков. Троцки се отметна: изостави първата делегация/Киевската/и призна за редовна втората/Харковската/.

Германската делегация заяви, че ако Троцки не престане да държи революционни речи и да подканя всички народ в Европа да последват примера на Русия, германската войска ще настъпи.

На 9 февруари 1918 г. делегатите на централния съюз подписаха мирен договор с киевската украинска делегация. Три дни след тази дата, Троцки напусна Брест Литовск, като заяви, че Русия прекъсва войната и демобилизира войската си и че условията на мирния договор ще бъдат изработени от специални комисии. Готовият мирен договор, той не подписа. Централният съюз сметна, че това означава продължение на войната и на 17 февруари с.г. германската войска настъпи.

Болшевишкото правителство на Русия бе принудено да отстъпи и на 3 март с.г. изпрати в Берлин специална делегация, която подписа готовия мирен договор. По тоя договор болшевишка Русия призна за самостоятелни държави Полша, Украйна, Литва, Курландия, Естландия, Естония и Финландия. Стана нещо друго, което засегаше зле България. Румъните воюваха на страната на Съглашението. Щом болшевишка Русия подписа мирния договор със Централния съюз, по който самостоятелна държава ставаше и Украйна, положението в Румъния стана много тежко. Сега Румъния требваше да тръгне наново с Тройния съюз, за което, след Братиану и Авереску, дойде на власт германофила Маргиломан, крал Фердинанд се срещна с граф Чернин тайно, когото помоли със сълзи на очи за прошка, примирие и мир с Австро-Унгария. В резултат от тая среща, на 24 февруари с.г. край Букурещ бе подписан предварителен мирен договор между Австро Унгария, Турция и България от една страна и Румъния от друга при следните условия: демобилизиране на румънската войска и отстъпване на Унгария една малка територия в Карпатите. Понеже германците и турците не искаха на България да се даде цела Добруджа, тая област по тоя предварителен договор се оставяше на разположението на Централния съюз. Завърза се спор за Добруджа между българите, германците и турците. За да прекрати спора, Радославов измисли кондоминиума, т.е. чисто българската област Добруджа да бъде обща на трите споря-

щи страни./разумният,честният,честолюбивият и пламенният патриот та-ка ли требваше да постъпи?Случаят с кондоминиума требваше да се изпо-лзува за едно откъсване на България от Централния съюз - требваше у-порито,смело,дръзко и до край да се отстоява интересът на българския народ,още повече ,че в момента германците и австро-унгарците беха загубили всека надежда за победа.Б.А/.

Гладът,мизерията и оголеването на фронта и тила на войската, ограбването храните,добитъка и материялите във вътрешността на стра-ната,кондоминиумът и пр.,- всички тия злини предизвикаха във войска-и народа разочарование,възмущение и недоволство,които с всеки изминат нов ден растеха,набъбваха и вещаеха страхотен погром на Българската държава.

Докато ставаха преговорите в Брест Литовск на Източния фронт, на Западния германците напънаха последните си сили за да спечелят войната.Те нанесоха на англофренците три големи удари - пробивите при Мондидие на 21 март 1918 г.,при гр.Лил през април с.г.и при Реймс и Соасон на 26 и 27 май с.г.И трите удара беха в началото успе-шни,а след това запушени.През последния удар нанесен с 46 дивизии и многобройна артилерия и авиация,германците беха наближили р.Марна и беха объркали англофренците,в редовете на които настъпи страшна пани-ка.На края обаче и той пробив бе запушен.

През време на тия удари германците обстрелваха Париж с 120 милиметрово оръдие.От март до август 1918 г.в Париж падаха неизвестно от къде чудовищни снаряди,които разрушиха неколко къщи и една црък-ва.Французите нарекоха това оръдие "Берта".Със самолетни снимки оба-че местото на Берта бе открито и фронтовата артилерия го застави да замлъкне.

На Солунския фронт три гръцки полка ,подпомогнати от 120 оръ-дия/срещу 50 наши/,атакуваха върха Голема Яребична при с.Хума и го завзеха,като плениха почти целия 49 п.полк,който го отбраняваше.

Веднага главнокомандващият генерал Жеков свика военен съвет, който изработи план за контъратака на върха/не можеше ли сам да взе-ме такова решение?Нали имаше щаб?Нали това беше негово задължение ка-то главнокомандващ?Странно!Б.а./.На той съвет присъствува и генерал Шолц,командир на 11-а българо-германска армия.Ген Шолц про-чете писмо,в което отбелеза,че духът на българските войници,толкова нисок в началото,сега бил почнал да отпада.Имало вредна агитация,, много войници изчезвали от фронта,след домашен отпуск не се завръща-в частите си и пр.

След военния съвет,ген.Жеков телеграфира на Фердинанд,че духа и боеспособността на войската с малки изключения,е запазен,но повелително били нужни ефикасни мерки за подобрение на сегашното положение.

На това Жеково донесение Фердинанд,осведомяван добре от германците,сърдито отговори,че знае лошото положение на духа [redacted] на войската и че тя за жалост е заразена от престъпни агитации.На края отбелезва,че не може вече да разчита на нея и че катастрофалните последици на това грозно положение нема да закъснеят да турят край на неговата дейност на Изток.

Най-сетне нашите управници разбраха,че водят страната към гибел Радославов подаде оставката на кабинета.На 21 юни 1918 г.на власт дойде кабинета на Малинов-Костурков,на демократи и радикали.Новото правителство се изправи пред едно много тежко положение,наследено от войната и от Радославов.

Първата задача,която новото правителство требваше да разреши бе да продължи ли войната,или да я спре,понеже бе обявена против волята на народа и то на страна,която исторически бе чужда на копнежите на българския народ.Мнозина очакваха,че Малинов ще спре войната.Това обаче не можеше да стане докато в България царува човек като Фердинанда.Тая бе причината,поради която Малинов заяви,че България остава верна на Централния съюз.Това беше негова фатална грешка - не последва примера на румънския Маргиломан.Положението на фронта налаше да се бърза.

Упорита мълва се носеше,че войниците са дали срок на Малинов в три месеца да спре войната,тъй като било невъзможно да се водят бойни действия през една нова зима.Ако това не стане,през септември 1918 г.войниците [redacted] щели сами да я спрат.

По това време на Западния фронт германците подготвиха нов удар върху англофренците - нов удар,по-страшен от проведените до сега три удара.След артилерийска подготовса и след обсипване на целата местност със задушливи газове,на 15 юли 1918 г.германците настъпиха по р.Марна и почнаха да я минават с цел да се явят в тил на защитниците на крепостта Вердюн,но беха контъратакувани така яростно,че се принудиха да напуснат р.Марна и да се аттеглят чак до Соасон,където минаха в отбрана.Те загубиха сега военното си надмощие .Последното мина настраната на англофренците.

Англофренците минаха в настъпление при нова тактика,въведена от ген.Фош - настъпление нощем без артилерийска подготовка.Ефектът от тая тактика бе удивителен.Германците,нападани нощем от безброй танкове,блиндирани автомобили и пехота,започнаха отстъпление към Хинденбурговата линия,която англофренците започнаха през средата на септември с.г. [redacted] да пробиват.

На Солунския фронт ген Сарай бе сменен с ген.Гийом,който изработи план за пробив на българската позиция при Добро поле. [redacted] Но скоро и той бе сменен с ген Фраше д Епре.Ген.Франше д Епре харе-

са плана на ген.Гийом и реши да го изпълни.Направиха се много самолетни снимки на българските позиции и се събраха много сведения за положението и духа на българската войска.За атаката на Добро поле бе определена една френска дивизия.В десно щела да й помага друга френска дивизия.Зад двата й фланга щело да има 3 сръбски дивизии.

Добро поле бе отбранявано от две български пех. дивизии,наброяващи около 8-10000 души с 155 оръдия,срещу които беха насочени 5 неприятелски пех. дивизии,наброяващи ок.40000 души с 650 оръдия.

Над българските позиции неприятелски самолети пръскаха позис 14-те точки на Уилсона и с подкана към българските войници да не се бият вече,като им се подхвърляше бел хлеб...

Атаката на Добро поле започна точно когато англофренците форсираха Хинденбурговата линия.В това време в нашата Гл.К. настана безредие.Главнокомандващият отиде във Виена да цери едното си ухо. За свой заместник той остави ген.Тодоров.

В същото това време в София Фердинанд посрещаше гости с тържества и пиршества.Най-напред дойде баварският крал,а след него дойде Саксонският крал.На тържествата беха поканени много генерали включително и генерали от Гл.К.начено с зам.главнокомандващият ген. Тодоров.Фердинанд имаше победата,вързана в кърпа.

На тревожните донесения,че противникът е готов да настъпи, началник щаба на войската не предприемаше нищо,тъй като,според него, главният удар противникът щел да нанесе при Дойран и Битоля;на Добро поле щел само да демонстрира. /с такива пълководци бе наподобена нашата храбра войска във върховния момент на войната.Единият напусна поста си точно тогава,когато требваше да прояви пълководческите си качества,другият беше обикновен офицер,а третият беше нещо средно между двамата.Б.а./

На 24 септември 1918 г.сутринта нашата позиция на Добро поле бе обсипана от артилерийски ураганен огън.Атаката започна.Неприятелски самолети непрекъснато се въртеха отгоре и коригираха артилерийската стрелба - наблюдаваха пораженията й.На 15 с.м.когато угощенията с Фердинандовите гости беха в разгара си,френската пехота изкочи от окопите си и се нъхвърли в мъглявия ден върху изненаданите защитници на нашите позиции.Защитниците на нашите позиции не беха в пълния си състав. По това време мнозина беха в домашен отпуск,а други беха заразени от разни идеологии.Останалата част посрещна противника с открити гърди и с чутовен героизъм.Не получили от никъде никаква помощ,шепата наши борци не можаха да спрат петте неприятелски дивизии.След 3-дневни кръвопролитни боеве нашите части напуснаха и втората си окопна позиция и отстъпиха към Кавадарциу преследвани само от сърбите.

Пробивът на Добро поле бе извършен.

Интересен е факта,че в тоя критичен помент на войната,когато се решаваше съдбата на България,I-а армия не мръдна от местата си. Едно нейно мръдване немаше ли да окаже некакъв ефект върху противника?Заразените от разни идеологии наши войници не взеха участие в защитата на Добро поле.Още в началото на неприятелското нападение,те хукнаха да бегат,повлекли подире си голема част прости и недостатъчно дисциплинирани войници.По пътя си те разграбваха складовете с храни и облекло.По тоя начин противникът слезе свободно в долината на р.Вардар и пресече пътя на съощенията на нашата битолска армия.На 26 септември 1918 г.ат долината на р.Вардар,сърбите потеглиха за гр. Скопие.

На 21 септември 1918 г.нашата Гл.К.и Правителството обсъдиха положението и намериха,че то е непоправимо.На 25 с.м.Министерският съвет изпрати делегация,без да съобщи това на Фердинанда,,в Солун за примирие.Делегацията беше в състав министър Андрей Ляпчев,командиря на I-а армия ген.Ив.Луков/!/и журналистът Симеон Радев.Тя се придружаваше от американецът Мърфи,представител на Уйлсон в страните на Балканския полуостров.Мърфи бе натоварен от Уйлсон да бъде посредник между двете преговарящи страни.

На 29 септември 1918 г.примирието бе сключено при следните условия : България да задържи гр.Струмица,да демобилизира войската си, като остави 3 дивизии и 4 конни полка в Добруджа,която остава на България,битолската армия да остане в залог и България в 4-седмичен срок да изгони от страната си всички германци и австроунагарци и българската войска да опразни всички сръбски и македонски земи..Най-тежко бе условието за битолската армия,която напусна позициите си последна и то по заповед,изпратена със самолет,от правителството.

Между отстъпващите от Добро поле войници имаше доста недоволни и озлобени лица,които беха тръгнали за София да търсят и наказнат виновниците за войната,т.е. да решават сами,по свое усмотрение,обществени и вътрешно политически въпроси.

Групи от такива лица отидоха в Кюстендил да искат сметка от Гл.К.Тук не намериха никого.Поради това,разбиха всичките помещения и ги ограбиха.От такива групи Райко Даскалов състави армия от около 15000 души ,с която искаше да направи революция - да изгони Фердинанд от София и да състави републиканско правителство.В това свое намерение той привлече и Ал.Стамболийски,който требваше да стане председател на републиката.Себе си Р.Даскалов обяви за главнокомандващ революционните войски.

На 29 септември 1918 г.революционната армия настъпи през Владайското дефиле за София.Над Княжево обаче тая армия бе разби-

та и разпръсната. от отбраната на София.Главнокомандващият избега в Солун,а Стамболийски се укри в града.

На 1 октомври 1918 г.делегацията от Солун се завърна.На следния ден беха свикани шефовете на всички партии в една от залите на Народното събрание,вкл.и Радославов.Със сълзи на очи Ляпчев съобщи, че е подписал"надгробната плоча на своята родина Македония"и че Фердинанд бъгажи удовлетворение на българския народ.В това време Малинов бе при Фердинанд на гара Надежда/където от 25 септември в специален влак пребиваваше Фердинанд,охраняван от германци/.Тук в кратък разговор,Малинов каза на Фердинанд,че "озлочестеният народ иска от него изкупление"Като разбрал за какво става дума,Фердинанд абдикира в полза на сина си Борис.След това Фердинанд замина за Чужбина.Подир него напусна България и Радославов,преоблечен в германска генералска офицерска униформа.Така завършиха политическата си кариера двамата виновници за намесата на България в Първата световна война.Позорно избегаха в Чужбина

България остана и тоя път необединена в своите исторически национални граници.Фердинанд докара две тежки катастрофи на българския народ - катастрофи,които последният никога нема да забрави и вечно ще го проклина.

В Солунското примирие с ген.Франше д'Епре бе уговорено сръбски и гръцки войски да не влизат в България.С това България бе спасена от разорение и нови кръвопролития.

Съглашенските войски нахлуха в България .Щом стигнаха до Дунава,румънският крал свали правителството на германофила Маргиломан и назначи ново тоя път съглашенофилско правителство,което премахна договора за мир с Централния съюз и обяви война на Германия.

Новото румънско правителство поиска от Съглашението на Румъния да се даде цела Добруджа / подли,но умни хора.Б.а./.И Съглашението им я даде,въпреки казаното в Солунското примирие.

Дълбоко огорчен от това и в знак на протест,Малинов подаде оставката на кабинета на 19 ноември 1918 г.Съставено бе ново правителство начело с Тодор Тодоров,в което влезоха по двама социалисти, земеделци,радикали,демократи и народняци.По искане на социалистите и земеделците,за военен министър бе назначен Андрей Ляпчев.Новото правителство,немаше как,опразни Добруджа.

Турция капитулира на 1 ноември 1918 г.Германофилите Енвер бей и Талаат паша избегаха в Германия..Сключено бе примирие,по което Турция се задължаваше да демобилизира воюската си,да отвори Протоците за съглашенската флота и да отстъпи пристанищата и ж.п.линии на победителите.

Какво стана с другите държави в Европа? - След Турция капитулира Анстро-Унгария,войската на която стоеше на р.Пиаве срещу италиянците.С помощта на французи,англичани,американци и чехослова-

ци,италиамците настъпиха,минаха р.Пиаве и се нахвърлиха върху австроунгарците.Последните се разложиха- всички славянски полкове в нея заминаха по домовете си,понеже бе започнато новото политическо преустройство на Австро-Унгарската държава.

Чехите и словаците образуваха една държава със столица гр.Прага.На 28 ноември 1918 г.държавата им стана република начело с проф. Масаржик.

Словенците от Австрия и хърватите от Унгария влезоха в състава на "Кралството на сърби,хървати и словенци". /съгласно спогодбата в остров Корфу/.Черна гора бе присъединена към Сърбия/крал Никита избега в Чужбина и там почина./.

Император Карл напусна Виена и дуализма между Австрия и Унгария престана да съществува.

След разпадането на Австро-Унгария,Германия остана сама.Англофренците,усилени с 1 милион американци,наближиха нейните граници. Началник щаба на войската,ген.Лудендорф заяви на правителството,че по-нататъшното водене на войната е станало невъзможно.Настъпи германската трагедия.На 8 ноември 1918 г.по сред нощ делегати в 3 автомобили с бело знаме се явиха на фронта .Ген.Фош ги прие в своя влак. След 3-дневни преговори,на 11 ноември с.г.бе подписано примирие при условия,които правеха Германия неспособна повече да воюва.Обществената вълна изхвърли император Вилхелм и престолонаследникът от Берлин - изпрати ги в Холандия.Народното негодуване лиши от престола баварския и саксонския крале.Германия бе обявена за република начело със социалдемократа Еберт.Образувано бе правителство от двете крила на социалдемократическата партия - широканци и тесняци.Комунистите направиха неуспешен опит да въведат в Германия съветска власт подобна на руската.

1918 г.завърши в Европа с общо примирие,с капитулация на Централния съюз,с въвеждане републиканско управление в държавите на този съюз.

Докато ставаха всички тия събития на фронтовете,нашата авиация извърши следното :

Аеропланното училище се помъчи да продължи дейността си по обучението на набраните в доста голем брой летци,но след солунското примирие то уволни последните,заедно с голема част от останалия си личен състав и,както се каза вече,престана да съществува..

1-о аеропланно отделение продължаваше да изпълнява задачите си както до сега.През първото полугодие на 1918 г.пилоти в него беха : майор Пеню Попкръстев,той и командир на отделението,кап.Иван Миланов,пор.Иван Узунов,пор.Тачо Димитров,подпор.Влайко Балан,пор. Андрей Рачев,пор.Марко Бончев,пор.Йордан Попов,Подпор.Старцев,подпор.Асен Йорданов,ст.подофицер Сава Попов/станал вече подпоручик/,

фелдфебел Тодор Рогев и ст.подоф.Тошо Цанкон /не след много преведен в 2-о аеропл.Отделение/ - всичко 12 души.

Наблюдатели беха :капитаните Добри Стефанов,Славчо Пънтев,Господин Димитров-Даскала,,поручиците Христо Скутунов,петър Котев,Баруир Диранов,Асен Вакъвчиев,Константин Попатанасов,Христо Ченков не след много преведен в 2-о аеропл.отеделение/,подпоручиците Никола Василев,Стойчо Гаджанов,Иван Бойчев-Меков,Йордан Семенов,Андрей Тошков,Петко Чирпанлиев,Андрей Шишков,Васил Кулев,эфиц.кандидат Ив.Иванов и редниците Аврам Атанасов и Петко Ачков. - всичко 17 души.

Пилот беше и редник Дако Ив.Йорданов.Пилотът ст.подоф.Сава Попов/завършил като доброволец пилотска школа във Франция/,през Балк.война бил пилот в аеропланното отдление,където не извършил нито едно бойно летение.През сегашната война влезъл в състава на 2-о аеропл.отделение.Благодарение на вуйчо му ген.Тодоров,бил произведен в чин подпоручик за никакви заслуги и бил преведен в 1-о аеропл.отделение,за да бъдел по-близо до вуйчото в щаба на II-а армия - гр.Св.Врач/ сегашниат гр.Сандански/.И тук не извършил нито едно бойно летение - стоял в отделението като фигурант,редовен посетител на офицерския стол.Търпян бил като презиран симулант./такива нахални и безсрамни субекти не бива ли да се сочат и показват за образец в отрицателен смисъл.Б.А./.От наблюдателите Стойчо Гаджанов не след много е бил откомандирован в частта му.

Показаният голем брой пилоти и наблюдатели не бе постоянен. Такова бе списъчното им състояние.Мнозина беха,по разни причини в разход.

През първата половина на 1918 г.в отделението станаха следните промени в личния състав :

На 26 февруари при пробно летение с лонджийски самолет Нюпорт,Марко Бончев катастрофияра и тежко ранен,постъпи на лечение в болница.На местото му в летище Левуново бе изпратен на 13 март Ив.Миланов./от 2-о аеропл.отделение/.

Откомандировани беха в частите им по разни причини Славчо Пънтев на 4 април.Същият ден напусна летище Белица и Тачо Димитров. Напуснаха летището и Господин Димитров-Даскала на 4 май и Андрей Тошков на 16 май.

През същата половина на 1918 г.отделението разполагаше със следните самолети: 2-3 ДФВ 220 кс,,1 Албатрос С-3 160 кс,1 Армстрънг,3-4 Ролан Д-3 160 кс и 2 Нюпорт 120 кс.От тия самолети,двата Нюпорт беха ловджийски самолети,кацнали край гр.Драма на 27 декември м.г.по заблуждение.Армстрънг беше англ.разузнавателен самолет, с мотор 90 кс,кацнал по заблуждение при с.Латрово през 1917 г.на 20 февруари.Албатросът бе изгорен при лошо кацване от Тачо Димитров.

През втората половина на 1918 г.станаха трагичните дни за

България - настанаха събития,които се отразиха зле върху дейността и съдбата на нашата военна авиация.

В личния състав на отделението станаха следните промени :
на 7 юли командир на отделението стана майор. Пеню Попкръстев

На 26 юли загина в катастрофа с един от ловджийските самолети Нюпорт Марко Бончев.Самолетът паднал близо до Марно поле и се разбил на земята.Марко Бончев стана жертва на неутолимото си желание да стане по-скоро въздушен герой,"ас"на Солунския фронт като Ешвеге.

В началото на септ.1918 г. Иван Бойчев Меков и Иван Иванов беха изпратени като наблюдатели в германското аеропланно отделение край гр.Прилеп,при щаба на ген.Шолц.Тук на 13 септември загина във въздушен бой Иван Бойчев.

На 7 септември в отделението пристигнаха двама нови наблюдатели поручиците Иван Желев и Белчо Енев.Настаналите събития не дадоха възможност на тия наблюдатели да се проявят като бойни летци.

През втората половина на годината летците на отделението останаха същите с току-що поменатите промени.

В същото време отделението разполагаше с 2-3 ЛФВ 220 кс,1 армстрънг,1 английски ловджийски самолет ВЕ 90 кс,4 Ролан Д-3 и 2-3 Нюпорт.С Армстрънг беха извършени 15 пробни,4 учебни с ученици наблюдатели и 4 бойни летения в течение на около 13 месеци.С тоя самолет през нощта на 23 срещу 24 май Ив.Узунов и Конст.Попатанасов излетели със задача да бомбардират неприятелски лагер край с.Гюмюшдере.На връщане над с.Байрактар махле моторът бил пробит от неприятелски куршум и самолетът се подпалил..Пилотът кацнал принудително край р.Струма в неприятелска територия.Самолетът изгорял,а летците успели да се промъкнат през неприятелските позиции и да се приберат на 26 Май в летище Белица./Подобен е случая с Миланов и Драмсъзов през юли 1916 г.когато аеропланната команда е била в Ксанти.Трите самолети на командата излетели в група с единият самолет Богданов и Бандев,в другият Миланов и Драмсъзов и в третия Първанов и Ив.Минков.Задачата била дадена от щаба на 10 Беломорска дивизия с разузнавателна цел по маршрут Ксанти-Кавала-югозап.склонове на Пърнар даг - Правище-Ксанти.Когато дошли до Кавала моторът на Миланов спрел да работи - бил ударен от снаряд на неприятелската п.в.артилерия.Кацнали принудително на 20 км западно от Кавала,двамата летци запалили самолета и се укрили в храсталака на едно дере.Цели 3 денонощия се лутали в неприятелската територия.На четвъртия ден чак успели с риск да минат през неприятелските линии и гладни,окъсани се прибрали в летището си/.

С единия от самолетите Нюпорт 120 кс беха извършени 3 пробни, 1 учебно и 3 бойни летения в течение на 2 месеци/от 20 дек.1917 до 26 февруари 1918 г./С тоя самолет стана първата катастрофа на Марко Бонче.

С третия Нюпорт 120 кс беха извършени 5 пробни и 18 бойни летения в течение на 7 месеци/от 30 дек.1917 г.до 26 юли 1918 г./.С той самолет загина Марко Бончев.

С четвъртия самолет Нюпорт 90 кс беха извършени 2 пробни и 1 учебно летения.Тоя самолет,като негоден вече за бойна работа,бе изпратен в аеропланното депо./той бе кацнал по заблуждение на 7 юли 1918 г.кра гр.Серес/.

Със самолета ВЕ 90 кс беха извършени 2 учебни и 1 пробно летения.На 26 януари 1918 г.Узунов предаде на аеропланното депо,понеже и той бе станал негоден вече за бойна работа.

Така завършиха живота си пленените от отделението неприятелски самолети.

Малките поправки на самолетите се извършваха от подвижната аеропланна работилница на отделението.За големите поправки самолетите се изпращаха в аеропланното депо.

В фотографния и радиотелеграфния отдели немаше никакви промени..До септември беха направени 32 серийни и 98 обикновенни фотоснимки,копия от които се изпращаха на същите места.

Телефонната мрежа,електрическата инсталация,работилниците, складовете и пр.беха същите като през м.г.През октомври бе завършен строежа на третия дървен хангар.В автомобилния парк,в санитарната служба и в прехраната също така немаше съществени промени.Отделението започна да използва и неколко декара лозя за вино.Общите работилници/шивалнатаа,обущарната и дърводелната/продължиха досегашната си работа.

До септември отделението бе загубило 4 самолети : 1 Албатрос С-3 160 кс,2 Нюпорта и 1 Армстрънг. и 2 летци/Ив.Бойчев и Марко Бончев/.

Бойната дейност на отделението до септември вкл.бе следната:

47 разузнавателни летения с донесения,летения за отбрана 39,учебни 60 и прелитания 24 - всичко 170.

Летците имаха 27 въздушни боеве с английски и френски ловджийски самолети..

От общия брой на извършените летения/170/по-важни и интересни са следните :

<u>На 27 януари 1918 г.</u>Попкръстев с наблюдател Ив.Иванов,бомбардиране неприятелския лагер край с.Гюмюшдере,самолетът Армстрънг незасегнат.

<u>На 28 януари с.г.</u>Балан с наблюдател Тошков,бомбардиране на същия неприятелски лагер.Самолетът Армстръг не засегнат.

<u>На 28 срещу 29 април с.г.</u>Р.Милков с наблюдател Ив.Бойчев, нощно бомбардиране на същия непр.лагер..

<u>На 23 срещу 24 май с.г.</u>Узунов с наблюдател Попатанасов,но-

щно бомбардиране на същия непр.лагер.,самолетът принуден да кацне в неприятелска територия край с.Байрактар дере,понеже самолетът Армстрънг,ударен от непр.куршум се подпалил и при кацването се натрошил - свършил живота си,както казахме.

На 26 март с.г.Узунов сам с Нюпорт,охрана на ЛФВ при въздушно разузнаване,самолетът незатегнат.

На 17 май с.г.Старцев с наблюдател Й.Семенов,разузнаване над бойните позиции,самолетът незасегнат.

На 18 май с.г.Старцев с наблюдател Й.Семенов,вчерашната задача:бомбардиране непр.лагер край с.Бутково,самолетът незасегнат.

На 8 юни с.г.Старцев с наблюдател Й.Семенов,бомбардиране неприятелски лагер край с.Елшан.

На 15 юни с.г.фердфебел Рогев с наблюдател Попаганасов,летение за отбрана над с.Хърсово,Рупел и Демирхисар.

На 16 юни с.г.Асен Йорданов с наблюдател Семенов,разузнаване по маршрут Белица-Бутково-Кюкют-Сневча-Дова тепе-Солун и обратно с хвърляне 25 кгр.бомби в непр.лагер край с.Сневча.,въздушен бой с неприятелски самолет,До Солун не могли да стигнат.

На 16 юни с.г..Същия ден същите летци излетели втори път,разузнаване по маршрут летище Удово/в което бяха кацнали първия път/,-Струмица-Бутково-Круша пл.-Солун,самолетът ударен от парче снаряд от неприятелската пво,принудително кацване в ливада между Петрич и с. Коларово.

На 18 юни с.г.Фелдф.Рогев с наблюдател редник Аврам Атанасов,разузнаване по маршрут Демирхисар-Орманли-с.Коприва-Орляк-Нихор-Серес-Белица,колесницата на самолета ударена на 9 места.

На 17 юни с.г.Фелдф.Рогев с наблюдател Н.Василев,разузнаване по маршрут Белица-Демирхисар-Ново село-Симитли и обратно.

На 21 юни с.г.Старцев с наблюдател Хр.Ченков,разузнаване по маршрут Белица-Гюмющдере-к.950 и обратно.

На 24 юни с.г.Асен Йорданов с наблюдател Попатанасов,разузнаване по маршрут Белица-в.Тумба--Бахшанли-к.950 и обратно.

На 26 юни с.г.Рачев с наблюдател Ив.Бойчев,разузнаване по маршрут Белица-Рупел-Чавдар-Гюмющдере.

На 28 юни с.г. Старцев с набл.Петко Чирпанлиев,разузнаване неприятелските биваци по десния бряг на р.Струма от с.Коприва до моста Орляк по маршрут Белица-Герман-Мусаджали-Календра-Еникьой-Дойран-Коприва-Орляк-Коприва-Демирхисар.

На 5 юли с.г.Асен Йорданов с набл.Ив.Бойчев,разузнаване района Лахна-Гювезна-Ликован по маршрут Белица-Крушево-Долна Сапия-Буюк махле.

На 6 юли с.т.Старцев с набл.Хр.Ченков,разузнаване района

Орляк-Лахна-Лликован по маршрут Белица-Петрич-западно от к.950-Байрамли-Лахна-Лликован-Караджа.

На 9 юли с.г.Асен Йорданов с набл-П.Чирпанлиев,бомбардиране с.Бутково по маршрут Белица-Елешница-Петрич-Бутково.

На 10 юли с.г.Рачев с набл.Й.Семенов,разузнаване и фотографиране неприятелските биваци между Бутково и Коприва.

На 16 юли с.г.Рачев с набл.Ив.Иванов,разузнаване по маршрут Белица-Бахманли-Горно Тодорово-Петково-Лапово-Мандерек-Бутково.

На 18 юли с.г.Асен Йорданов с набл.Попатанасов,хвърляне 25 кгр бомби по неприятелските биваци край с.Коприва.

На 19 юли с.г.фелдф.Рогев с набл-В.Кулев,разузнаване неприятелските биваци край с.Гюмюшдере и по запдните склонове на Круша пл. по маршрут Белица-Орманли-Гюмюшдере-Демирхисар.

На 22 юли с.г.Рачев с набл-Ив.Бойчев,хвърляне бомби по неприятелските биваци край с.Коприва по маршрут Белица-Рупел-Коприва.

На 26 юли с.г.Асен Йорданов с набл.Семенов,разузваване неприятелските биваци по Круша пл.Същият ден фелдф.Рогев с набл.Ив.Иванов,търсене герм.самолет,паднал край с.Елшан и унищожаване на тоя дамолет с бомби.Същата задача със същите летци,охранявани от ловджийте Асен Йорданов с Ролан Д-3 и Марко Бончев с Нюпорт.

На 17 август с.г.Симеон Петров с набл.В.Кулев,фотографиране неприятелските позиции между селата Бутково и Соколово по маршрут Белица-Соколово-Бутково.Същият ден фелдф-Рогев с набл.Ив.Бойчев,хвърляне бомби по неприятелските биваци край с.Делихасан по маршрут Белица--Долна Капия.Соколово-Бутково.

На 22 август с.г.С.Петров с набл.В.Кулев и фелдф.Рогев с набл Ив.Иванов,разузнаване района Коприва-Орляк-Азидие,охранявани от Миланов с Ролан Д-3 и Старцев също с Ролан Д-3.Стигайки до Демирхисар, те се върнали,понеже срещнали много неприятелски ловджийски самолети.При кацането в летище Белица,двата Ролани Д-3 се повредили.

На 23 август с.г.Старцев с набл.В.Кулев,хвърляне бомби по хидропланна-та станция на противника край Солун,Каламария,през нощта от 1.40 до 4.12 часа.

На 26 септевнри с.г. С.Петров с набл.Хр.Ченков,разузнаване движението на противника по пътищата в района Коприва-Орляк-Горозанли-Димитрич и бомбардиране предмостовото укрепление Орляк,биваците и гарата при с.Горазанли по маршрут Белица-Рупел-Демирхисар-Коприва-Драгичево-Орляк-Горазанли-Димитрич.

На 28 септември с.г.Старцев с набл.Хр.Ченков,разузнаване в района Струмица-Костурино-Радовиш по маршрут Белица-Новолело-Струмица-Костурино-Радовиш-Ливичино-Бешестан-Химитене-Трите реки.

На 28 септември с.г.Узунов с набл.Попатанасов,разузнаване по

маршрут Белица-Радовиш-Шип-Царево село-Г.Джумая.

От бойната дейност на 1-о аеропл.отделение може да се извадят следните важни заключения:

Неприятелската военна авиация се беше много засилила.Въздушното господство пред фронта на II-а А/бе минало в ръцете на англофренците.Това се вижда от честите въздушни боеве.

За да може,въпреки това,да изпълнява задачите си,отделението трябваше да промени тактиката си.То започна да извършва групови летения и да се явява над противника нощем при лунно осветление.

Срещу засилената неприятелска авиация,нашите отговориха с по-голема смелост,дързост и самопожертвувателност.

Въздушната борба стана много тежка,тъй като неприятелските ловджийски самолети развиваха скорост над 200 км/ч/Нюпорт,спад,Сопвич_.Нашите ловджийски самолети развиваха скорост едвам 150 км/ч.

<u>При тия условия това,което извършиха нашите летци през 1918 г требва да се смета за един много редък подвиг,за едно геройство, заслужаващо удивление и похвала..</u>

<u>2-о аеропланно отделение</u> разполагаше през първата половина на 1918 г.със следния личен състав : 4-7 пилоти,5-8 наблюдатели,1 аеромеханик и 112 подофицери и редници.Тоя личен състав и тук бе променлив - около 1/3 бе винаги в разход/командировки,домашен отпуск,заболяване и пр./,1/3 бе в караул и домашна работа и останалата 1/3 едвам стигаше за обслужване на самолетите.Голема нужда чувствуваше отделението от техници и специалисти/монтьори,мотористи,фотографи, радиотелеграфисти и др. /.Мъчеше се да си създаде такива само чрез устройване на курсове с подбрани младежи от войниците.

Пилоти беха : майор Никифор Богданов,той и командир на отделението,капитаните Марко Първанов,Манчо Манов,Ив.Миланов,Петър Петрунов,Георги Попвасилев,поручиците Конст.Узунски,Ив.Маринов, ефрейтор Дончо Зарбев и и редник Йордан Иванов.

Наблюдатели беха : капитаните Никола Драмсъзов,Г.Дамянов,поручик В.Бандев,подпоручиците Ник.Николов,Б.Киров,Стефан Иванов,Тодор Пачев,Дим.Гимиджийски,Хр.Симеонов,Григор Григоров,ст.подофицер Дим.Пенчев и редник Петко Ив.Ачев.

Всичко ,10 пилоти и 12 наблюдатели,броят на които понекога се увеличаваше и понекога намаляваше.

От пилотите напуснаха отделението К.Узунски/командирован в аеропл.училище/,и Ив.Миланов:преведен в 1-о аеропл.отделение;дошли нови пилоти Г.Попвасилев/на 19 март завърнал се от аеропл.училище/, П.Петрунов/на 28 март дошъл от аеропл.у-ще/,Дончо Зарбев и Йордан Иванов/на 9 май дошли от аеропл.у-ще/.Не след много Й.Иванов бе върнат в аеропл.у-ще за доучване.

От наблюдателите напуснали отделението Н.Драмсъзов/на 22 фе-

влуари заминал за началник на аеропл.депо/и В.Бандев/преведен в аеропланното у-ще/.Дошли нови наблюдатели :/Хр.Симеонов/подпоручиците Н.Николов,Борис Киров,Стефан Иванов,Тодор Пачев и Дим.Гимиджийски/на 18 април дошли от аеропл.у-ще/,Хр.Симеонов/на 27 април дошъл от аеропланното у-ще/и редник Петко Ив.Ачков/на 3 май дошъл от аеропл.у-ще/.

През първата половина на 1918 г.отделението разполагаше със следните самолети : 1-2 ДФВ С-3 200 кс,2-3 ловджийски Ролан Д-3 160 кс.Самолетите ДФВ развиваха скорост до 150 км/ч,изкачваха се на 2000 м за 25 м и достигаха таван до 5500 м Използваха се за близко и далеч- [redacted] но разузнаване,за коригиране артилерийската стрелба и за бомбардиране.Ролан Д-3 се изпорзваха за борба с неприятелските самолени и за охрана на собствените самолети.Достигаха скорост до 150 км/ч,изкачваха се на 1000 м за около 6 м,на 2000 м за около 15 м и достигаха таван до 5000 м.

До март 1918 г.задачите с тия самолети се изпълняваха сравнително лесно,тъй като въздушното господство бе на наша страна.Но щом противникът се снабди с повече и по-съвършени самолети,изпълнението на задачите стана трудно,тъй като въздушното господство мина на негова страна.За това свидетелствуваха зачестилите въздушни боеве и загубите,понасяни от германците и от нас.

Както през миналата година,така и сега,между пилотите,наблюдателите и самолетите съществуваше несъразмерност,която също така затрудняваше изпълнението на задачите,най-много тогава,когато трябваше да се лети непрекъснато.Тая несъразмерност измъчваше и изморяваше летците особено когато те останеха малко по разни причини на брой - малко пилоти,а много наблюдатели и обратно.

Бойните летения беха същите като през миналата година: рекогносцировачни,преградни и коригировачни на арт.стрелба.След всеко летение се изготвяше и представяше донесение на съответните места, главно на щаба на I-а А и на дивизиите в участъка й.Когато имаше направени фотоснимки,,копие от тех се прилагаше към донесението.

.Донесения с копия от фотоснимките се представяха в щаба на групата армии Шолц/ за 7-о измервателно отделение/,а при нужда представяха се и на армейската и дивизионните артилерии.

Отделението действуваше заедно със съседните му германски аеропланни отделения в участъка от Кожух пл.до Круша пл.и в дълбочина до Солун.

През първата половина на 1918 г.беха извършени следните поважни рекогносцировачни летения/

<u>На 18 януари</u> Маринов с наблюдател Г.Дамянов,маршрут Удово - Сневча,Кукуш-Саламанли-Марош-Солун-езеро Тахино-Драма-Удово,височина 5100 м,продължителност 2.25 ч.

На 31 март Г.Попвасилев с набл.Д.Гимиджийски,маршрут Удово-Бакшанли-Кукуш-Дойран-Удово,височина 4600 м,продължителност 1.30 ч.

На 6 април Г.Попвасилев с набл.Г.Дамянов,,маршрут гр.Прилеп-завоя на р.Черна-Ченгел пл.-Ивон-Прилеп,височина 4100 м,продължителност 1.50 ч./щабът на групата армии Шолц бе организирал курс за полковите командири.В тоя курс требваше да се изнесе лекция за бойната употреба на авиацията.За лектор бе назначен наблюдателят Г.Дамянов.Пилотът Г.Попвасилев бе назначен да заведе Г.Дамянов в гр.Прилеп с един от самолетите ДФВ.След изнасянето на лекцията,командирът на германското аеропланно отделение,на което нашите летци бяха нещо като гости,пожела от тех да направят едно бойно летение до Островско езеро,в района на което една добре маскирана неприятелска батарея нанасяла големи вреди на германците и българите на Битолския фронт.Летението бе със задача да се открие местото на тая батарея,да се фотографира и бомбардира тя.Наредено бе нашият самолет да се придружава и води от един самолет на герм.аеропл.отделение като в нашия самолет наблюдателя бъде германец,а в другия наблюдателят бъде нашия наблюдател.Обаче германските летци пожелаха всеки пилот да си лети със своя наблюдател.Така и стана.Явно бе,че германските летци немаха доверие в нашите - сметаха ги за летци от второ или трето качество!Двата самолети излетяха - непред германскиат като водач,а след него нашият.Когато наближиха бойната линия,стана нещо много интересно : германският самолет зави на десно и се изгуби нейде във въздушното пространство.Нашият самолет остана без водач.При все това,той прекоси бойната линия,яви се над Островското езеро,обгледа добре местността и откри местото на неприятелската батарея.Нашият самолет изпълни задачата си и,след като направи неколко фотоснимки,тръгна по обратния път..Когато прекосваше бойната линия,германският самолет мина покрай него и се изгуби наново към езерото.За щастие във въздуха немаше неприятелски самолети и нашият самолет благополучно кацна на германското летище.Малко след това кацна и германския самолет.На вторият или третия ден нашият самолет се завърна в летището си Удово.За добре изпълнената задача, отделението получи похвала.Не се знае дали германците промениха след тоя случай мнението си за нашите летци/.

На 18 април Петрунов с набл.В.Банев,маршрут Удово-Сневча-Кукуш-гара Килиндир-Удово,височина 4600 м,продължителност 1.50 ч.

На 21 април Маринов с набл.Стефан Иванов,маршрут-Удово-Сневча-Кукуш-Кюркют-Башханли-Удово,вис.4600 м,продължителност 1.50 ч.

На 30 април Г.Попвасилев с набл.Н.Николов,маршрут Удово-Сневча-Кукуш-Кебеджели-Удово,вис.4600 м,1.30 ч.Същият ден Маринов с набл.Т.Пачев,маршрут Удово-Сневча-Кукуш,вис.4600 м,продължител-

ност 1.38 ч.

Преградните летения беха същите както м.г.През първата половина на 1918 г.беха извършени 4 преградни летения.Извършени беха и 3 коригировачни летения с доста добър резултат.Повече коригировачни летения отделението не можа да извърши,поради това,че противникът разполагаше вече с числено и техническо въздушно превъзходство.

През второто полугодие на 1918 г.отделението разполагаше със същите пилоти и наблюдатели.От наблюдателите Гр.Григоров и Борис Киров беха изпратени в Скопие на специализация в 7-о герм.измервателно отделение.От аеропл.училище дойдоха трима нови наблюдатели : поручиците Ив.Донешки, Ив.Дяковски и подпоручик Борис Чучуричков. При едно къпане във Вардара,последният се удави неколко дена след пристигането си в Удово/12 септември/.

Отделението разполагаше с 2-4 разузнавателни и 1 ловджийски самолети.От разузнавателните самолети 2 беха ДФВ и 2 Албатрос.Ловджийският бе Ролан Д-3 160 кс.

На отделението беха зачислени и 8 ловджийски самолети Фокер Д-7,пристигнали в летище Божурище на 28 септември.Зачислени беха и 5 други самолети : 2 Албатрос С-3 160 кс,2 Ролан Д-3 160 кс 1 Нюпорт 90 кс.Както Фокерите,така и тия 5 самолети не можаха да стигнат до фронта.

Летците беха достатъчни по брой,а самолетите - недостатъчни. Поправките на самолетите ставаха както поправките на самолетите на 1-о аеропл.отделение.

Във фотографния отдел беха изработени за 6 месеци 388 фотоснимки,от които над наша територия 17,над неприятелска територия 108,над неприятелските позиции 230 и над неприятелския дълбок тил 33.Копия от фотоснимките беха изпратени : на 34-о герм.аеропланно отделение 515,на Въздухоплавателната дружина 103,на инженерната инспекция при щаба на ДА 203,на 11-а пех.Македонска дивизия 16 - всичко 752 копия.От изпратените му фотоснимки,34-о герм.аеропл.отделение предаде по две на 7-о измервателно отделение в Скопие,на снимачното оделение в Скопие и на щаба на I-а А.

7-о герм.измервателно отделение поправяше и попълваше картата,а сномачното отделение изследваше неприятелското разположение. В щаба на I-а А картата с масщаб 1 : 25000 бе попълнена със снимки само от отделението..Картите с други масщаби беха попълнени със снимки от отделението и отчасти със снимки от 34-о герм.аеропланно отделение.

Фотографният отдел на отделението разполагаше с 2 фотоапарати - единият с F 25 см и другият с F 50 см.Имаше 4 касети,всека с 6 стъкла.Фотоапаратът с F 25 см стана негоден за употреба,а фотоапаратът с F 50 см изчезна при катастрофа с ДФВ на 20 юни 1918 г.

Вместо тия фотоапарати, отделението получи два със същите фокусни растояния. Отделението чувствуваше нужда от кинематографически апарат с Г 50 см. Тоя апарат можеше да дава точно сведения за неприятелското разположение в един доста голем район само при едно летение. Можеше да дава и точна представа за местността. Той можеше да [redacted] прави [redacted] повече снимки, отколкото снимките, правени от ръчния фотоапарат. [redacted], Мащабът на снимките му беше верен - немаше нужда снимките му да се подлагат на обработка с проекционния апарат. Тия качества на кинематографическия апарат съкращаваха работата и ускоряваха резултата от [redacted] полетите.

Отделението имаше проекционен апарат за изправяне снимиките, направени с ръчен апарат, но тоя апарат немаше необходимите за това приспособления.

При фотографния отдел бе открита разузнавателна секция за изследване на всички снимки, направени с ръчните апарати..

Фотографният отдел се завеждаше от един офицер наблюдател, подпомаган от всички наблюдатели на отделението. В секцията работеха и неколцина войници, подготвени за фотографи в специален курс.

Във фотографния отдел работеха общо 2 фотографи специалисти и 4 войници. Явяваше се още една нужда на отделението -нужда от картографи.

Устройството и работата във фотографния отдел беха значително подобрени в сравнение с устройството и работата им през м.г.

Радиотелеграфният отдел на отделението използваше апаратите си само за коригиране на артилерийската стрелба. Резултатите от това коригиране не беха големи, все поради засилващето се неприятелско въздушно господство. Нашите самолети се завръщаха с много пробойни. Те беха принудени да употребяват времето си повече в борба с неприятелските ловджийски самолети, отколкото в изпълнение на прекото си назначение.

Коригирането на арт.стрелба ставаше по специална инструкция, която требваше добре да се познава и спазва и от артилеристите, и от летците. По тая инструкция коригирането ставаше по следния начин :

Предварително близо до батареята се устройваше р.т.станция, свързана с телефон с командира на батареята на командния му пункт.

Самолетът дохаждаше над обекта и наблюдаваше попаденията на нашите снаряди в него.

Попаденията на снарядите се предаваха с бордния р.т.апарат на приемателната р.т..станция, а последната по телефона ги предаваше на батарейния командир.

Батарейният командир коригираше мерника на оръдията до тогава, до когато нашите снаряди започнат да попадат точно в обекта.

Приемателната р.т.станция можеше по тоя начин да обслужва

неколко стрелящи батареи - нещо,за което беше нужно извършването на много упражнения.

Двете приемателни р.т.станции останаха на местата си - едната на вр.Калатепе за обслужване коригиранията на арт.стрелба на 9-а пех. дивизия и другата край с.Хума за коригиране арт.стрелба на 5-а пех.дивизия.С офицери от равни артилерийски курсове беха организирани 5 пробни коригирания на арт.стрелба.

Работилниците,магазините,складовете,хангарите и пр. беха същите от м.г.В автомобилния парк немаше промени.Камионите беха снабдени с железни бандажи по липса на гумени такива..

За прехраната на личния състав продукти се получаваха от "базистния" склад на 5-а пех.дивизия и от зеленчуковата градина на отделението/8 дка/.

В санитарната служба немаше също така промени,

Общите работилници/шивална,обущарна и дърводелна/продължиха да работят като м.г.

До септември 1918 г.отделението загуби 2 разузн.самолети ДФВ С-3 200 кс и 3 летци/Дончо Зарбев,Т.Пачев и Б.Чучуричков/.

За добрата си бойна дейност отделението получи благодарност от неколко места/ нач.щаба на I-а А,началникът на авиацията при щаба на ген.Шолц,нач.щаба на XI А,нач.щаба на 5-а пех.дивизия и командиря на 27 арт.полк/.

В отделението беха проведени неколко беседи за разширяване познанията на летците по авиационното дело и неколко беседи за запознаване с това дело на офицери и подофицери от армията.

Бойната дейност на отделението до септември 1918 г.вкл.беше следната : разузнавателни летения с донесения 89,за отбрана 48,учебни 8 и преградни 19 - всичко 164..На месец се падат по 18 летения / 10 разузнавателни,5 за отбрана,1 учебно и 2 преградни/.

При изпълнението на бойните задачи,летците на отделението имаха следните въздушни боеве :

Манчо Манов сам ю.з.от Дойран.езеро с 3 френски ловджийски самолети ,самолетът му незасегнат.

Манчо Манов сам на същото место с 6 французки ловджийски самолети,самолетът му незасегнат.

Конст.Узунски с набл.Стефан Иванов над с.Калиново с 2 анг.ловджийски самолети,самолетът не незасегнат.

Петрунов с набл.В.Бандев над с.Килиндир с 4 франц.ловд.самолети,самолетът му засегнат от 6 пробойни.

Г.Попвасилев с набл.Б.Киров над с.Мачуково с 2 френски ловд. самолети,самолетът му незасегнат.

Г.Попвасилев с набл.Г.Дамянов,придружаван от Никифор Богданов

с набл.Стефан Иванов и Марко Първанов с Ролан Д-3 за охрана,над гр.Дойран,с 3 френски ловджийски самолети,самолетът му засегнат от неколко пробойни,един от които в радиатора една педя над главата на пилота.Радиаторът протекъл.Единият от неприятелските ловджийски самолети бе свален./подробно това летение е описано в неиздадени те спомени на Г.Попвасиле,том 4/.

Ив.Маринов с набл.Т.Пачев над вр.Яребична с 1 франц.ловджийски самолет,самолетът му незасегнат.

Петрунов с наблюдател гр.Григоров над с.Сневча с 2 франц.ловджийски самолети,самолетът му незасегнат.

П.Петрунов с набл.Н.Николов над седловината Дова тепе с 1 английски ловд.самолет,самолетът му незасегнат.

Дончо Зарбев с наблюдател Т.Пачев над Дойранското езеро с 1 англ.ловд.самолет,самолетът му засегнат от фосфорен куршум,се подпалва и пада на земята катастрофално от 2000 м височина/край манастиря св.Петка,между Беласица и Круша пл..Двамата летци загиват. на 20 юни 1918 г.

Общ брой на въздушните боеве през първата половина на 1918 г. 10.с един неприятелски самолет свален.

От общия брой на летенията/164/,извършени от отделението до септември вкл.1918 г.по-интересни са следните :

На 27 март Г.Попвасилев сам с Ролан Д-3 с маршрут Удово-Гевгели-Кукуш-Дойран-Белица,височина 3850 м,продължителност 1.30 ч.Кацане на летище Белица.Самолетът Ролан Д-3 повреден.Връщане в летище Удово с ДФВ.

На 4 юли Петрунов с наблюдател Гимиджийски,маршрут Удово-Гюлеменли-Карамудли-Удово,вис 4300 м,продължителност 1.40 ч.Същия ден Маринов с набл.Г.Дамянов наблюдаване попаденията на наши те снаряди по неприятелските биваци в определен план квадрат от вис.2200 м в продължение на 1.50 ч.Все той ден М.Първанов сам с Ролан Д-3 охраняване самолетът на Петрунов до Гюлеменли.

На 10 юли Г.Попвасилев с набл.Г.Дамянов разузнаване и фотографиране нашите предни позиции от Дойран до с.Корбасово от вис.2000 м в продължение на 0.50 ч.

На 19 юли Г.Попвасилев сам с Ролан Д-3 преградно летение между Дойранското езеро и р.Вардар ,вис.3000 м в продължение на 1 час. Същия ден М.Първанов със същата задача,вис.3000 м в продъл.на 0.50 ч.

На 23 юли М.Първанов с набл.Б.Киров фотографиране предните позиции на противника по Дова тепе и край с.Бутково,вис.1500 м,продължителност 0.40 ч.

На 25 юли Г.Попвасилев с набл.Б.Киров разузнаване и фотоснимки в участъка Дова тепе-Бутково-Башханли-Г.Тодорово,вис.3800 м с продължителност 1.15 ч.

На 27 юли Първанов с набл.Гимиджийски фотографиране пътя с.

Сурлово-Порово-Дова тепе,вис.3400 м,продълж.1 ч./задачата не изпълнена до край,поради повреда на мотора/.

На 1 август Г.Попвасилев с набл.Д.Гимиджийски разузнаване и фотографиране непр.позиции по Круша пл,вис.3500 м,продълж.1.45 ч.

На 4 август Петрунов с набл.Гимиджийски разузнаване и снимки в участъка Дова тепе- -Башханли-Бутково,вис..3800 м,продължителност 1.35 ч.

На 10 август г.Попвасилев с набл.Г.Дамянов разузнаване и снимки на същия участък,вис.2000 м,продълж.0.30 ч./задачата не изпълнена до край поради това,че самолетът "не искаше" да вземе заповеданата бойна височина/.

На 16 август Г.Поповасилев с набл.Г.Дамянов разузнаване и снимки на предните непр.позиции при с.Попово,на бивацците по к.848 и по долината на р.Тодорово,вис.3400 м,продълж.1.40 ч.Същия ден М.Манов охраняване разузнавателния самолет на Г.Попвасилев с Ролан Д-3,вис. 2000 м,продълж.0.35 ч.

На 17 август Петрунов с набл.Н.Николов разузнаване в участъка Бутково-Карамудли-Попово,вис.3800 м,продълж.1.55 ч.

На 18 август Г.Попвасилев с набл.Гр.Григоров разузнаване в участъка Бутково-Карамудли-Сневча,вис.3800 м,продълж.1.35 ч.Същият ден Манчо Манов сам с Ролан Д-3 придружаване самолета на г.Попвасилев,рис.4000 м,продълж.1.30 ч.

На 19 август М.Манов сам с Ролан Д-3 преградно летение над 9-а пех.дивизия,3200 м.,продълж.0.55 ч.

На 24 август Петрунов с набл.Н.Николов разузнаване в участъка Сневча-Кукуш-Сърът'ьол-Армутчи-Арджан,вис.5000 м,продълж.1.45 ч.

На 28 август Г.Попвасилев с набл.Г.Дамянов разузнаване в участъка Попово-Гюлеменли-Исмаил-Сневча,вис.1600 м,продълж.0.30 ч/задачата не изпълнена до край,поради много лошо време/.

На 1 септември М.Манов с набл.Г.Дамянов оглеждане промените в неприятелските биваци в участъка Гюлеменли-Янош-Кукуш-Кюркюг-Башханли,вис.5000 м,рлодълж.2.03 ч.

На 2 септември Петрунов с набл.Н.Николов наблюдаване неприятелското движение в посоката Гевгели-Дойран-Бутково,вис.3000 м,просълж.1 ч.

На 7 септември майор Никифор Богданов с наблюдател Г.Дамянов разузнаване и снимки в участъка Бутковското езеро-Кебежели-Моровatли,вис.4300 м,продълж.2 ч.

На 11 септември Н.Богданов с набл.Г.Дамянов разузнаване в около гр.Дойран,вис.2100 м,продълж.0.20 ч./ задачата не изпълнена до край,поради повреда в мотора:.

На 13 септемвр М.Манов с набл.Ив.Донешки разузнаване в участъка Дойран-Бутково,вис.3300 м,продълж.1.10 ч.

На 16 септември Маринов с набл.Ив.Дяковски разузнаване в уча-

стъка Дойран-Дова тепе-Бутково,вис.4100 м,продълж.1.20 ч.

На 19 септември Първанов с набл.Н.Николов разузнаване в участъка Удово-Дойран,вис.3000 м,продълж.0.55 ч.Същия ден М.Манов с набл. Ив.Дяковски разузнаване в участъка Бутково-к-848-Кукуш-Кюркют,вис 4200 м,Продълж.1.45 ч.

Летението на 19 септември беше последното явяване на отделението на фронта.Започнали беха трагичните дни за България.

Дейността на другите поделения на Въздухоплавателната дружина.

Аеропланното депо.Дейността му през 1918 г. беше станала много трудна,тъй като,особено през втората половина на годината,германците престанаха да снабдяват нашата авиация с авиационно имущество,а такова имущество на нашия пазар немаше.Ако некъде из страната се намереше нещо случайно,то се оказваше недоброкачествено.

На 2 февруари 1918 г.за началник на депото,както и каза,бе назначен наблюдателят от 2-о аеропланно отделение кап.Никола Драмсъзов на местото на майор Д.Сакеларов,който стана помощник на командиря на дружината.

Аеропланната група.Тя бе формирана от двете аеропланни отделения на фронта.Представляваше бойна част.По субективни съображения на командиря й в състава й влезоха и тиловите поделеления на авиацията : аеропланното депо,аеропланното училище и голямата аеропланна работилница/ДАР/ - нещо,което,при наличността на Въздухоплавателната дружина,не беше редно и целесъобразно.Светът,като че требваше да знае,че в Бълагария има само един човек,само един капацитет по авиационното дело.Като командир на аеропланната група,майор Р.Милков се явяваше на доклад пред всички големи началства/военният министър,главнокомандващия и командирите на I-а и II-а армии/ - докладваше за положението на нашата авиация и на авиациите в всички воюващи и невоюващи европейски държави.Тая нередност впоследствие бе отстранена.Въздухоплавателната дружина стана единственото тилово поделение на нашата авиаци.

Като боен и тилов началник на аеропланната група,Милков уреди два важни въпроса - изпращането на 18 млади офицери-ученици летци на специализация в Германия и на трима летци/Узунски,Балан и Бандев/командировка в Германия за приемането и докарването на поръчани самолети.

В края на 1918 г.аеропланната група бе разтурена.

Голямата аеропланна работилница.Тя бе формирана на 14 април 1918 г.първоначално задачата й бе поправка на големите повреди на самолетите/бойни и учебни/,а впоследствие тая задача бе разширена и с строеж на нови самолети.С това работата на малката аеропл.работилница на аеропл.у-ще и на аеропланното депо бе облекчена.

Тая работилница бе настанена в сграда,специално построена за нея в летище Божурище.Тя бе екипирана с най-необходимите за задачата й машини,движени от електрически ток.

За главен механик на работилницата бе назначен техническия подпоручик Иван Каролев. ?

Работилницата имаше следните поделения : моторно,дърводелско,машинно,монтажно,регулажно,бояджийско,ковачно и шивачно.Всеко едно от тия поделения се завеждаше от специалист.

На работилницата беха придадени общото дърводелско и коларското отделения на аеропл.у-ще.С тия две отделения работилницата пое и задачата да се грижи за всички строежи в летище Божурище.Аеропл.у-ще остана да се занимава само с прекото си назначение - подготовка на летци,техници и специалист.

В поделенията на работилницата работеше следния брой специалисти : в моторното 17,в дърводелското 20,в монтажното 13,в регулажното 7 и по 1 в бояджийското,ковачното и шивашкото.В общото дърводелско и коларското отделения работеха 12 души.

Работилницата имаше нужда от инсталиране на парна сушилна за специалния дървен материял,химическа лабоотория за изпитване здравината на материялите ,с които ще се поправят самолетите,направа на аеродинамически тунел за изпитване на новите самолетни модели и др. подобрения.Нуждаеше се и от увеличаване на личния състав.Разполагаемите 2 механици и 116 техници и специалисти съвсем не беха достатъчни.Работилницата имаше 1 пилот за изпитване летателните качествата на поправените самолети и около 200 войници.От войниците 178, дадени от аеропл.у-ще,образуваха команда,която работеше по строежите в летище Божурище.

През септември 1918 г. в работилницата имаше за поправка : 6 разузнавателни,8 ловджийски и 15 учебни самолети.Тия самолети беха ЛФГ,Ото,Албатрос и ДФВ.

Аеропланното училище. През 1918 г. занятията с учениците летци станаха нередовни.През втората половина на тая година,когато ставаха трагичните събития на Добро поле,дейността му заглъхна.По силата на Солунското примирие,личният състав бе демобилизиран и летище Божурище запусте.Аеропланното училище,както се каза вече,престана да съществува.

м1. -

Отстъплението на нашите аеропланни отделения.

1-о аеропланно отделение получи телеграма № 2552 от щаба на II-А на 8 септември 1918 г.С тая телеграма се заповедваше на отделението да напусне летище Белица и да замине за София,летище Божурище. До летище Божурище самолетите да отидат чрез прелитане. До 26 септември с.г.целото имущество на отделението бе опаковано и сложено в сандъци.На следния ден,27 септември,5 камиони с част от това имуществво потеглиха за гр.Дупница/сега Станке Димитров/,придружени от 1 офицер,19 войници и 6 пленници.Останалата част от имуществото остана да чака вагони.Редовните съобщения между летище Белица и София беха

прекъснати от разбунтуваните войници.

По шосето Св.Врач/днес Сандански/-София се точеха гъсти маси от всички родове войска: пехотинци ,понесли пушките си на рамо с прикладите нагоре като овчарски геги,артилеристи с изпосталели коне без оръдия,тук-там само се виждаше некое полско оръдие,влачено от едвам движещи се гладни коне и следвано от угрижената му прислуга,пионери,кавалеристи...Виждаха се и обози.Потокът от хора,коне и коли се движеше под силния слънчев пек спокойно и бавно в пълно безредие.Тъпо безразличие и умора се четеше по лицата на всички,сякаш погребално шествие пълзеше по земята.Дрехите на войниците беха окъсани и мръсни,фуражките изпомачкани,а обущата-обуща не се виждаха - виждаха се царвули с увити по нозете парцали,виждаха се и боси и гологлави хора...От некогашната войнишка спретнатост помен немаше.Пояси,паласки и раници - това беха голема редкост.Немаше командири,немаше тръби и барабани.Облаци прах лежеха по шосето.Немаше песни,немаше весели подвиквания, немаше дори и говор.Мълчаливо се движеха и човеците,и животните.Над тех често прелитаха низколетящи неприятелски самолети,които не стреляха и не пускаха вече бомби. - следеха движението и се наслаждаваха може би на нещо,което никога и никъде в живота си не са виждали.А може би съжаляваха храбрият и нещастен български народ и за това нито стреляха и нито хвърляха бомби по него.

Мъчно е да се даде точна представа на картината по шосето Св. Врач-София.

До като човешкият поток по това шосе се движеше мирно и тихо с наведени на долу,едва ли не посрамени,глави,в Радомирско той се превръщаше в разбунена тълпа,готова в отчаянието си да коли,,да беси и да руши всичко,явило се пред очите му.

Това беше естествена и неизбежна проява на недоволството от ония,които доведоха работата до това положение - недоволството от царя,министрите и всички останали глупци,на които те,войниците,се беха така слепо доверили и уповавали заедно със целия български народ..

Между имуществото на отделението се намираше и една бъчва с вино,която Симеон Петров,като командир на отделението,беше приготвил за подобряване храната на личния състав.Сега тая бъчва беше поставена на шосето и един войник с канче в ръка точеше и раздаваше на минаващите хора,чиито гърла беха засъхнали от горещината на деня. Хората утоляваха жаждата си и благославяха стопанина на голямата бъчва.

На 28 септември с.г. в летище Белица кацна един наш самолет ДФВ с летците М.Първанов И г.Дамянов,които донесоха акредитивните те писма на делегатите за примирието./делегатите беха в Св.Врач,където чакаха пристигането на тия писма,за да тръгнат за Солун с бялото знаме в ръка/.

На 29 септември с.г.самолетите на отделението беха готови да отлетят за

Божурище. На 3 октомври с.г. пристигнаха вагони, на които бе натоварено и останалото имущество на отделението. На другия ден вагоните заминаха за София, придружени от 8 войници и 4 пленници.. На 10 октомври с.г. Старцев отлетя за Божурище с единия самолет ДФВ, заедно с набл. В. Кулев. На 11 с.м. с лекия автомобил и с неколцина летци, замина и командиря на отделението, а на 12 с.м. за Божурище отлетя и Т. Рогев с набл. Попатанасов с другия самолет ДФВ. В летище Белица не остана никакво имущество. Останаха само землянките и кирпичените къщурки. Останалите войници и пленници беха заминали за Божурище с камионите на отделението. На 12 октомври с.г. отлетя за Божурище с последният самолет на отделението Ролан Д-3 и Г. Попвасилев, който бе изпратен в Белица, след като бе прекъснал домашния си отпуск, поради настъпилите събития на фронта.

Летище Белица запусте.

В Божурище 1-о аеропл. отделение започна да се демобилизира. На 18 октомври с.г. бе откомандирован в частта му В. Кулев, а от 20 с.м. започна разпускането на личния състав и сдаването на материялната част.

Към 1 ноември с.г. от отделението останаха на служба само следните пилоти : Симеон Петров, кап. Ив. Миланов, пор. Ив. Узунов, пор. Андрей Рачев и фелдфебел Т. Рогев и следните наблюдатели : пор. К. Попатанасов, пор. Хр. Ченков, подпор. П. Чирпанлиев, подпор. Б. Енчев и подпор. Ив. Желев.

На 17 ноември с.г. Чирпанлиев, Б. Енчев и Ив. Желев беха изпратени на служба във военно-полицейската секция в София, а Симеон Петров бе изпратен на служба в ж.п. бригада.. На 27 декември с.г. Ив. Желев бе откомандирован в частта му. Старцев,, Асен Йорданов, Андрей Пишков, Иван Иванов и Сава Попов беха уволнени в запас на армията. Отделението сдаде 3 самолети ДФВ, 1 Ролан и 1 Нюпорт 90 кс. и целата си материялна част /специална и неспециална/.

В края на декември с.г. отделението остана с 3 пилоти/Ив. Миланов, Ив. Узунов и Т. Рогев/ и 2 наблюдатели/ Попатанасов и Хр. Ченков/ и с 11 войници. С тоя си състав то влезе в състава на наново формираната аеропланна рота.

2-о аеропланно отделение. На 20 септември 1918 г. се получи заповед от щаба на групата армии Шолц/предадена чрез к-ря на 34-о германско аеропл. отделение и потвърдена от командиря на I-а А/ отделението да изпрати тежкото си аеропланно имущество във Велес.

Веднага още през нощта на 20 срещу 21 септември с.г., в отделението започна трескава работа, примесена с малко паника. Двете конски каруци с добитъка беха изпратени във Велес през дефилето Демир капия. От гарата поисканите 5 вагони дойдоха и беха натоварени с разни материяли/специялни и неспециялни/. Още в тъмно тия вагони беха изпратени във Велес,, придружени от 25 войници под командата на подпор. Ив. Донешки.

На следния ден, 21 септември с.г., рано сутринта в 4 ч. заминаха за гр. Струмица 4 камиони, натоварени с останалото имущество на отде-

лението.В 6.20 ч.същия ден започна заминаването на самолетите за Велес чрез прелитане.Пръв излете пор.Ив.Маринов с набл.подпор.Н.Николов/с 3 връщания поради нередовна работа на мотора/.Преди третото излитане на Маринов/ пребледнял от безпокойство/,излетеха кап.М.Манов с набл.подпор.Ив.Дяковски и кап.М.Първанов сам.Маринов и Манов излетеха с двата самолети ДФВ,а Първанов с единствения ловджийски самолет на отделението Ролан.В 8.30 ч.същия ден замина за Струмица автомобилната работилница,заедно с войниците,а к-рят на отделението майор Богданов замина за струмица с леката автом.кола ,натоварена с останалите неколцина офицери.

По тоя начин и летище Удово бе опразнено и напуснато.В него остана само хангара,казиното,бараките,землянките и кирпичените къщурки,от които към синьото небе се издигаха пламъци и дим.

По същото време самолетите кацнаха на полето край с.Татарли /Велешко/,от където видеха два наши влака да горят и се чуваха експлозии на снаряди от към гара Градско..Край с.Татарли кацнаха и самолетите на 34-о,30-о и 28-о герм.разузнавателни аеропл.отделения и 33-о и 25-о ловдийски техни отделения/тия 5 отделения беха всичките германски аеропланни отделения на Солунския фронт/.

5-те вагони с аеропл.имущество не пристигнаха на гара Велес. Автомобилната колона,изпратена за Струмица,остана в с.Раброво,тъй като пътя за Струмица бе задръстен от артилерията и обозите на 9-а пех. дивизия.През нощта пътя бе разчистен и колоната начело с Богданов продължи пътя си за Струмица,където пристигна на 3 клм източно от града,край с.Дабиле.Лекият автомобил на Богданов бе натоварен на един камион,минаващ покрай селото и бе откаран в летище Белица,понеже немаше гуми и едвам се тътразеше по пътя.с голите си бандажи.

При с.Дабиле Богданов требваше да устрой летище,на което маничо Манов требаше да доведе и самолетите чрез прелитане.На пор.Донески требваше Манов да предаде заповед да откара вагоните с имуществото на гара София и от тук да ги докара в с.Дабиле.Обаче командирят на аеропланната група в Божурище заповеда на Богданов по телефона да не устройва никакво летище в с.Дабиле,а да се върне в летище Белица.Богданов реши да не изпълни заповедта на к-ря на аеропл.група а да продължи работите в с.Дабиле - нещо,което беше правилно,тъй като отделението бе подчинено оперативно на к-ря на I-а А,от щаба на която бе получил заповедта за устройване на летище в с.Дабиле.

Манов не можа да доведе самолетите в с.Дабиле,понеже немаше бензин и понеже през нощта при с.Татарли беше излезла буря,която повреди и двата самолети ДФВ.На 23 септември Манов требваше да отлети със самолетите за Скопие,заедно с всички герм.самолети./през нощта на тоя ден,след преминаването на бурята самолетите беха поправени с подръчни материяли от самите летци/.Те беха заредени с гориво от герман-

ците по непозволен начин,тъй като германците беха отказали да дадат доброволно и гориво и техници за поправката на самолетите.

На 23 септември сутринта готовите самолети отлетеха за Скопие.Наредено бе в случай на принудително кацане и на невъзможност за поправка на некой от самолетите,последният да бъде изгорен,а летците да идат в Скопие по обикновен път.Такова нещо немаше,понеже самолетите пристигнаха в Скопие благополучно.

След пристигането в Скопие,Манов получи заповед от командиря на аеропланната група по телефона да остане в Скопие,като,ако до вечерта не получи втора заповед на тоя ден,23 септември,на следния ден самолетите да се приберат в София.

От пор.Донешки немаше никакво известие/Автомобилната колона на отделението продължи да подтега камионите и да устройва летище край с.Дабиле. На 24 септември Богданов отиде в щаба на I-а А в гр. Струмица,за да иска съдействие от нач.на инж.войски,но не получи такова.Английски самолет се яви над Струмица и хвърли 2 бомби,които убиха 2 жени,4 войници и неколко коня,като раниха доста хора и доста добитък.

И тоя ден немаше никакво известие за вагоните с имуществото на отделението.

Самолетите в Скопие беха подтегнати и заредени с гориво по същия непозволения начин от германците.Тоя ден се получи заповед от к-ря на аеропланната група на следния ден,24 септември,самолетите да отлетят за летище Божурище.

На 26 септември Богданов тръгна с автомобилната колона за гр. Горна Джумая/днес Благоевград/и там да търси место за ново летище. Минавайки покрай летище Белица двама войника от командата на Донешки му собщиха какво бе станало с 5-те вагони на отделението,а именно,че на гара Градско влакът бил нападнат от неприятелска войскова част,която го подпалила.Командата на Донешки се разпръснала.В тоя влак пропаднаха багажите на всички офицери от отделението.

На 27 септември автомобилната колона начело с Богданов пристигна в Г.Джумая,от където същия ден замина за София през Дупница и Радомир.В София тя се установи в аеропланното депо,където пренощува.На 28 септември тя се прибра в летище Божурище.

По тоя начин и 2-о аеропланно отделение се прибра в летище Божурище,без имуществото и багажите в 5-те вагони..Тук отделението получи 2 разузнавателни самолети Албатрос С-3 160 кс и 4 ловджийски самолети Ролан Д-2.

~~[illegible]~~ На 29 септември 1918 г.положението на столицата беше станало много натегнато - войската на Райко Даскалов настъпи.Тоя ден 2-о аеропл.отделение бе дадено на разположение на началника на софийския гарнизон и получи от него зада-

ча да разузнава движението на републиканската войска.в района Дупница-Кюстендил-Перник-Радомир-Самоков-Орхание/днесБотевград/-Владая. Участници в изпълнението на тая задача беха пилотите Р.Милков,П.Попкръстев,Ив.Маринов,Н.Богданов,ефр.Йордан Иванов,фелдф.Т.Панков и германския подпор.Линденау;наблюдатели беха кап.Г.Дамянов,подпоручиците Д.Гимиджийски,Н.Николов,Мечконев,Ив.Дякомски и В.Бандев.

Изпълнени беха всичко 9 летения.

На 30 септември с.г.взеха участие същите летци.Извършени беха 10 летения.

На 1 октомври отделението разполагаше с 3 ДФВ,2 Албатрос С-3 2 Ролан Д-2 и 1 Нюпорт.С тия самолети същите пилоти и наблюдатели извършиха 7 летения.

На 2 октомври със същите самолети,пилоти и наблюдатели отделението извърши 4 летения.

На 3 октомври с.г.беха готови 3 ДФВ и 2 Албатроси.От началника на Софийската крепост бе дадена за тоя ден задача да се разузнае има ли бегленци в района на ,Извор,Диканите,Батановци,Брезник, Трън,Дупница,Белчин,Поповяни,Бистрица,Панчарево,Нови хан,Калково,Самоков,Ихтиман,като в тия места се пуснат вестници и възвания.Лошото време не позволи да се изпълни тая задача.

На 4 октомври за полет беха готови 12 самолети на отделението - 2 ДФВ,2 Албатрос.1 Нюпорт и 7 Фокер Д-7.Летения тоя ден отделението не извърши,тъй като републиканската войска бе разбита при Княжево и се пръсна в различни посоки/главнокомандващият избега в Солун, а бъдащият председател на републиката Стамболийски се укри в София/.

Тоя ден,4 октомври 1918 г.войниците на отделението,заедно с войниците от целия софийски гарнизон,положиха клетва на новия цар цар Борис III.

След всички тия събития и летения,в личния състав на отделението станаха следните промени : на 11 и 12 актомври беха откомандировани в частите им кап.Г.Дамянов и подпоручиците Д.Гимиджийски и н.Василев.Командировани във Военно-полицейската секция в София на 25 и 29 декември с.г.кап.М.Първанов и подпоручик Н.Николов.Временно командировани в щаба на Въздухопл.дружина беха пор.Г.Попвасилев на 2 декември и кап.П.Петрунов на 27 декември..Временно командирован в ж.п.бригада бе майор Н.Богданов.Уволнени в запас на армията от 11 до 24 октомври войниците от 26 до 37 набор вкл.и войници от от разни други набори и на 15 ноември войниците от 38 набор..Останалите войници от 38 набор беха пуснати в едномесечен домашен отпуск, който изтичаше на 15 ноември 1918 г.

На 31 декември 1918 г.отделението остана само с 1 офицер пилот,2 офицери наблюдатели и 26 войници.Пилотът беше кап.М.Манов,а наблюдателите беха порручиците Ив.Донешки и Ив.Дяковски.

Отделението сдаде 3 самолети ДФВ и 1 Ролан,заедно със цялата си материална част.След това и то влезе в състава на наново формираната аеропланна рота при Въздухоплавателната дружина.

Още в края на октомври 1918 г.летище Божурище бе заето от съглашенски авиационни части.

1919 год.

Изготвянето на мирните договори.Мирът се очакваше от всички народи в света,малко или много засегнати от войната.За изготвянето на мирните договори в Париж се събра специална конференция,в която взеха участие Уйлсон,Лойд Джордж,Клемансо,Орландо и министри от всички съглашенски държави.Не взеха участие болшевишка Русия,победените страни и неутралните държави/Китай,Швеция,Норвегия,Холандия,Испания и Швейцария/.

Конференцията бе открита от президента на френската република Поанкаре на 18 януари 1919 г.Задачата на тая конференция бе : да спре кръвопролитието и да уреди и успокои развълнувания свет в цялото земно кълбо.За изпълнението на тая задача,какви основи требваше да залегнат в мирните договори?

Пръв взе думата Уйлсон,който настоя в договорите да залегнат неговите 14 точки.Той пожела най-напред да се основе "Общество на народите"и след това да се разгледат и разрешат другите въпроси при участието и на Германия .След него думата взе Клемансо,който каза следното : "Русия отсъствува тук,защото нейното правителство се опира на диктатурата и служи на анархията.Уйлсон е великодушна и човеколюбива душа.Повечето от идеите му са химерични/неосъществими/."Понататък той изброй главните основи в мирните договори,които требвало да бъдат : първо да се смаже германският милитаризъм,второ да се изплатят вредите и загубите от войната,трето да се задоволят съюзниците по сключените с тех договори,четвърто да се потърси гаранция за бъдащето и пето да се създаде исканото от Уйлсон Общество на народите.

Речта си Клемансо завърши със следните думи : "Ние,победителите,имаме правото.Ние ще уредим света,ще образуваме Общество на народите и ще поканим победените,според степента на тяхната виновност за войната и на тяхното разкаяние,да участвуват в него.Германия ще бъзе поканена най-на края"./ще образува той не Общество на народите,а Общество на съглашенските злодейци.Б.а./.

Уйлсон не остана доволен от Изказването на Клемансо.Той доби мрачно настроение - идеите му и 14-те точки пропадаха.Некога в Сорбоната в Париж като доктор по правото,той бе казал следното : "Силен дух на обновление е необходим на света.Човечеството има нужда от морално възвишение.Една висока справедливост за всички народи требва да се създаде и закрепи чрез общите съвести.Който се опита да се противопостави на справедливостта,ще бъде рано или късно

срамно повален/ пророчески думи на разумен и предвидлив човек.Б.а./

В конференцията Уйлсон остана повече като сенка,отколкото като фактор.

Победителите решиха да приготвят мирните договори сами,без участието на победените.Приет бе принципа : обезщетение и територия не може да се иска от победител в полза на победения. По тоя принцип 500 съглашенски законоведи и специалисти изготвиха мирните договори.

Изобщо,в мирната конференция царуваше злия дух на Клемансо, на това неразумно и непредвидливо старче,застанало в залата като божество с муцуна на горила.С божествените си качества яд и злоба,то се бе запретнало да урежда света на победителски начала и да верва,че създадения от него мир ще бъде не дълготраен,а вечен.

След 20 години светът виде колко"вечен"бе мирът на Клемансо. Мир,в който липсваше всекаква справедливост и човещина и в който 14-те"химерични"точки на Уйлсона беха осмени и захвърлени като никому потребни.Тоя клемансовски мир доведе втората световна война през 1939 година.

Мирният договор с Германия бе сключен на 16 юни 1919 г.в огледалния салон на Версайския дворец на Людовик XIV.Тук в 1871 г. победителят на Франция кайзер Вилхелм I бе обявил единството на германската империя и присъединяването към тая империя на френските области Елзас и Лотарингия.В тоя салон сега,за отмъщение,Клемансо покани германските делегати да влезат.Без да ги покани да седнат,той извика високо,че заседанието е открито/ той председателствуваше конференцията/.След това стана прав и каза :"Не му е тука местото, нито времето за много думи.Германия е виновна за войната и извършените опустошения.Ето ви готов договора за мир,прегледайте го и кажете ще го подпишете ли или не".

Германските делегати прегледаха договора и прочетоха в него следните условия : Германия се осъжда да върне на Франция Елзас и Лотарингия,да отстъпи на Белгия малко земя,да даде на Дания Шлзвиг и Холщайн ако населението поиска,да освободи Полша и да отстъпи долното течение на р.Висла и гр.Данциг за излаз на Полша на Балтийско море,да се откаже от колониите си,да разпусне всичките си войски, като остави от тех само 100000 доброволци,да предаде на Франция много каменни въглища,да предаде флотата си,подводниците си и повече от самолетите си,да изплати всичките поправки на опустожените места и селища,да предаде кайзера си и да накаже генералите си.

В Берлин райхстагът много мисли какво да стори и на края реши да приме тоя договор за мир.

Германската флота,задържана около бреговете на Англия,по заповед на адмирала,бе потопена.На 28 юни с.г.германските делегати

подписаха договор с думите"отстъпваме пред силата".

Веднага оръдията във Версайл и в цела Франция възвестиха щастливото събитие.Франция възликува./Виж Прил. №5/.

Мирният договор с Австро-Унгария бе двоен - единият бе мирен договор с Австрия и другият мирен договор с Унгария.

В мирният договор с Австрия бе казано,че Австрия признава независимостта на Унгария,Чехословакия,Югославия,че отстъпва Галиция на Полша,Трентино и Триест на Италия и че се задължава да държи от войската си само 30000 доброволции че предава флотата и самолетите си на Съглашението.

На 10 септември същата 1919 г.австрийските делегати подписаха мирния договор.в парижкия квартал Сен Жермен.

В Унгария не искаха републикански строй - искаха за държавен глава Карл Хабсбургски.Комунистите обаче начело с Бела Кун през март с.г.свалиха правителството и обявиха страната за съветска република.Те премахнаха частната собственост и дълговете и осъдиха на смърт 2000 граждани.

Румъните и сърбите,подпомагани от Франция,нахлуха в страната и премахнаха болшевишкото правителство в Буда Пеща,настаниха буржуазно правителство,върнаха имотите на гражданите и сами ограбиха добре целата страна.Болшевишкото правителство стоя на власт 4 месеци.

В мирния договор с Унгария бе казано,че Унгария се отказва от съюза си с Австрия и от хабсбургската династия,,че предава Трансилвания на Румъния,Банатско и Войводина на Сърбия и Хърватско на Югославия.Уйлсон поиска пристанището Фиуме да се даде на Югославия,но Италия решително се противопостави на това.

Уйлсон се разочарова от съглашенските мирни договори и,недоволен си замина за Америка.Американският сенат не одобри мирните договори на Съглашението.

Мирният договор с Унгария бе подписан в Трианон.

Мирният договор с България.През май същата 1919 г. министър Т.Тодоров преустрой кабинета,като вкара в него за министър и Александър Стамболийски,водачът на ВЗНС.

Наложи се свикване на ново Народно събрани.По това време в България народат недоволствуваше от неуспешната война и глада,гневеше се срещу грабителите и спекулантите и искаше виновниците за злощастията,сполетели незаслужено държавата,да се издирят и накажат.Всичко това бе засилило левите течения в обществото и народа.

Поради това,изборите за новото НС на 17 август с.г.дадоха следния резултат в броя на депутатите : земеделци 85,тесняци 47, широканци 28,демократи 28,народняци 19,прогресисти 8,радикали 8 и либерали 2.

На 19 септември с.г.,точно една година след пробива на Добро поле,Т.Тодоров бе извикан в Париж,за да подпише мирния договор.

Т.Тодоров прегледа тоя договори,отврасе ги и,възмутен,от него, отказа да го подпише.

На 2 октомври с.г.новото НС бе открито и в него Т.Тодоров подаде оставката на кабинета в знак на протест.Ал.Стамболийски,като представител на най-силната партия,бе натоварен да състави ново коалиционно правителство.На 6 октомври с.г. той го състави от прогресисти и народняци, и на 10 октомври с.г.за-мина за Париж.

След заминаването му,съглашенски /френцузки/ части окупираха Беломорска Тракия,която впоследствие французите предадоха не на България/ на която близаше Белом.Тракия в пределите преди войната/,а на Гърция..

На 4 ноември с.г.беха арестувани министрите от либералвата партия на Радославов- виновници за войната и катастрофата.

На 27 ноември 1919 г.Ал.Стамболийски подписа мирния договор в Ньойи,село в окрайнината на Париж.

В мирния договор с България бе казано,че България отстъпва на Сърбия едно парче земя при гр.Кула,едно парче земя при гр.Цариброд заедно с града,едно парче земя при гр.Трън,едно парче земя при гр. Босилеград заедно с града,и гр.Струмица с околията му - всичко 2430 кв.клм с 91888 чисти българи/ подло,мръсно,коварно и заядливо племе.За какво му са тия парчета земя?Б.а./,България отстъпва на Съглашението Беломорска Тракия от устието на р.Места до устието на р.Марица,заедно с българския гр.Одрин - всичко 8423 кв.клм с 230000 чисти българи,на България се възлага дълг от 2 и четвърт милиарда франка за репарации,България да даде на Сърбия каменни въглища и предаде на Сърбия,Гърция и Румъния голем брой едър добитък,България се задължава да осъди виновниците за воната.

Преди войната България имаше 114077 кв.клм територия с 5 милиона жители.Мирният договор я намали на 103244 кв.клм с 4 милиона и 700 хиляди жители.

В мирния договор не бе признато на България правото на самоопределение и Македония остана пак под сръбско и гръцко робство.С голем труд и почти на сила Съглашението накара Сърбия и Гърция да признаят правото на българите в пределите им да имат свои училища,свои църкви,свои читалища,свой език и пр.Това право обаче остана на книга. /Виж Прил. №4/.

Мирният договор с Турция.Съглашението отложи уреждането на мира с турците,поради това,че съглашенските държави не можаха да се споразумеят по въпроса за поделбата на Европейска Турция и по въпроса за положението на Цариград и протоците.

При все това,Турция настояваше за незабавно сключване на мира с нея.В това време Мустафа Кемал паша образува със свои привърженици военни и цивилни лица ново турско правителство,избра ново Народно събрание и обяви гр.Ангора за столица на турската държава.

Кемал Паша направи това,което бе направил Венизелос в Гърция. Султанът и старото правителство в Цариград изгубиха всекакво значение.Те станаха нещо като пленници на Съглашението.

Кемал паша събра и формира голема турска войска.Той не искаше да признае тежките мирни условия на Съглашението.,на "победителите".

Лойд Джордж,английският министър-председател,увлечен от хитрините на Венизелос,реши да увеличи територията на Гърция и да направи Гърция морска сътрудница на Англия.Въпреки съпротивата на Франция, той успе да прокара на съглашенското съвещание в Сан Ремо решение на Гърция да се даде целата българска и турска Тракия от устието на р. Места до гр.Чаталджа,заедно с крепостите Одрин и Лозенград.

От май до юни 1919 г.гръцката войска навлезе в тая област и я завзе от французите.По тоя начин,Гърция се навре между България и Турция.Лойд Джордж обеща на Гърция и турски земи в Мала Азия.Заедно с навлизането в Тракия,гръцката войска навлезе и в Мала Азия и окупира област,простираща се чак до гр.Ангора/Анкара/.

Гърция стана голема и щастлива държава.Топли слънчеви лъчи я огреваха от вси страни.

Обаче Кемал паша настъпи с новата турска войска и в едно кратко време разби гръцката войска катастрофално - изгони я позорно от Мала Азия.Гръцката окупационна войска се разбега панически.Едвам половината от нея успе да се спаси от турско пленничество.Турците заеха земите в Мала Азия и Източна Тракия до р.Марица.

Тия събития доведоха до премахването на султанския режим в Турция - Турция стана републиканска страна.

Мирният договор с Турция бе сключен при това положение чак на 9 август 1920 год.

Със сключването на клемансовските мирни договори,земята престана да се тресе от адския грохот на оръдията и картечниците.По бойните полета престанаха да текат потоците от човешка кръв.Виновниците беха издирени и наказани зле.Но само едната воюваща страна ли беше виновна за войната ? Не беше ли виновна и другата воюваща страна ? Като се порови човек в историята на борбите на европейските държави,за заграбването на колонии,ще се убеди,че и другата воюваща страна е не по-малко виновна за войната.Защо например,Германия бе лишена от колониите й? Кой взе нейните колонии?и защо ги взе?Само тоя въпрос като разгледа/без редицата други въпроси,които разяждаха отношенията на европейските държави през втората половина на 19 и първата половина на 20 век/,човек ще се убеди и в друго едно нещо,а именно:колко прав и човечен е бил Уилсон с неговите 14 точки,предназначени да залегнат в основите на мирните договори от Първата световна война.Уви,това не стана.Ето как културна Франция и алчна за чужди земи Англия станаха виновни не само за Първата,но и за Втората световна война.

И така,войната завърши както завърши Междусъюзническата война,нещастно за България.По Клемансовски,тя бе ограбена жестоко.Като гладни кучета,съседите я одърпаха от всички страни и тя стана най-малката след Албания държава на Балканския полуостров.В куческото одърпване с особена стръв се проявиха нашите"славянски братя"сърбите.Всичките злини,които се струпаха върху главата му,българският народ понесе героически с неугасима болка в душата си.

Разбира се,за всичките злини от войната виновни беха шепата глупци и будали начело с Фердинанда Сакскобурготски.Българският народ бе виновен само в едно : загдето за втори път се опита да прибере в пределите към своята земя късовете,които некогашният Берлинки конгрес бе раздал за "Бог да прости"на сърби,гърци,румъни и турци.От всички съседи най-хитри и подли излезоха ромъните,които се биха и срещу австрогерманците,и срещу съглашенците,и на края,без да зарегистрират некакъв "героизъм",се вмъкнаха в редовете на победилите и като награда за"заслугите"си към тех,получиха цела Трансилвания и с безочливо искане на цела българска Добруджа.

Българският народ живее с надеждата,че правдата е вечна и че рано или късно тя ще дойде и ще обърне светлите си очи към България,без войни,без грабежи и без каквито и да е други насилия и сътресения.Победният й ход е вече на лице...

Що се отнася до участието на българската военна авиация в Първата световна война,требва в заключение да се каже,че тя с всичките си сили и възможности,с които разполагаше,даде своя принос в полза на героичните бойни действия на българската войска.При започването на войната тя немаше с какво да се похвали - не представляваше нищо.Обаче с течение на времето,през 1915 и 1916 г.тя успе да се развърне в нов род войска,разполагащ със свои бойни и тилови поделения = две аеропланни отделения,едно аеропланно училище,една Въздухоплавателна дружина,едно аеропланно депо и една главна аеропланна работилница/ДАР/.През 1917 г.вече модерната авиация на съглашенската Солунско армия имаше достоен съперник - такъв,какъвто нито една от балканските страни/Сърбия,Гърция,Турция и Румъния/немаше,или ако имаше,никой,никъде не виде и не срещна техен самолет по бойните полета.През 1918 г.българската военна авиация се готвеше за големи бойни действия,но настъпилите политически и военни събития й попречиха да прояви тия действия.Под Клемансовския мирен договор тя бе принудена да свие крилете си и да чака тържеството на великата Правда.

При изпълнение на бойните си въздушни задачи,нашата авиация даде скъпи жертви : от пилотите загинаха поручиците Н.Божков,

М.Бончев,Д.Минков и ефр.Дончо Зарбев и от наблюдателите пор.Д.Петров,Д.Мишев,,пор.Ив.Бойчев Меков и подпор.Т.Пачев.Загинаха и неколцина ученици летци при обучението им в аеропланното училище.

При въздушен бой,при повреда на мотора и при удар от неприятелската ПВО,некои наши летци кацваха принудително в тила на противника.Във всички такива случаи,нито един наш летец не се остави да бъде пленен,а изгаряше самолета и с рисковано минаване през неприятелските позиции се спасяваше и прибираше в летището. Неприятелските летци в такива случаи вършеха обратното : оставяха се да бъдат пленени заедно със самолетите им.

Наред с дадените скъпи жертви,нашите летци дадоха и неклко въздушни победи.Следните наши летци свалиха във въздушен бой по един неприятелски самолет :пор.Ив.Узунов и подпор.Вл.Балан,поручиците Ив.Миланов и Н.Драмсъзов,кап.П.Попкръстев и оф.канд.Ив.Иванов и поручиците Г.Попвасилев и Г.Дамянов - всичко 5 възд.победи,извършени със самолети,отпаднали за бойна употреба на Западния фронт. Също и пор. Марко Първанов

След подписването на мирния договор,съглашенски колониални войски/мароканци,сенегалци,зуави и др.подобни/нахлуха в България и я окупираха.В София пристигна съглашенска контролна комисия,която отиде в летище Божурище и унищожи /натроши на парчета/ всичко,каквото намери - годно и негодно за военни цели. С това светът и специално Балканския полуостров бяха спасени от войната "навеки"- немаше вече кой да води война,да убива и да руши.България,както и съюзницата Й Германия,бе един вид кастрирана в това отношение за винаги...

Унищожени беха: 60 бойни и учебни самолети,повече от 120 самолетни мотори,повече от 80 бордни картечници,бойни припаси,машини от ДАР,инструменти,самолетни витла/перки/и др.Между унищожената авиационна материална част,имаше много неща,които можеха да бъдат употребени за мирни цели като инструментите,машините от ДАР,бордните уреди и др.

Въздухоплавателната дружина с всичките Й поделения бе премахната..Летищата в Белица,Левуново и Удово запустеха.

В летище Божурище останаха само неколцина летци,техници и домакински органи,които требваше да създават и да развиват нашата гражданска авиация,разрешена по милостта на "победителите".

=======
===

28 юни,1984 година

гр.София

П Р И Л О Ж Е Н И Я

към бележки за участието на българската военна авиация
в Първата световна война,1914-1918 г.

Приложение № 1

С П И С Ъ К

НА ЛИЧНИЯ СЪСТАВ НА БЪЛГАРСКАТА АВИАЦИЯ ПРЕЗ ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА /1914 - 1918 ГОДИНА/

А. На аеропланната рота - 1914 г.

Пилоти : капитаните Радул Милков, той и командир на ротата, 2.Симеон Петров, 3.Димитър Сакеларов, 4.Пеню Попкръстев, 5.Никифор Богданов, 6.Продан Таракчиев, 7.Стефан Калинов и 8.мл.подофицер Сава Попов. Ученици пилоти : поручиците Асен 1.Агов, 2.Димитър Минков, 3.Марко Първанов, 4.Манчо Манов, 5.Иван Миланов, 6.Христо Джинджифоров, 7.Димитър Генчев, 8.подпор.Влайко Балан и 9.фелдфебел Христо Димитров-Брадата.

Наблюдатели : поручиците 1.Георги Сотиров, 2.Иван Минков, 3.Стефан Зарзанов, 4.Никола Драмсъзов. 5.Петър Начев и подпоручиците 6.Васил Бандев, 7.Асен Йорданов Попов, 8.Баруйр Диранов и 9.редник Стоян Димитров Терзийски. Допълнително постъпили : 10.подпор.Иван Тошков, 11.Подпор.Стойчо Гаджанов, 12.подпор.Константин Попатанасов, 13.подпор.Васил Кулев, 14.Андрей Шишков и 15.офиц.канд.Иван Иванов Йорданов.

От пилотите кап.Стефан Калинов и ученик пилота пор.Хр.Джинджифоров загинаха при аеропланна катастрофа в летище София. От наблюдателите пор.Иван Минков и пор.Ст.Зарзанов станаха командири на балонни роти. Ученик пилотът пор.Д.Генчев напусна авиацията.

Механици в ротата : фелдфебелите 1 Иван Платников, 2.Илия Младенов, 3.Димитър Ангелов, 4.Иван Симеонов, 5.Иван Гевренов и 6.военен чиновник Иван Каролев - останали от Балк.война и допълнително постъпили подофицерите 7.Стефан Писев и 8.Христо Лечев.

Войници : един допълващ авиационен взвод.

Б. На аеропланното отделение - 1915 г.

Личният състав/пилоти, наблюдатели, механици и войници/, самолетите и специалната материялна част беха на аеропланната рота, която престана да съществува след създаването на аеропланното отделение, с изключение на лицата, напуснали авиацията по разни причини и загиналите при аеропланна катастрофа.

В. На формираните нови авиац.поделения

- Аеропланна команда : пилоти кап.Димитър Сакеларов, той и командир на командата, кап.Никифор Богданов, поручиците Асен Агов, иван Миланов, Манчо Манов, Марко Първанов и подофицерът Сава Попов. Наблюдатели пор.Никола Драмсъзов, подпоручиците Васил Бандев и Баруир Диранов. Механик фелдф.Димитър Ангелов.

- Аеропланно училище : пилот кап.Симеон Петров, той и началник на училището, преподавател пор.Георги Георгиев, архитект Кръстан Гечев

Преподаватели герм.фон Шайнвер и подоф.Возницки,инструктори германците фелдф.Алфред Франке,фелдф.Алтпетер и фелдф.Ото Ерих.Ученици пилоти поручиците Иван Узунов,Тачо Димитров и Георги Попвасилев,подпоручиците Андрей Рачев,Марко Бончев,Константин Узунски,Йордан Попов,Димитър Радионов,Сава Тинтеров,Никола Божков,Любомир Николаев,Никола Евстатиев и Иван Маринов.Ученици наблюдатели поручиците Славчо Пънтев,Петър Котев,Добри Стефанов,Димитър Петров,Христо Скутунов,Петко Предов,Георги Дамянов,Господин Димитров-Даскала,Асен Вакъвчиев и Христо ченков. Механици Хр.Лечев и Иван Платников.

Г.На учениците летци в аеропланното училище – 1917 г.

1-а група

Пилоти / 1.пор.Петър Петрунов,2.подпоручиците Старцев,3.Тома Чилев,4.Артур Рилск,5.Борис Желев,6.Асен Йорданов,7.Лалю Димитров, 8.фелдф.Тодор Рогев,9.ст.подоф.Тош Цанков,10.ефр.Дюкмеджиев,11.ефр. Йордан Иванов,12.ефр.Димитър Дяков,13.ред.Борис Каменов,14.ред.Димитър Хараланов,15.ред.Димитър Попов,16.ред.Димитър Димитров,17.ефр.Дончо Зарбев,18.ред.Христо Гроздев,19.ред.Симеон Захариев,20.Петър Чакъров и 21.ред.Тодор Малешевски.

Наблюдатели : 1.подпор.Стефан Иванов,подпоручиците 2.Бойчев Меков,3.Айцарев,4.Вусерски,5.Благой Томов,6.Димитър Гимиджийски,7.Тодор Пачев,8.Христо Симеонов,9.Григор Григоров,10.Йордан Семенов,11.Петко Чирпанлиев,12.Иван Желев,13.Никола Василев,14.ст.подоф.Марин Недков,15.мл.подоф.Пенев,16.ефр.Атанас Генев,17.ефр.Петър Ачков,18.Здравко Спасов,19.ефр.Аврам Атанасов,20.ред.Атанас Христов,21.ред.Борис Дойнов/22.ред.Марин Каламатов 23.Никола Русев 24.ред.Петър Дуковски.

2-а група

Пилоти : 1.подпор.Тодор Николов,подпоручиците 2.Александър Стоянов,3.Иван Тахчиев,4.Сава Савов,5.Христо Пеев,6.Георги Стоев,7.Никола Писарев,8.Марин Маринов,9.Ангел Ангелов,10.Борис Чанджиев,11.Васил Мечконев,12.Светослав Димитров,13.Никола Попстефанов,14.Кирил Кирилов,15.Ангел Гоцев,16.Хараламби Тахов,17.Ганчо Иванов Манчев,18.Георги Преславски,19.Иван Теофилов,20.Цветан Спасов,21.Михаил Тодоров, 22.Белчо Енчев,23.Павел Павлов,24.Тодор Николов,26.Рачо Иванов,27. Цветан Лазаров ,27.оф.канд.Христо Русев и 28.оф.канд.Константин Константинов,29.ст.подоф.Никола Махони,30.мл.подоф.Никола Митов и ред. Дечо Дечев.

Наблюдатели : подпоручиците 1.Марин Тодоров,2.Герман Еленков, 3.Драгомир Кирков,4.Васил Георгиев,5.Рачо Иванов,6.Иван Дойчинов, 7.Петър Павлов,8.Иван Донешки,9.Димитър Николов,10.Тодор Георгиев, 11.Иван Дяковски,12.Борис Чучуричков,23.Белчо Белев 24.моряк Дечко Караджов.

~~Наблюдатели : няма.~~

3-а група

Пилоти : подпоручиците 1.Михаил Дончев,2.Григор Трайков,3.Янко Благоев,4.Христо Лазаров,5.Никола Русев,6.Стефан Кафеджиев,7.Кирчо Първов,8.Стоян Саратлийски,9.Венцеслав Матуски,10.Цветан Лазаров,11.Бижо Бакалов,12.Минко Цветков,13.Теофан Димитров,14.Боян Кънев,15.Панчо Йосков,16.Крум Минков,17.Страшимир Славчев,18.Димитър Шихков,19.Асен Кантарджиев,20.Никола Сърмаджиев,21.Димко Караславов, 22.Христо Тумбев,23.Христо Конов,24.Крум Куманов,25. Свраков,26.Стоян Кунев,27.Ивайло Данев,28.Анастас Анастасов,29.Димитър Шопов,30. Ангел Русев,31.Христо Куленски,32.Никола Шантов,33.Стефан Михайлов, 34.Владимир Панчев,35.Минчо Дертлийски,36.Илия Менахемов,37.Слави Денев,38.Панайот Еневски,39.Никола Димитров,40.Иван Антонов и 41.офиц. канд. Хаджиев.

Д.На войниците техници,изпратени на специялизация в Германия със зап.№ 659 на ДА от 1 януаре 1917 г.

От аеропланното училище

1.фелдфебел Иван Платников,гл.механик,2.ст.подоф.Тяню Динев, монтьор,3.редник Ненчо Казаков,монтьор,4.ред.Стоян П.Гърбов,монтьор 5.ефр.Димитър Иванов,монтьор.6.ефр.Грую Груев,монтьор,7.ред.Петър Стоянов,дърводелец,8.ред.Георги Д.Чуклев,дърводелец,9.ред.Атанас Василев,дърводелец,10.ред.Кръстю Раев,дърводелец,11.ред.Нено Рашев, оксиженист,12.ред.Георги Ангелов,радиотелеграфист.

От 1-о аеропланно отделение

1.мл.подоф.Нягул Константинов,монтьор,2.ред.Коста Дръндаревски,монтьор,3.ред.Мано Николов,монтьор,4.ред.Дино Н.Казаков,монтьор,5.ред.Никола Стефанов,дърводелец,6.ред.Крум Астарджиев,радиотелеграфист и 7.Христо Желязков,радиотелеграфист.

От 2-о аеропланно отделение

1.ред.Атанас Д.Матеев,монтьор,2.ред.Иван Христов,монтьор, 3.ред.Любен Христов,монтьор,4.ефр.Начо Тодоров,дърводелец,5.ред. Михаил Спасов,стругар.

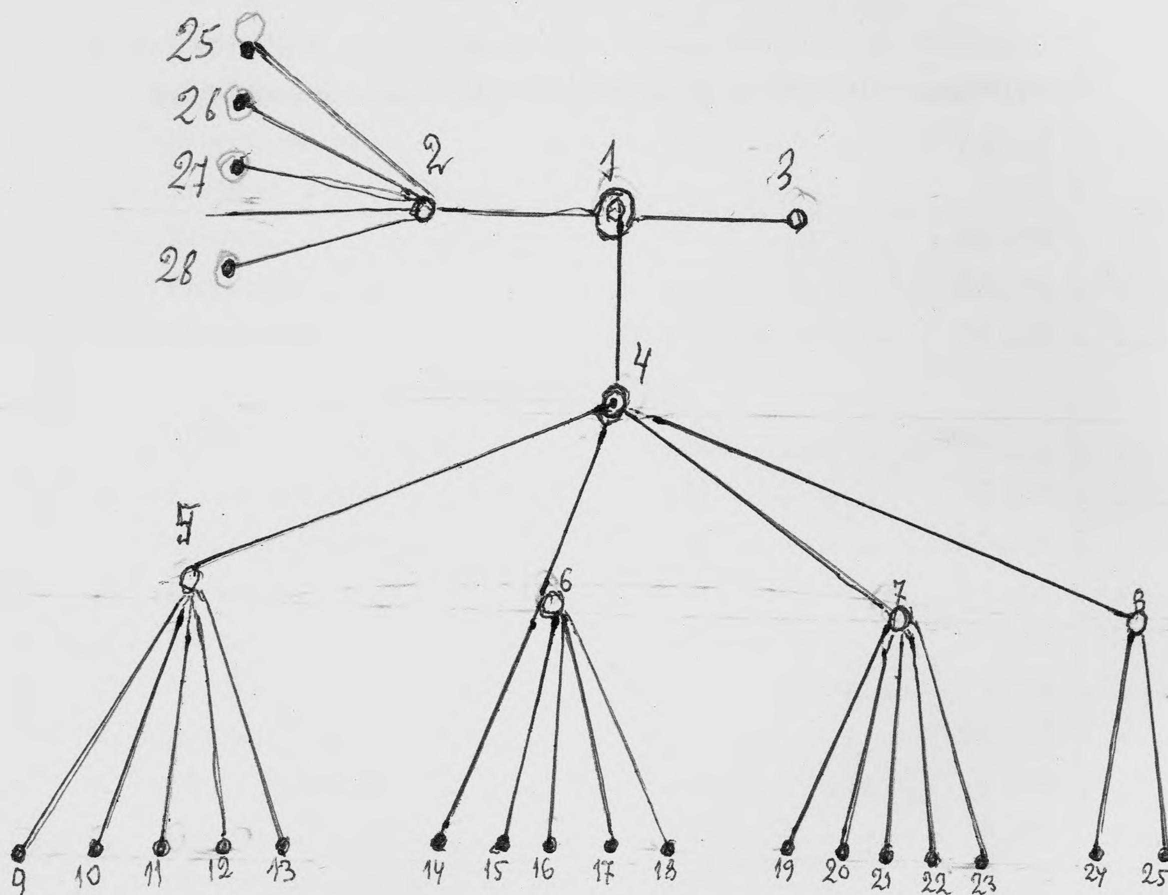
Всичко 24 души войници от трите аеропланни поделения.

Според Радул Милков,броят на учениците в третата група не е 41,а е 32 души,от които 20 е трябвало да се обучават като пилоти и 12 като наблюдатели.От всички тия 32 души офицери,12 души били изпратени на специализация в Германия за пилоти,заедно с 6 души за наблюдатели.Обаче и на едните и на другите той не дава имената./дал е имената само на некои от тех,без да казва кой за какво ще се специализира/за пилот или за наблюдател/.През 1919 г.,поради настъпилите събития,всички се завърнали от Германия и били демобилизирани.В Божурище останали само Ал.Стоянов,Сава Савов,Ганчо Манчев и Никола Попстефанов.

===

Приложение № 2

ПРИМЕРНА СКИЦА/СХЕМА/
НА ОРГАНИЗАЦИЯТА НА ЕДНО АЕРОПЛАННО ОТДЕЛЕНИЕ ОТ 1917 ГОДИНА

ЛЕГЕНДА

1. Аеропл. отд-е	5. Аеропл. взвод	6 Спец. взвод	7. Домак. взвод
2. Служби	9 Разузн. група	14 фотогр. група	19 Готвар. група
3. Канцелария	10. Ловдж. група	15 Радиот. група	20 Превозна група
4. Части	11. Аеродр. група	16 Оръж. група	21 Благоуст. група
8 Охран. взвод	12 Монт. раб-ца	17. Метеор. група	22 Обща работ-ца
24. Зен. арт. група	13. Спец. магазин	18 Спец. магазин	23 Вещеви склад
25 Пех строева група			

В аеропланния взвод/5/разузнавателната група/9/има две крила от по 3 действуващи и 1 резервен разузн.самолети,а ловджийската група/10/ има 3 действуващи и 1 резервен ловдж.самолети. В Домак.взвод/7/благоустройствената група/21/ се грижи за електр.,канализационната и др.общи инсталации в летището.

-

25 Снабд. сл.	Канцеларията /3/ се занимава с личния състав,
26 Отчет. сл.	книговодството, деловодството и архивата на
27 Санит. сл.	отделението. Учебната сл. се занимава с подготов-
28 Учебна сл.	ката на офицерите, изпращани от щаба на армия-
	та за обучение като наблюдатели. Завеждащият служ-
	бата е културпросветник на отделението.

За вътрешния ред се изготвя специален правилник.

Канцеларията (3) и службите (2) образуват щаб на аеропл. отделението

Прил.№ 3

ПРОЛЕТЕНИТЕ ЧАСОВЕ ОТ ЛЕТЦИТЕ НА 2-о АЕРОПЛ. ОТДЕЛЕНИЕ ПРЕЗ 1917 Г.

Пилотите

И м е	М е с е ц и брой	п р о л е т е н и часове	средно месечно	
1.Манчо Манов	8	18.10	2.20	ч.
2.М.Първанов	3	16.02	5.34	ч
3.Ив.Миланов	12	39.07	3.30	ч
4.Г.Попвасилев	4.30	33.45	8.03	ч
5.Н.Божков	1	1.30	--	ч
6.М.Бончев	6.30	31.15	6.30	ч
7.К.Узунски	12	59.35	4.60	ч
8.Ив.Маринов	12	34.15	2.80	ч

Наблюдателите

1.Сл.Пънтев	6.30	24.10	3.90	ч
2.Н.Драмсъзов	8.30	34.10	4.40	ч
3.Госп.Димитров	6.30	20.15	3.30	ч
4.Г.Дамянов	12	44.35	3.60	ч
5.В.Бандев	12	17.40	1.45	м
6.Д.Петров	3	1.45	--	
7.Н.Николов	7	28.55	3.36	ч
8.Стефан Иванов	2.30	4.32	2	ч
9.Б.Киров	2.30	5.57	2.42	ч
10.Т.Пачев	8.30	33.30	4	ч

От таблицата се вижда летателното напрежение на всеки един от летците. Лепсват данни за такава таблица и за летците от 1-о аеропланно отделение.

Приложение № 4

ИНТЕРЕСНИ И ВАЖНИ КЛАУЗИ ОТ МИРНИЯ ДОГОВОР С БЪЛГАРИЯ

Мирният договор с България, съставен без участието на български представители, съдържаше три отдели.

Първият отдел: териториални и етнически клаузи - даваше на Сърбия парчетата земя при градовете Кула, Цариброд, Трън, Босилеград, и Струмица и Македония. Даваше на Гърция Западна Тракия от устието на р. Места до устието на р. Марица/ стара българска територия от Балканската война/. Даваше на Румъния/защо и за какво?/ Южна Добруджа с градовете Добрич, Тутракан, Силистра, Балчик и Каварна.

Вторият отдел: военни клаузи - забраняваше задължителната военна служба във войската. Разрешаваше България да има само 20000

души войници - доброволци,10000 души жандармеристи и 3000 души граничари. Разрешаваше България да има само едно военно училище за ограничен брой офицери. Забраняваха се подофицерските школи. Забраняваха се още : подготовката за мобилизация и военните упражнения в училищата и родолюбивите организации. Офицерите трябваше да служат 20 години,а подофицерите и войниците-доброволци - 12 години. Въоръжението на войската трябваше да се състои от 1150 пушки,15 картечници 3 полски оръдия и 2 минохвъргачки с ограничено количество бойни припаси за всеки 1000 души войници. Вносът на оръжие и бойни припаси от Чужбина също се забраняваше.

Всички кораби трябваше да се предадат на Съглашението. Разрешаваха се само 4 миноноски и то без апарати за хвърляне на мини.

Забраняваха се военната авиация и военната аеростация. Разрешаваше се само гражданската авиация.

Изпълнението на клаузите в тоя отдел се възлагаше на съглашенски контролни комисии,издържани от България. В същия тоя одел България се задължаваше в 3-месечен срок да измени всички закони и правилници в духа на мирния договор. Забраняваше се на България да изпраща в Чужбина военни,морски и въздухоплавателни мисии. Забраняваше се на български поданници да постъпват на служба в чужди армии. Българското правителство трябваше да предаде на Съглашението списъка на всички лица,нарушили законите и обичаите на войната,за да бъдат съдени от съглашенски съдилища.

Третият отдел: икономически клаузи - По него България се задължаваше да изплати в срок от 37 години 2 1/4 милиярда златни франка на полугодишни вноски . Задължаваше се да дава на Сърбия, Гърция и Румъния в прозължение на 5 години по 50000 тона каменни въглища всека година безплатно,да предаде на тия три държави 70000 брои рогат добитък и да им върне всички,заграбени през войната,архиви,документи,археологически ценности и др.подобни неща.

Договорът задължаваше Сърбия,Гърция и Румъния да признаят правото на българите в техните територии да имат свои църкви, свои училища,свои читалища,свои книги и свой език/ тая клауза остана неизпълнена,тъй като тия три държави не признаваха,че в пределите им има българско малцинство. Нямаше кой да следи за изпълнението на тая клауза. За тех договора не бе предвидил съглашенски контролни комисии.../

Такъв договор за мир може да измисли само злодеят,разбойникът,който не държи сметка за това,че "има утрешен ден".

VII

Приложение № 5

НЕКОИ ПОДРОБНОСТИ ПО СКЛЮЧВАНЕТО НА ПРИМИЛИЕТО И МИРА С ГЕРМАНИЯ В КРАЯ НА ПЪРВАТА ДВЕТОВНА ВОЙНА,1914-1918 Г.

/Нечовешки постъпки на хора от цивилизования свет/

На 3 октомври 1918 г.германското правителство предложи на Съглашението мир чрез президента на САСЩ Уйлсон.На 5 окт.с.г.Уйлсон отговори,че Съглашението приема предложението на герм.правителство и че мирът ще бъде сключен въз основа на 14 точки,изработени от него/Уйлсона/.

В 14-те точки на Уйлсона беха залегнали следните основни начала : мир без победители и победени,без анексии и контрибуции,самоопределение на народите,създаване на Общество на народите с равно участие в него на всички народи.

При това положение на 7 ноември 1918 г.германската делегация за мир се яви на гара Компиен и тук тя се срещна с френската делегация.Начело на герм.делегация бе канцлерът граф Оберндорф,а на френската маршал Фош.В ж.п.вагон на Фош двете делегации застанаха една срещу друга и "преговорите" започнатаха със следната реплика :

Маршал Фош/важен,надут,надменен и груб,без да поздрави,без да се ръкуваи без да покани герм.делегати да седнат/ Какво желаят господата?Граф Оберндорф/спокоен,вежлив и внимателен/ : Тук сме,за да получим предложенията за едно примирие по вода,суша и въздух.

Маршал Фош/към преводача си/: отговорете на тези годпода,че немам никакви предложения.

Граф Оберндорф /на френски език/: Господин маршал,моментът ми се струва за твърде сериозен,за да спорим за думи.Нам е безразлично как желаете ние да се изразим.

Маршал Фош /сурово/ : На господата принадлежи да кажат какво желаят. [illegible]рндорф

Граф Оберндорф:Както знаете,ние сме тук въз основа на една нота на президента на САСЩ/прочита нотата и писмата,разменени между германското и американското правителства/.

Маршал Фош/троснато/: Добре!

Генерал Вайган,началник щаба на френската армия,прочита условията на примирието,изразено в 18 точки.В тия точки от Германия се искат оръжия и военни материяли,каквито по количество тя не притежава.Искат се напр.,300 подводници,когато тя разполага само със 100.

На края ген.Вайган съобщава,че военните действия ще продължават до момента на приемането на тия условия и че приемането на

тия условия требва да стане в срок от 3 денонощия.

Граф Оберндорф/подтиснат,към Ген.Вайган/:Ние очаквахме тежки условия,но представените са невъзможни.Вие хвърляте Германия в социализъм./В това време революцията в Германия вече бушуваше/.

Граф Обендорф изпрати веднага условията на примирието в Спа, в германската Гл.Квартира за разглеждане и отговор..Отговорът се забави и понеже срокът от 3 денонощия изтичаше,граф Оберндорф поиска продължение на тоя срок.Маршал Фош обаче беше неумолим - не даваше дума да става за продължаване на срока.

Отговорът пристигна в последния момент.Той съдържаше 9 възражения,от които най-главното бе,че 14-те точки на Уйлсона не са зачетени.Маршал Фош не прие нито едно от тия възражения.Условията на примирието трбва,каза той,да се приемат или [redacted] отхвърлят.След това може да се протестира пред Уйлсона,за гдето неговите точки не са зачетени.Толкос!

Германците беха принудени и на 11 ноември 1918 г.граф Оберндорф го подписа с думите:"един 70-милионен народ може да страда, той не може и нема да загине.На тия негови думи маршал Фош отговори още по-надуто и по-студено : Добре!

Същият този ден,11 ноември 1918 г.,военните действия беха спрени,но блокадата на Германия продължаваше.Изгладняването и изтощаването на германския народ не спре.Жени,деца и старци умираха от глад.Некои от тех се самоубиваха.Към глада и мизерията се прибави и испанската болест...

Един месец след подписването на примирието с Германия,Уйлсон пристигна във Франция за мирната конференция,която бе открита на 12 декември 1918 г.във Версайл.

Уйлсон настоя конференцията да приеме най-напред устава на обществото на народите,който установяваше величието на правото - установяваше братствои другарство между народите.Ако това не стане, той заявиче ще напусне конференицията.След дълги спорове по тоя въпрос,на 14 февруари 1919 г.победителите приеха устава на обществона народите.

След това Уйлсон замина за Америка/по негова неотложна работа - напусна конференцията временно.Съглашенците използваха отсъствието му и решиха начело с Клемансо,който сметаше Уйлсона за теоретик,мечтател,а може би и за глупак,да изготвят мирните условия по свое усмотрение.

Когато Уйлсон се [redacted] завърна наново в Париж,мирният договор с Германия не беше още готов.Блокадата продължаваше и в Германия се надигаше вече болшевишка вълна.

Най-сетне договорът с Германия бе изготвен.На 29 април 1919 г.германската делегация пристигна в Париж начело тоя път с

министерът на външните работи граф Брокдорф-Ранцау.

От гарата до хотела в Париж делегацията бе придружавана от френски войници, които започнаха да качват багажите й в залите на хотела. Като виде това, присъствувашият военен комендант ги спре с думите : Вие не сте тук, за да се грижите за багажа на немците! Така смъмрени, войниците престанаха да качват багажите на делегацията в хотела. Делегацията сама извърши това. В хотела тя остана карантинирана - никой за нищо не я потърси!

На 7 май 1919 г./цели 6 месеци от подписването на примирието на гара Компиен/делегацията бе въведена в залата на конференцията, където й бе връчен готовия мирен договор с Германия.

Делегацията разгледа договора и намери, че той е чудовищен и че часът на отплатата, както бе казал Клемансо, е дошъл наистина, тя реши да си замине, без да подпише договора. Граф Брокдорф-Ранцау обаче я възпре, защото все още разчиташе на честната дума на Уйлсона и че в края на крайщата 14-те точки на последния ще легнат в основата на мирния договор. Той каза на Клемансо, че не би се намерил народ, който да приеме и подпише такъв договор, но Клемансо му отговори, че "не се допускат никакви разисквания по договораи че договорът ще остане такъв, какъвто е". Това означаваше, че Германия трябва да подпише устава за обществото на народите при забраната да участвува в него и че тя е единствената виновница за войната и като такава, трябва да приеме наложените й "мирни"условия и да ги подпише.

Интересно за отбелезване е обстоятелството, че със целата тая мерзост се бе съгласил и Уйлсон. Уйлсон подписа мирния договор с Германия, но тоя договор впоследствие не бе ратифициран от американския конгрес.

След казаните думи на Клемансо, германската делегация замина за Спа, където условията на мирния договор беха наново разгледани. Тук фелдмаршал Хинденбург заяви, че той, като войник, предпочита честната смърт пред позорния мир. С други думи, че предпочита войната да продължи, а мирният договор на Клемансо да бъде отхвърлен.

Между военните и правителствените хора се завърза спор по тоя въпрос. Граф Брокдорф-Ранцау си подаде оставката. Новото социалистическо правителство обаче тури край на спора и при невъзможността да се продължи войната, подписа договора. През нощта на тоя ден, 28 юни 1919 г., народът издигна траурни знамена.

По адрес на Уйлсона плъзнаха неща, които силно го уязвиха. След 4 години той се парализира и почина.

-

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

1914 година

1.Аеропланна рота - местонахождение и състав . . . .
2.Повод и начало на войната.Двете политически групировки от държави в Европа - намесата им във войната . . . . . .
3.Боевете на р.Марна.Оттегляне на геранците край реките Ена, Оаза и Мьоза.4.Поведението на България 1

5.Променяне русофилските чувства на българския народ с германофилски с оглед за намеса на Блгария във войната на страната на Германия.6.Тежки удари върху съглашенците на Западния и Източния фронтове.7.Покана до България да [illegible] насъпи срещу турците,за да открие Проливите за англофреската флота. Обещания за териториялни отстъпки.8.Отговорните фактори в България глухи към тия обещания 2

1915 година

1.Мобилизация на българската войска.Обявяване война на Сърбия.. 2

2.Заемане на гр.Солун от съглашенска войска.Нарушение неутралитетът на Гърция.Настъпление на тая войска в Македония в помощ на сърбите.

3.Настъпление на българската войска,разбиване съглашенската войска и преследването й до гръцката граница

4.Поведение на Турция,Гърция и Румъния.

5.Формиране на българското аеропланно отделение от аеропланната рота.Грижи за набиране на летци-наблюдатели. Оперативното подчинение на аеропланното отделение/АО/. . . 3

6.Подчиненост на АО на прехрана и във всеко друго отношение.

7.Избор на ново летище край с.Гурмазово

8.Три опити за изпълнение на бойна разузнавателна задача.

9.Заповеди за изместване на АО край Ниш,Кюстендил и Куманово - според хода на военните действия срещу сърбите 4

10.Избор на места за две бойни летища - едното в долината на р.Вардар и другото в долината на р.Струма..

11.След прогонване на сърбите и англофренците от Македония,настаняване в избраните бойни летища германски аеропланни отделения.

12.Пристигане в София на германска инструкторска команда/ГИК/.Назначението й.Пристигане на първата пратка германски учебни и бойни самолети в летище София/край гарата/.

13.Формиране на аеропланна команда за гр.Ксанти

14.Положението на българската войска след спирането й на гръцката граница. Силите на съглашенската войска.

15.Войската на Венизелос готова да се присъедини към съглашенската.Гръцкият крал обявява неутралитет на Гърция. 5.

1916 година

1.Настаняване на нашето АО в летище Белица/долината на р.Струма/.Съставът на отделението - личен и самолети. 5

2.Изпращане аеропланната команда в Ксанти при щаба на 10-а Беломорска дивизия.Съставът на командата.

3.Формиране на аеропланно депо,а преди него, формиране на въздухоплавателна дружина.Съставът й.

4.Заемане на Рупелското дефиле и на градовете Серес, Драма и Кавала от нашата войска.

5.Начало на редовни разузнавателни полети над участъка на 2- армия/2-а А/.

6.Курс за наблюдатели в германското аеропл.отделение край гр.Ксанти.Пример за неготовността на нашите наблюдатели.

7.Прерастване на аеропланната команда във 2-о аеропланно отделение. 6

8.АО в Белица става 1-о аеропланно отделение.

9.Оперативно подчинение на двете АО.Подчинение във всяко друго отношение на Въздухоплавателната дружина в София.

10.Формиране и настаняване на аеропланното училище/АУ/ в новия аеродром/летище/Божурище.Продължение на обучението на учениците пилоти,приети през 1914 г по позния метод/в летище София обучението бе ставало по самостоятелния метод/.

11.Постъпване на нови ученици пилоти и наблюдатели в АУ.

12.Завършване на курса от учениците,приети през 1914 г. и разпращането им на фронта в двете АО.

13.Курс за ученици наблюдатели и курс за техници в АУ.

14.Начало на големи строежи - служебни и жилищни помещения.Положението на АУ при настаняването му в Божурище.

7

15.Строеж на Голема аеропланна работилница/ДАР/ и на два железобетонни хангари.Малката аеропл.работилница на АУ в летище Божурище.Водна и електрическа инсталации и помощни работилници в летище Божурище.

16.Неуспешен опит на съглашенците да пробият нашия фронт.Настъпление на нашата 1- А.Боевете при Островското езеро, и при Дойран.

17.Действията на нашата 3-а А и конната дивизия на ген.Колев на Добруджанския фронт.

18.Офанзивите на двете воюващи страни на Западния и Източния фронтове.

19.Отслабване на първоначалната мощ на германската войска.Герм.правителство поканва Съглашението за почване на преговори за спиране на войната.Отказът на Съглашението. Безогледната подводна война като последно средство за спечелване на войната.

20.Политическата и военна слепота на нашите водачи. . 8

21.Практическият изпит на учениците пилоти в АУ/Липса на теоретически занятия и изпити/Причината за това.Практическите занятия на учениците наблюдатели.

22.Неприятелски нападения на столицата, Свалeният неприятелски самолет. 9

23.Плененият френски пилот очаква да бъде изяден българите/по сръбско внушение и уверение пред чужденците/. Данните на ловджийският самолет Фокер Е-3,с който бе свален неприятелския самолет.

24.Въздушната борба на Западния фронт става все почеста и по-силна,поради големият напредък на авиационнта техника.Нашата авиация снабдявана от германците със самолети стари,отпаднали от бойна употреба, и то в ограничен брой. Сравнение на нашите самолети с германските.Духът на нашите летци при това положение. 10

25.Трите вида бойни задачи,изпълнявани от нашите две АО. Рекогносцировачните,преградните и коригировачните задачи. Донесенията на нашите летци след всека изпълнена задача., Копията от фотоснимките - местата на представянето им . . . 11

1917 година

1.Пристигане и настаняване на една тежка аеропланна ескадра край летище Удово. 11

2.Съставът и действията на тая ескадра.Въздушното господство на Солутския фронт на наша страна., Зачестяване на въздушните боеве.Неприятелски въздушни нападения на летище Удово за унищожение на ескадрата.

3.Пристигане на един офицер и един канд.офицер за обучение като наблюдатели.,

4.Заминаване за Западния фронт на германската тежка ескадра.С изчезването й,изчезна и нашето въздушно господство на Солунския фронт 12

5.Извършване летенията от нашите летци по пладне - в най-голямата горещина на деня.,

6.Участъците за действие на германските и нашите две аеропланни отделения.

аеропланни отделения.

7.Възлагане задачите на аеропл.Отделения.Водене на наряд на летците и самолетите.

8.Снабдяване нашата авиация с ловджийски самолети. 13

9.Летателните качества на ловджийския самолет Ролан Д-2. Случаят с лонджийските самолети Ролан Д-2 на съседното германско АО.

10.Летецът Ешвеге,"асът" на Солунския фронт,гост на едно от германските АО в Удово.

11.Засилване дейността на нашето АУ във връзка с големият план за равитие на нашата бойна авиация.Привличане на двама пилоти от 2-о АО за инструктори в АУ.

12.приемане на три групи офицери и войници за ученици пилоти и наблюдатели в АУ.Броят на тия групи.

13.Възможностите на АУ за обучението на трите групи в течение на една година. 14

14.Достатъчни ли ще бъдат наличните учебни самолети?

15.Пленяване на един английски самолет,кацнал принудително в района на 1-о АО.Излитане на един от аеротехниците на 2-о АО със самолет Ото С-3.Трите самолети Албатрос С-3, предназначени за обучение на учениците наблюдател в дълги летения.

16.Летище Божурище - изграждането му като голем авиционен център на България.Обзавеждане на ДАР с машини.Довършване на двата железобетонни хангари.Нови постройки и нови благоустройствени работи в летище Божурище.Уреждане на курсове за работници-специалисти/монтьори,мотористи,дърводелци и др./ 15

17.Липсата на подбор на курсистите/летци и техници/-причина за отпадането на много от тех,след завършване на курсовете.

18.Поделенията на АУ и подчинеността им.Недостигът на хангари.Размери на летателното поле.Състояние на автомобилния парк.Санитарната служба на личиния състав.Липсата на лекар.Дежурството при летенията. 16

19.Обозът,градините и продуктите за подобряване храната на личния състав на АУ.

20.Трите въздушни обиколки на България с учебна цел.. 17

21.Участниците в тия обиколки.Използване трите самолети Албатрос С-3.Инцидентите при кацванията на тия самолети. 18

22.Дейността на фотографния и радиотелеграфния отдели на АУ.Резултатът от Фотографния отдел. 19

23.Резултатът от радиотелеграфния отдел. 20
24.Малката аеропланна работилница на АУ.Поделенията й и работата в тех.
25.За изправността на самолетите уредени допъл.рабо-ци.
26.Обслужване на самолетите в хангарите.Регистратор на летенията и диспечер на движението на самолетите.Ветропоказател.
27.Електрическата централа на летището.Изполване на тока.
28.Съхраняване на специалното имущество на АУ. . . . 21
29.Магазините и складовете на АУ.
30.Техническа канцилария за контрол на разходните материяли и отчитане на употребеното специално имущество. . . 22
31.Трите телефонни линии на АУ.
32.Използване железобетонните хангари за подслон на учебните самолети.Старите хангари/дървени и платнени/прибра- в склада като вече негодни.. 23
33.Летателното поле - размери и състояние,подобряване на прехраната на целия личен състав на АУ с продуктите от градината,грижи за болните и ранените,използване на стадото овце и пр.
34.Двете воюващи страни продълават да се борят за победата.Германците,турците,българите и особено австроунгарците са вече доста уморени и изтощени.Изгледите за край на войната изчезнали - това са причините за безогледната подводна война.
35.засегане търговските интереси на САЩ и неутралните страни. 24
36.Заплитане положението в Европа.
37.Избухване на февруарската революция в Русия.Германците откриват границите си за руските емигранти.Ленин пристига в Петроград и застава начело на комунистите/болшевиките/.
38.Продължаване на войната от новото руско правителство.Недоволството на работническия и войнишкия революционни комитети - искане незабавно спиране на войната и раздаване земята на руските селяни.Борбите между болшевиките и меншевиките по въпросите за преустройството на държавия строй.
39.Недъзите на руския народ.Разлагане на държавата. . . 25
40.Разгонване на Думата/руското нар.събрание/от Таврическия дворец.Новото правителство се стреми за свикване на учредително събрание за решаване въпроса за войната и за бъдащото устройство на държавата..
41.Мерките на Англия и Франция срещу евентуално сключване на отделен мир на Русия с Германия. 26

42.Настъпление на англофренците по долината на р.Ена и в Шампан в помощ на русите.

43.Разложението на руската войска и на държавните органи..Откъсване на некои народи от държавата.

44.Убеждаване войниците за ново настъпление.Предложение за мир без анексии и контрибуции.

45.Настъплението на ген.Корнилов срещу австроунгарците и контранастъпление на австрогерманците.

46.Оставката на правителството.Настъпление на ген. Корнило срещу Керенски..Кърваво сблъскване между частите на Корнилов и Керенски.Надвит,Корнилов избегва в Ю.Русия.

47.Арестуването на Ленин.Керенски образува Предварителен парламент. 27

48.Завземане на общинския съвет на Петроград от болшевиките.Разтуряне на Предварителния парламент.Керенски избегва в Ю.Русия..Освободен от затвора,Ленин издава декрет за раздаване земята на селяните и фабриките на работвите.49.Настъпление на доброволческите армии на Керенски и Корнилов срещу Петроград..

50.Болшевиките стават господари на Петроград.Създаване на червена гвардия и Върховен комисариат.Радиотелеграма на Троцки до всички държави за преговори за мир.. . . 28

51.Състоянието на нашето 1-о АО..Новите му самолети ЛФГ и летешкият му състав. 29

52.Промени в самолетния състав на отделението.Малките поправки на самолетите стават в подвижната аеропл.Работилница,а големите - в малката аерапл-работилница на АУ.. . . 30

53.Получаване и разходване на спец.материяли за поправките на самолетите.Дейността на фотографния отел и дейността на радиотелеграфния отдел на отделението 31

54.Дейността на р.т.отдел - продължение.Телефонните постове на отделението.Строеж на дървени хангари с материял от Огражден пл..Летателното поле на отделението - малките му размери.. 32

55.Новото летателно поле на отделението.Летателното поле край с.Левуново.Опитите на противника да унищолетище Левуново. 33

56.Дейността на нашите ловджии в летище Левуново.

57.Осветлението на летище Белица.Охраната на летището. Новите постройки с материяла от Огражден пл.. 34

58.Автомобилният парк и обозните средства на отделението.Прехраната на личния състав.Интендантските нужди

на отделението..Санитарното състояние.

59.Подвижната аеропланна работилница. 35

Другите 3 работилници на отделението..Сложна и трудна организация на отделението.Примерна скица на организацията на едно АО.

61.Бойната дейност на отделението. 36

62.Въздушните боеве на летците.Загубите в самолети 37

63.Пленените неприятелски самолети.Заключение за бойната дейност на отделението през 1917 г.

64.Дейността на 2-о АО.Съставът му на 1 август.. . 38

65.Самолетите на отделението. 39

66.Поправките на самолетите.Дейността на фотографния отдел на отделението. 40

67.Продължение на дейността на фотогр.отдел.Дейността на р.т.отдел.. 41

68.Продължениена дейността на р.т.отдел.

69.Летателното поле на отделението..Охраната на летището.Хангарите и жилищните и др.постройки в летището.

70.Автомобилният парк и обозните средства на отделението. 42

71.прехраната и интендантските средства.Санитарната служба и организацията на отделението.

72.Бойната дейност на отделението.Въздушните боеве на летците. 43

73.По-интересните бойни летения на отделението. . . 44

74.Продължение на т.73.Пролетените часове на летците на отделението. 45

75.Заключение от пролетените часове.Заключение за бойната дейност на отделението през 1917 г.

76.Съставът на Въздухопл.дружина през 1917 г.. . . 46

77.Шатове на авиационните поделения на Въздухопл. дружина.Тежки земни и въздушни боеве на Солунския фронт. . 47

78.Настъплението на съглашенците на Битолския фронт и при Дойран.Позиционен характер на войната тук.

79.Капитулацията на крал Константин и идването на власт на Венизелос в Гърция.

80.Присъединяване на гръцката войска към съглашенската.Нарушеното равновесие на Солунския фронт.Българската войска оставена сама да се бори със съглашенците.

81.Войната на Западния фронт.Намесата на САЩ във войната.Геройството на италиянската войска. 48

82.Съгласието на Германия и Австроунгария да опра-

знят окупираните от тех области.Франция иска и Елзас и Лотарингия..

83.Стрескането на Фердинанд и Радославов.

84.Изнемогването на Централния съюз- нужда от незабавен мир.Клемансо и Лойд Джордж искат смазването на германския милитаризъм. 49

85.Германците изсмукват жизнените сокове на България.Умразата на българския народ към германците.и към своите некадърни водачи.

86. 86.Болшевишкото правителство настоява за преговори за общ мир - съобщение,че спира военните действия. . . 50

87.Преговорите за мир без анексии и контрибуции започнати в Брест Литовск,без участието на съглашенците.

88.Дейността на аеропланното депо. 51

89.Продължение дейността на аеропл-депо. 52

90.Продължение дейността на аеропл-депо.Дейността на аеропланната група. 53

91.Липсата на нужда от обединено командване на аеропланната група,на двете аеропл.отделения.

92.Извършване работата на ДАР все още от малката аеропл.работилница на АУ.

93.В Румъния нашите и съюзните части спират на р.Серет за дълга отбрана..

94.Излизане от строя на руската,италиянската и австроунгарската войска. 54

95.Преговорите в Брест Литовск безрезултатни.

1918 година.

1.Занятията с трите летешки групи в аеропл.училище.Разполагаемите самолети и инструктори. 55

2.Резултатът от занятията с трите летешки групи. Опитът на подпор.Артур Рилски да дезертира.

3.Малцина от готовите летци можаха да стигнат до фронта. 56

4.Продължение на занятията с трите летешки групи в АУ.От третата летешка група изпратени на специализация в Германия 12 пилоти и 6 наблюдатели.

5.Нередовни и объркани занятия в АУ,поради събитията на Добро поле.Мнозина напускат АУ по разни причини.

6.Извършените летения в АУ през годината. . . . 57

7.Продължаване на объркването в АУ.

8.Преставане на АУ да съществува.

8.Преставане на АУ да съществува.

9.Споровете в Брест Литовск. 58

10.Сключване мирен договор на Централния съюз с Киевската украинска делегация..

11.Прекъсване преговорите в Брест Литовск.Новото настъпление на германците.

12.Подписване на мирния догов в Берлин.

13.Изпращане специална делегация от болшевишкото правителство в Берлин за подписване мирния договор.

14.признаванеПолша,Украина,Литва,Курландия,Естония, Естландия и Финландия -а самостоятелни държави.

15.Румъния минава на страната на Германия.Подписване предварителен мирен договор с Австроунгария,Турция и България.

16.Нежеланието на Германия и Турция Добруджа да се даде на България.Установяване на кондоминиума. 59

17.Разочарование,възмущение и недоволствов българската войска и българския народ.

18.Нанасяне три големи и последни удари от германците на англофренците.Обстрелване Париж с оръдието "Берта".

19.Завземане в.Яребична от гърците.Военният съвет на ген.Жеков за контъратака на тая височина. 60

20.Подаване оставката на кабинета от Радославов. Кабинетът Малинов-Костурков остава верен на Центр.съюз.

21.Предупреждение на войниците,че ако войната не бъде спрена,те ще я спрат през семптември.

22.Последният германски удар върху съглашенците.Ново настъпление на англофренците.На Солунски фронт нов командващ съглашенската войска. 61

23.Пробивът на Добро поле при липсата на главнокомандващия и при пиршества на Фердинанд с герм.крале. . . 62

24.В критичният момент на Добро поле,нашата 1-а А пасува.Изпращане наша делегация за искане примирие в Солун. Условията на примирието.

25.Радомирската република на Р.Даскалов.. 63

26.Революционната армия на Р.Даскалов разбита.

27.Абдикацията на цар Фердинанд в полза на сина му.

28.Румъния минава на страната на Съглашението и обявява война на Германия.Резултатът = даване цела Добруджа на Румъния..

29.Капитулацията на Турция и Австроунгария. . . . 64

30.Разпадането на Австроунгарската империя.

31.Капитулация на Германия-англофренците достигат гравиците на Герма-
32.Изгонването на кайзера и престолонаследника и обявяване Германия за република.

33.Неуспешен опит на комунистите да установят съветска власт.

34.Дейността на нашата авиация през 1918 г.След солунското примирие,целият личен състав на АУ разпуснат.

35.1-о АО личният му състав през първата половина на годината. 65

36.Две думи за пилотът Сава Попов.Промените в личния състав на отделението през първата половина на годината..Самолетите му. 66

37.Промени в личния състав на отделението през втората половина на годината..Самолетите му.

38.Случаите с кацането на Ив.Узунов и Попатанасов в неприятелска територия с самолета Армстрънг и на Ив.Миланов и Драмсъзов през 1916 г.със самолет LVG край Кавала 67

39.Съдбата на пленените непр.самолети.

40.Малките и големите поправки на самолетите,.Фотографният и р.т.отдели.Телефонната мрежа и другите поделения на отделението продължават да работят през годината.

41.Бойната дейност на отделението до септември 1918 г. 68

42.Продължение на т.41. 69

43.Продължение на т.41. 70

44.По-нажните заключения от бойната дейност на отделението..2-о АО - личният му състав през първата половина на 1918 г.и промените в него. 71

45.Самолетите на отделението.Изпълнението на задачите.

46.През първата половина на годината извършени доста рекогносцировачни летения и доста преградни и корегировамни такива. 72

47.Продължение на т.46.В едно от бойните летения на отделението,Г.Попвасилев и набл-Г.Дамянов свалят един от нападналите ги непр.ловджийски самолети. 73

48.Личният състав и самолетите на отделението през втората половина на годината..

49.Дейността на фотографния отдел на отделението. . . 74

50.Продължение на т.49.Дейността на р.т.отдел. . . 75

51.Продължение на т.50.Бойната дейност на отделението до септември 1918 г.. 76

52.Продължение на т.51. 77

53.Продължение на т.51 78

54.Дейността на другите поделения на Въздухопл. дружина: аеропланното депо,аерапланната група и голямата аеропланна работилница ДАР 79

55.Продължение на т.54.Отстъплението на нашите две аеропланни отделения 80

56.Продължение на т.55 81

57.Продължение на т.55 82

58.Продължение на т.55 83

59.Продължение на т.55.Натегнатото положение на столицата.Революционнта армия на Р.Даскалов - настъплението й.Даване 2-о АО на разположение на началника на софийския гарнизон. 84

60.Получаване разузнавателна задача.Летенията от 1 до 4 октомври.Полагане клетва на новия цар Борис III.

61.Промени в личния състав на отделението.. . . . 85

62.Сдаването на материялната част.

63.Изготвянето на мирните договори. 86

64.Злият дух в мирната конференция в Париж.Мирният договор с Германия 87

65.Мирният договор с Австроунгария.Съветската власт на Бела Кун в Буда Пеща.

66.Мирният договор с България. 88

67.Продължение на т.66.Мирният договор с Турция. . 89

68.Кемал паша не признава мирните условия на договора с Турция.Формиране на нова турска войска..

69.Изгонване на гърците от Мала Азия и Изт.Тракия. Премахване султанската власт - Турция става република.

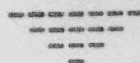
68.Виновността за войната се пада на всички воюващи страни 90

69.Злините,нанесени на България.

70.Незаслужените награди на Румъния.Надеждите на България

71.Жертвите на нашата авиация..Свалените самолети от нашите бойни летци. 91

72.Окупиране на България от съглашенски колониални войскови части.Въздухопл.дружина изцяло премахната. . . 92

П Р И Л О Ж Е Н И Я

№ 1 - Списък на личния състав на българската авиация през Първата световна война,1914-1918 год.

№ 2 - Примерна скица/схема/на организацията на едно аеропланно отделение.

№ 3 - Пролетените часове от летците на 2-о аеропланно отделение през 1917 год.

№ 4 - Интересни и важни клаузи от мирния договор с България

№ 5 - Некои подробности по сключването на примирието и мира с Германия в края на Първата световна война,1914-1918 год.

НАЧАЛО НА АВ У-ще ТУРЕНОНА 15.XI 1923 г. НАЧАЛНИК НА ОР
НАЧАЛО И НА ПЪРВОТО У-ТО УЗУНСКИ [illegible]

В НАЧАЛОТО НА 1924 г. [illegible]

ПИЛОТИ 2 НИК. ПЕТКОВ, 3.

1. ~~САВА САВОВ~~	наблюдатели
Сава Савов	Славчо Славов
Ник. Петков	Ив. Чешанков
~~Ив. Недялков~~	Михаил Димитров
Петър Сапунджов	Васил Вълков
Кръстю Георгиев	Благой Томов
Михаил Матеев	Борис Цветинов
Христо Стоичков	
Тодор Кунев	
Петър Станев	
Ив. Попов	
Борис Какарищев	
Драган Шишков	

На 15.II 1924 [illegible] [illegible]
Виж IV стр. 147!

1.X 1914 г. подпор. в 29 пп до 1.XII 1914 г. к-р на взвод
1.I 1915 г. " к-р на рота
1.V 1916 г. уч. [illegible]

I 1) 2¼ милиарда златни фр. франка
РЕПАРАЦИИ за изплащане в 37 години
2) В 3-месечен срок да измени ~~всички~~
ПРАВИЛНИЦИ И ЗАКОНИ В ДУХА НА ДОГОВОРА.
3) Забранява се
ИЗПРАЩАНЕТО В ЧУЖБИНА НА ВОЕННИ, МОРСКИ И ВЪЗДУХОПЛ. МИСИИ
4) Забранява се на бълг. поданици да
ПОСТЪПВАТ НА СЛУЖБА В ЧУЖДИ армии
5) Бълг. правителство да предаде на САЩ-то
СПИСЪК НА ВСИЧКИ ЛИЦА, нарушили за[illegible] [illegible] до 9 години
... и обичаите на войната, ... извършени от съглаш. съдилища

II ТЕРИТ. И ЕТНИЧНИ КЛАУЗИ

1) Дава се на Сърбия ПАРЧЕТАТА земя при
Кула, Цариброд, при Босилеград и Струмица и МАКЕДОНИЯ
Даваше на Гърция ЗАП. ТРАКИЯ от устието на Места до устието на Марица (която бе стара бълг. територия от Балк. война)
Даваше на Румъния Южна Добруджа с
Добрич, Тутракан, Силистра, Балчик и Каварна

III Военни клаузи

Забранява се задълж. военна служба във войската
Разрешаваше се 20,000 войници - доброволци, 10,000 жандармеристи и 3,000

гранични.
РАЗРЕШАВАШЕ СЕ САМО 1 ВОЕННО У-ЩЕ
ЗА ОГРАНИЧЕН брой офицери
ЗАБРАНЯВАТ СЕ ПОДОФ. ШКОЛИ
ЗАБРАНЯВА СЕ ПОДГОТОВ. ЗА МОБИЛИЗАЦИЯ И
ВОЕННИТЕ УПРАЖНЕНИЯ В УЧИЛИЩАТА И
родолюб. организаций
СЛУЖБАТА на офицерите ДА Е 20 ГОДИНИ
СЛУЖБАТА НА ПОДОФ. И ВОЙНИЦИТЕ-ДОБРОВОЛЦИ
ДА Е 12 години,
ВЪОРЪЖ-ТО НА ВОЙСКАТА ДА Е 1150 ПУШКИ,
15 КАРТЕЧ., 3 полски оръдия и 2 миннохвър.
& ограничено колич. бойни припаси за
всеки 1000 войници
ЗАБРАНЯВА СЕ ВНОСА ОТ ЧУЖБИНА НА ОРЪЖИЕ
И БОЙНИ ПРИПАСИ.
Всички кораби да се предадат на Съглаш-то
РАЗРЕШАВАТ СЕ САМО 4 МИНОНОСКИ И ТО БЕЗ
АПАРАТИ ЗА ХВЪРЛЯНЕ НА МИНИ
ЗАБРАНЯВА СЕ ВОЕННАТА АВИАЦИЯ И ВОЕННАТА
АЕРОСТАТИКА
РАЗРЕШАВА СЕ САМО ГРАЖД. АВИАЦИЯ
ИЗПЪЛН. НА ГОРНИТЕ СЕ ВЪЗЛАГА НА СЪГЛАШ.
КОНТР. КОМИСИЯ, ИЗДЪРЖАНА ОТ БЪЛГАРИЯ
БЪЛГ-Я СЕ ЗАДЪЛ. В 3-МЕСЕЧЕН СРОК ДА ИЗМЕНИ
ВС. ЗАКОНИ И ПРАВ. В ДУХ..